Senat wczoraj i dziś

Senat RP
1922–2022

W 100. ROCZNICĘ PIERWSZEGO POSIEDZENIA SENATU II RP

SENATE OF YESTERDAY AND TODAY
on the 100th anniversary of the first session of the Senate of the Second Polish Republic

Nazwa senat *(senatus)* – rada starszych pochodzi od łacińskiego *senex* (starzec). To oni, mądrzy i doświadczeni, doradzali najpierw królom Rzymu, potem rządzili republiką, a później byli opozycją wobec cesarzy. Podobną rolę „izby rozwagi" odgrywał Senat od początku polskiego parlamentaryzmu, a termin „senatorska głowa" jeszcze dziś oznacza człowieka mądrego i roztropnego.

The name senate (senatus) – council of elders, comes from the Latin senex (old man). It was them, the wise and experienced, who first advised the kings of Rome, then ruled the republic, and later were the opposition to the emperors. The Senate has played a similar role of a "chamber of prudence" since the beginning of Polish parliamentarianism, and the term "senatorial head" still today denotes a wise and prudent man.

Otwarcie sesji Senatu, listopad 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]

Opening of the Senate session, November 1938.
[National Digital Archives]

2

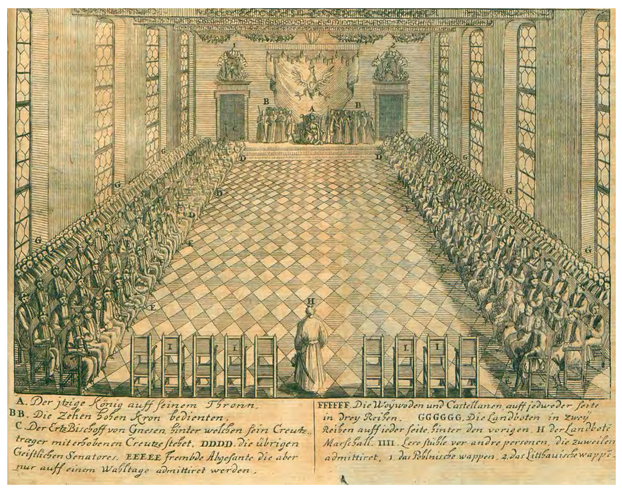

Sala senatorska. Sejm polski z czasów Augusta II, miedzioryt angielski z końca XVII w., zamieszczony w dziele Bernarda O'Connora.
[Biblioteka Narodowa]
The Senators' Hall of the Polish Sejm from the times of Augustus II, English copperplate engraving from the end of the 17th century, published in the work of Bernard O'Connor.
[National Library]

Andrzej Frycz-Modrzewski 1551 r.
„O poprawie Rzeczpospolitej". Księga I. „O obyczajach":
Senat jest tym, co pozostałe władze do szlachetnych działań pobudza, od nieuczciwych odwodzi, a namiętności studzi. Dlatego bez rady, opinii i kontroli Senatu nic w Rzeczpospolitej ani poza jej granicami czynić się nie godzi.

Andrzej Frycz-Modrzewski, 1551
"On the improvement of the Republic". Book I. "On customs":
The Senate is what inspires other authorities to noble actions, dissuades them from dishonest ones, and cools their passions. Therefore, nothing should be done in the Republic or beyond its borders without the advice, opinion and control of the Senate.

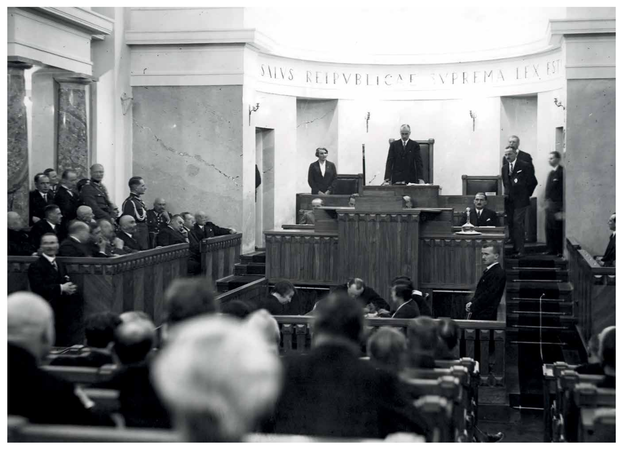

Inauguracyjne posiedzenie Senatu III kadencji, 9 XII 1930 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Inaugural session of the Senate of the 3rd term, 9 XII 1930.
[National Digital Archives]

28 XI 1922 r., w dniu otwarcia pierwszego posiedzenia Senatu II Rzeczpospolitej Polskiej, Józef Piłsudski zwrócił się do senatorów, mówiąc:
Wielką jest tradycja Senatu w Polsce. Czyni ona z panów nie główny motor pracy państwowej, ale zgodnie z duchem konstytucji współczesnych krajów demokratycznych nakazuje wam być rzecznikami rozsądku, rozwagi i miary przy spełnianiu zadań poruczonych naczelnym organom władzy państwowej. (…) Pozwólcie więc, Panowie, wyrazić życzenie, abyście jako instytucja państwowa, reprezentująca umiar, stawali w ciężkim zadaniu współpracy zawsze po stronie tych, którzy czy to z urzędu, czy ze skłonności łagodzą tarcia, zmniejszają konflikty i doprowadzają do koniecznej równowagi zamierzeń, celów i środków.

On 28th November 1922, the day the first session of the Senate of the Second Polish Republic was opened, Józef Piłsudski addressed the senators, saying:
Great is the tradition of the Senate in Poland. It makes you to be not the main engine of state work, but in accordance with the spirit of the constitution of modern democratic countries, it orders you to be spokesmen of reason, prudence and moderation when performing the tasks entrusted to the supreme organs of state power. (…) Allow me, therefore, Gentlemen, to express the wish that, as a State institution representing moderation, you will stand, in the difficult task of cooperation, always on the side of those who, whether by office or inclination, mitigate friction, reduce conflict and bring about the necessary balance of intentions, aims and means.

1. posiedzenie Senatu X kadencji, 12 XI 2019 r.
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Archiwum Senatu]
The 1st session of the Senate of the 10th term, 12 November 2019.
[Photo Katarzyna Czerwińska, Senate Archives]

Fragment przemówienia Marszałka Senatu RP prof. Tomasza Grodzkiego podczas pierwszego posiedzenia Senatu X kadencji, 12 XI 2019 r.:
Nie będę jak Churchill obiecywał państwu krwi, potu i łez, bo to nie jest ten czas. Będę obiecywał państwu ciężką pracę. Senat musi stanowić przykład dla innych ciał opisanych w konstytucji, przykład tego, że można uprawiać politykę przyzwoicie, normalnie, mając z tyłu i z przodu głowy to, że naszym zadaniem jest czynić życie Polek i Polaków łatwiejszym i znośniejszym w codziennych zmaganiach z egzystencją.

Excerpt from the speech of the Marshal of the Senate of the Republic of Poland Prof. Tomasz Grodzki during the first session of the Senate of the 10th term on 12 November 2019:
I will not like Churchill promise you blood, sweat and tears, because this is not the time. I will promise you hard work. The Senate must be an example to the other bodies described in the Constitution, an example that you can do politics decently, normally, bearing in mind that it is our job to make the lives of Polish women and men easier and more bearable in the daily struggles of existence.

Sto lat temu, 28 XI 1922 r., polski parlament odrodził się w swojej pełnej postaci, tzn. złożony z Sejmu i Senatu. Z okazji rocznicy tego wydarzenia Kancelaria Senatu przygotowała wystawę, poświęconą historii Senatu od początku jego istnienia do współczesności, szczególnie dużo uwagi poświęcając jego działaniu w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej.

Autor wystawy – prof. Jerzy Kochanowski
we współpracy z Andreą Nowicką i Mikołajem Stacherą
Autor projektu graficznego – KŁAPUT PROJECT S.C.

Ilustracje pochodzą z poniższych źródeł:
Archiwum Akt Nowych w Warszawie
Archiwum Główne Akt Dawnych
Archiwum Narodowe w Krakowie
Archiwum Państwowe w Lublinie
Archiwum Senatu
Archiwum Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
Biblioteka Jagiellońska
Biblioteka Kongresu USA
Biblioteka Narodowa w Warszawie
Biblioteka Polska w Paryżu
Biblioteka Sejmowa
Biblioteka Śląska
Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego
Forum Polska Agencja Fotografów Sp. z o.o.
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa
Kuria Metropolitalna w Krakowie
Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku
Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu
Muzeum Narodowe w Poznaniu
Muzeum Narodowe w Warszawie
Muzeum Niepodległości
Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie
Muzeum Warszawy
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie
Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie
Narodowe Archiwum Cyfrowe
Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau
Polska Agencja Prasowa SA
Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
zbiory prywatne

Kancelaria Senatu gromadzi wszelkie materiały związane z senatorami i Senatem II RP.

Kancelaria Senatu dołożyła wszelkich starań, by dotrzeć do właścicieli i dysponentów praw autorskich do ilustracji prezentowanych na wystawie. Osoby, których nie udało się nam ustalić, prosimy o kontakt z Kancelarią.

Senat RP
1922–2022

One hundred years ago, on 28th November 1922, the Polish Parliament was re-established in its full form, i.e. composed of the Sejm and the Senate. To mark the anniversary of this event, the Chancellery of the Senate has prepared an exhibition devoted to the history of the Senate from its inception to the present day, with particular attention paid to its activities during the Second Polish Republic.

Author of the exhibition – Professor Jerzy Kochanowski in cooperation with Andrea Nowicka and Mikołaj Stachera
Graphic designer – KŁAPUT PROJECT S.C.

The illustrations come from the following sources:
Archives of New Files in Warsaw
Central Archives of Historical Records
National Archives in Cracow
State Archives in Lublin
Senate Archives
Archive of the Maria Curie-Skłodowska University
Jagiellonian Library
US Library of Congress, Washington, D.C.
Polish Library in Paris
Sejm Library
Silesian Library
University Library of the Catholic University of Lublin
University of Warsaw Library
Forum Polska Agencja Fotografów Sp. z o.o.
Institute of Geography and Spatial Organization, Polish Academy of Sciences
Jagiellonian Digital Library
Metropolitan Curia in Cracow
Museum of the Second World War in Gdańsk
Jacek Malczewski Museum in Radom
National Museum in Poznań
National Museum in Warsaw
Museum of Independence
Museum of Warsaw
The Polish Army Museum
Museum of the Mazovian Nobility
Museum of Dobrinland
National Digital Archives
Auschwitz-Birkenau State Museum
Polish Press Agency
Wielkopolska Digital Library
family collection

The Chancellery of the Senate collects all materials related to senators and the Senate of the Second Polish Republic.

The Chancellery of the Senate has made every effort to reach the owners and copyright holders of the illustrations presented at the exhibition. Those whom we have not been able to identify, please contact the Chancellery.

3

I Rzeczpospolita

THE FIRST POLISH REPUBLIC

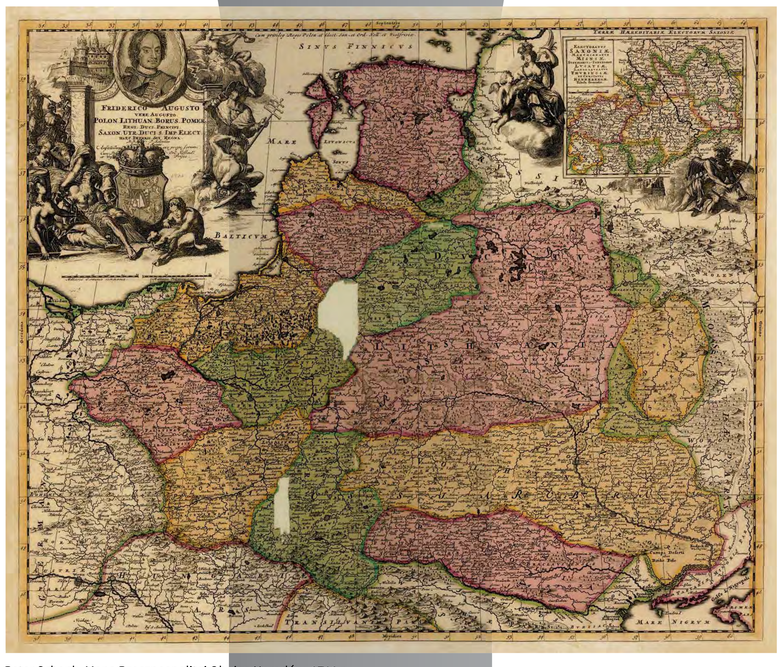

Peter Schenk, Mapa Rzeczpospolitej Obojga Narodów, 1711 r.
[Biblioteka Narodowa]
Peter Schenk, Map of the Polish-Lithuanian Commonwealth, 1711.
[National Library]

W XIV i XV w. ustalił się skład organu doradczego władcy, Rady Królewskiej, którą tworzyli biskupi oraz najwyżsi urzędnicy centralni i ziemscy (kasztelanowie i wojewodowie). Król i Rada uczestniczyli w terytorialnych i walnych zjazdach szlachty, decydujących m.in. o podatkach. W końcu XV w. szlachta zaczęła jednak wysyłać na zjazdy swoich delegatów. Od zjazdu w Piotrkowie (1493 r.) stało się to zasadą, a zgromadzenia walne przekształciły się w Sejm złożony z trzech „stanów sejmujących" – króla, Senatu (dawna Rada Królewska) i Izby Poselskiej, reprezentującej średnią szlachtę.

In the 14th and 15th centuries the composition of the Royal Council – the ruler's advisory body – was finally established, with bishops and the highest central and land officials (castellans and voivodes) as its members. The king and the Council took part in regional and general assemblies of the nobility which, inter alia, decided on taxes. In the late 15th century the nobility began to send to assemblies their representatives. This became a rule starting from the Piotrków Assembly (1493). General assemblies were transformed into the Sejm, composed of three "deliberating estates", i.e. the King, the Senate (the former Royal Council) and the Chamber of Deputies which represented the middle-rank nobility.

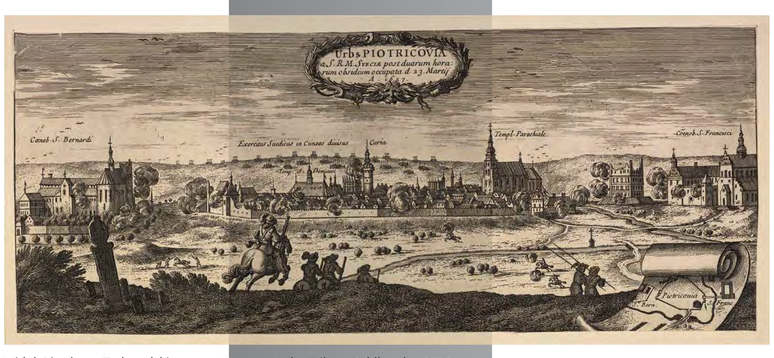

Widok Piotrkowa Trybunalskiego w 1657 r. na sztychu Erika J. Dahlbergha, 1696 r.
[Biblioteka Narodowa]
View of Piotrków Trybunalski in 1657 on the engraving by Erik J. Dahlbergh, 1696.
[National Library]

Król w otoczeniu senatorów, drzeworyt ze Statutu Łaskiego, 1506 r.
[Biblioteka Narodowa]
The King surrounded by senators, woodcut from Łaski's Statutes, 1506.
[National Library]

Po Unii Lubelskiej z 1569 r. i powstaniu Rzeczypospolitej Obojga Narodów parlament poszerzono o posłów i senatorów litewskich. W 1530 r. było 95 senatorów, po 1569 r. – 140, a w poł. XVII w. – 150. Dożywotnia godność senatorska była połączona z określonymi urzędami nadawanymi przez króla, tym samym władca miał wpływ na kształt izby wyższej. Dokładne uprawnienia parlamentu, od uchwalania podatków po decydowanie o wojnie i pokoju, określiły w 1573 r. tzw. artykuły henrykowskie, zobowiązujące również do zwoływania sejmów co dwa lata. Sprecyzowana została także rola Senatu jako strażnika prawa i pośrednika między królem a szlachtą. Senatorowie rezydenci mieli między sejmami stale towarzyszyć królowi, doradzać mu, ale też go kontrolować. Odgrywali ważną rolę podczas elekcji władcy, powierzano im najważniejsze funkcje dyplomatyczne.

After the 1569 Union of Lublin and the establishment of the Polish-Lithuanian Commonwealth, the parliament was expanded to include deputies and senators from Lithuania. In 1530, there were 95 senators, after 1569 they were 140, and until the mid-17th century their number reached 150. The life-long senatorial office was combined with certain offices granted by the king who could thus effectively shape the composition of the upper house. The exact powers of the parliament, from passing taxes to decisions on war and peace, were defined in 1573 by the so-called Henrician Articles which also clarified the role of the Senate as the guardian of law and the intermediary between the king and the nobility. The role of senator-residents was to always accompany and advise but also to control the king. They played a major role during the election of the ruler and were granted key diplomatic functions.

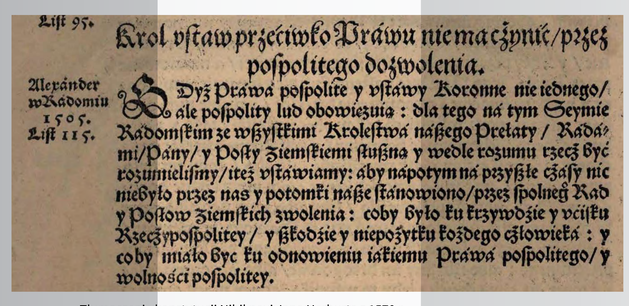
List 95.
Krol vstaw przeciwko Prawu nie ma czynić/przez pospolitego dozwolenia.
Alexander w Radomiu 1505.
List 115.
DYż Prawa pospolite y vstawy Koronne nie iednego/ ale pospolity lud obowiezuią: dla tego na tym Seymie Radomskim ze wszystkimi Krolestwa naszego Prelaty/ Radami/Pany/ y Posły Ziemskiemi słusna y wedle rozumu rzecz być rozumielismy/itez vstawiamy: aby napotym na przyszłe czasy nic niebyło przez nas y potomki nasze stanowiono/przez spolneg Rad y Posłow Ziemskich zwolenia: coby było ku krzywdzie y vciśku Rzeczypospolitey/ y szkodzie y niepożytku kożdego człowieka: y coby miało byc ku odnowieniu iakiemu Prawa pospolitego/y wolności pospolitey.

Tłumaczenie konstytucji Nihil novi Jana Herburta z 1570 r.
[Biblioteka Narodowa]
Translation of the Nihil Novi Constitution by Jan Herburt from 1570.
[National Library]

Panorama Grodna, mapa z atlasu *Civitates orbis terrarum. De praecipuis totius universi urbibus. Liber secundus,* Georg Braun, Frans Hogenberg, 1575 r.
[Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Oddział Zbiorów Kartograficznych]
Panorama of the city of Grodno.
[University of Warsaw Library, Department of Cartographic Collections]

KALENDARIUM SENATU (DO 1795 R.)

KEY DATES IN THE SENATE'S HISTORY (UNTIL 1795)

Poł. XIV w. Powstanie Rady Królewskiej, poprzedniczki Senatu.
mid-14th century Establishment of the Royal Council, predecessor of the Senate.

1382 Początek zjazdów generalnych całego królestwa w celu wyboru króla i uchwalenia podatków. Zjazdy stanowiły zalążek Sejmu.
1382 First general assemblies, representing the whole kingdom, organized to elect the king and pass taxes. Assemblies set the foundation for the Sejm.

1493 Sejm jako organ ogólnopaństwowy, uchwalający ustawy (konstytucje) za zgodą króla, Senatu i Izby Poselskiej.
1493 The Sejm as a national body, voting laws (constitutions) with the consent of the King, the Senate and the Chamber of Deputies.

1505 Konstytucja *Nihil novi* – zrównanie uprawnień Senatu i Izby Poselskiej w stanowieniu prawa.
1505 *Nihil novi* Constitution – equal law-making powers for the Senate and the Chamber of Deputies.

1529 Po włączeniu Mazowsza do Królestwa Senat uzupełniony o senatorów mazowieckich.
1529 Mazovia is incorporated into the Crown, and the Senate's composition is extended with senator's from the province.

I poł. XVI w. Uformowanie Senatu: biskupi diecezjalni rzymskokatoliccy, wojewodowie, kasztelanowie więksi i mniejsi, ministrowie (marszałek wielki, kanclerz, podkanclerzy, podskarbi wielki, marszałek nadworny), dożywotnio mianowani przez króla. Ustalenie kompetencji Senatu: współudział w ustawodawstwie, polityce zagranicznej, sądzie sejmowym. Obradom Senatu przewodniczy król za pośrednictwem marszałka wielkiego.
1st half of the 16th century
The composition of the Senate is finally established to include Roman Catholic diocesan bishops, voivodes, major and minor castellans, ministers (grand marshal, chancellor, deputy chancellors, grand treasurer, marshal of the court) appointed for life by the king. Its powers are determined: co-participation in lawmaking and foreign policy and the Sejm judiciary function. Its deliberations were chaired by the king with the grand marshal as intermediary.

Senat RP
1922–2022

Sejm nie miał w I Rzeczypospolitej osobnego gmachu. Obradował w zamkach królewskich, które mogły zapewnić odpowiednie pomieszczenia dla posłów i senatorów. Połączone izby liczyły w poł. XVII w. nawet ok. 350 osób. W XV i XVI w. jako miejsca obrad służyły zamki w Piotrkowie Trybunalskim, leżącym pomiędzy Mało- i Wielkopolską, oraz w stołecznym Krakowie. Najbardziej reprezentacyjną salą przebudowanego w XVI w. Wawelu była Sala Senatorska. W niej odbywały się najważniejsze, nie tylko sejmowe, uroczystości i audiencje.

During the First Polish Republic the Sejm did not have its own building. Its sessions were held in royal castles where adequate accommodation could be provided for deputies and senators. In the mid-17th century the joint houses counted up to 350 members. In the 15th and 16th centuries the castle in Piotrków Trybunalski, located between Lesser and Greater Poland, and the one in the capital city of Cracow were used as venues for deliberations. The most representative room in the Wawel Castle, redeveloped in the 16th century, was the Senator's Hall used to host the most important ceremonies and audiences, not only those of the Sejm.

Sala Senatorska Zamku Królewskiego na Wawelu, stan współczesny.
[Fot. Jan Morek, PAP]
Senators' Hall at the Wawel Castle, present state.
[Photo: Jan Morek, Polish Press Agency]

Od 1569 r. stałym miejscem obrad Sejmu stała się zyskująca coraz większe znaczenie Warszawa, a Zamek Królewski mieścił, podobnie jak Wawel, rezydencję króla, Salę Poselską (na parterze) i Senatorską (na piętrze). Pomieszczenia te, dewastowane podczas wojen, odbudowywane i przebudowywane w różnych stylach – od renesansu po rokoko, służyły parlamentowi do 1831 r.

In 1569, Warsaw, growing in importance, became the permanent venue of the Sejm: the Royal Castle, like the Wawel Castle before, housed the King's residence, the Chamber of Deputies (on the ground floor) and the Chamber of Senators (on the upper floor). These rooms, devastated during wars, reconstructed and revamped in various styles (from Renaissance to rococo) served the parliament until 1831.

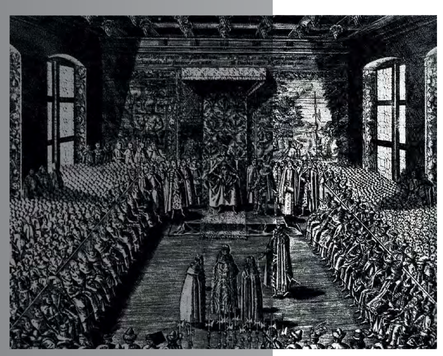

Stanisław Żółkiewski przedstawiający na sejmie warszawskim 1611 r. cara Wasyla Szujskiego, sztych Tomasza Makowskiego, 1613 r.
[Muzeum Warszawy]
Tomasz Makowski, *Stanisław Żółkiewski presenting tsar Vasili Shuisky at the Warsaw Sejm of 1611,* 1613 r.
[Museum of Warsaw]

W 1673 r. postanowiono, że co trzeci sejm będzie się zbierał w Grodnie, na Litwie. Odpowiednio przebudowano zamek, lokując na piętrze olbrzymią salę dla Senatu. Po zniszczeniu zamku w 1708 r. w poł. XVIII w. ukończono tzw. Nowy Zamek, w którym była – jak opisywał niemiecki podróżnik – *Izba Senatorska dwupiętrowa, wspaniała, malowidłami ozdobiona.* Tutaj odbył się w 1793 r. ostatni Sejm I Rzeczypospolitej.

In 1673, it was decided that every third session of the Sejm would be held in Grodno, Lithuania. The castle was rebuilt and a huge hall was accommodated for the Senate on the first floor. In 1708 the castle was destroyed, and in the mid-18th century the so-called New Castle was completed with, as described by a German traveler, *the two-floor Senators' Chamber, magnificent and decorated with paintings.* The last session of the Sejm of the First Republic was held there, in 1793.

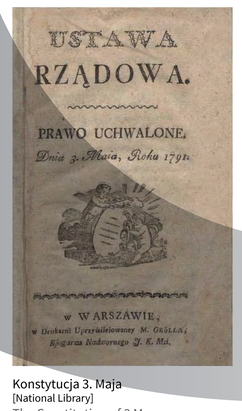

Konstytucja 3. Maja
[National Library]
The Constitution of 3 May
[National Library]

Nowy Zamek w Grodnie, obraz nieznanego autorstwa.
[Wikipedia]
New Castle in Grodno, unknown author.

Niezależnie od miejsca wygląd sali i procedura obrad były podobne. Na podium stał tron królewski, po obu stronach zasiadali senatorowie w ściśle określonym porządku, znaczniejsi w fotelach, podrzędniejsi – na ławkach (tzw. senatorowie drążkowi). Najbliżej króla zasiadali: arcybiskup gnieźnieński, prymas Królestwa Polskiego (jednocześnie prezes Senatu), w okresach bezkrólewia zastępujący władcę *(interrex)*, spośród senatorów „cywilnych" – kasztelan krakowski. Naprzeciw władcy, który formalnie przewodniczył obradom, zasiadał rzeczywiście je prowadzący marszałek wielki koronny (podczas obrad na Litwie – litewski). Godność marszałka symbolizowała laska marszałkowska. W imieniu króla przemawiał kanclerz lub podkanclerzy. W wypadku tzw. izb połączonych (na początku i końcu obrad) posłowie stali za fotelami i ławkami senatorskimi (od XVIII w. mogli już siedzieć).

The hall layout and the procedure were similar in every location. The king's throne was placed on a podium, with senators sitting on both sides, in a strictly pre-defined order: major ones in armchairs and minor ones (so-called "stick senators") on benches. Senators with seats next to the king included the archbishop of Gniezno, the primate of the Kingdom of Poland (and at the same time the president of the Senate) who would replace the ruler during interregnums *(interrex)*, and the castellan of Cracow, representing "the civil" senators. Opposite the ruler, who formally presided the deliberations, sat the Grand Marshal of the Crown (and of Lithuania, if the session was held in Lithuania) who was the actual chair of the meeting. The marshal's staff was the symbol of their dignity. The chancellor or deputy chancellors would speak on behalf of the king. In the case of joint meetings (held at the beginning and the end of the session), deputies would stand behind senators' armchairs and benches (from the 18th century on they were allowed to sit).

Laska marszałkowska z czasów Jana III Sobieskiego, litografia w: *Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki odrodzenia po koniec wieku XVII (Alexander Przeździecki i Edward Rastawiecki) serya druga,* Warszawa 1860–1869.
[Biblioteka Narodowa]
Marshal's staff from the time of the king John III Sobiestki, lithography included in: *(Templates of art pieces from medieval and Renaissance times to the end of the 17th century (Alexander Przeździecki and Edward Rastawiecki), second series.* Warsaw 1860–1869).
[National Library]

Rozkład polskiego parlamentaryzmu, zwłaszcza w I poł. XVIII w., obejmował także Senat, któremu zarzucano reprezentowanie wyłącznie oligarchii magnackiej i zatracenie roli tradycyjnego pośrednika między królem a (szlacheckim) narodem. Próbę reform podjął Sejm Czteroletni (1788–1792). Uchwalona przezeń 3 V 1791 r. konstytucja zastąpiła „trzy stany sejmujące" klasycznym trójpodziałem władzy, z władzą wykonawczą, spoczywającą w rękach rządu i króla, i ustawodawczą – dwuizbowego parlamentu. Senat składał się jak wcześniej z biskupów oraz urzędników centralnych i ziemskich, ale nie mianowanych dożywotnio przez króla, tylko wybieranych każdorazowo przez sejmiki. Zmniejszono też liczbę senatorów do 132 (przy 204 posłach szlacheckich i 24 przedstawicielach miast).

The Senate was not spared from the disintegration of the Polish parliamentarism, in particular in the first half of the 18th century: the house was accused of representing solely the magnate oligarchy and losing the role of the traditional intermediary between the king and the (noble) nation. Attempts of reforms were made by the Four Years Sejm (1788–1792). The constitution enacted on 3 May 1791 replaced the "three deliberating estates" with the classic separation of powers where the executive powers were vested in the government and the king, and the legislative power in the bicameral parliament. As before, the Senate was composed of bishops, central and land officials who instead of being appointed for life by the king were each time elected by the sejmiks. Moreover, the number of senators was reduced to 132 (there were 204 nobility deputies and 24 city representatives).

Uchwalenie Konstytucji 3 maja, obraz autorstwa Kazimierza Wojniakowskiego, 1806 r.
[Muzeum Narodowe w Warszawie]
Kazimierz Wojniakowski, *Adoption of the Constitution of 3 May,* 1806.
[National Museum in Warsaw]

KALENDARIUM SENATU (DO 1795 R.)
KEY DATES IN THE SENATE'S HISTORY (UNTIL 1795)

1569 Po unii polsko-litewskiej w Lublinie scalenie Senatu koronnego i Senatu litewskiego w Senat Rzeczypospolitej Obojga Narodów. 142 senatorów: 15 biskupów, 35 wojewodów, 31 kasztelanów większych, 47 kasztelanów mniejszych, 14 ministrów.
1569 Merger of the Senates of the Polish Crown and Lithuania into the Senate of the Polish -Lithuanian Commonwealth. 142 senators: 15 bishops, 35 voivods, 31 major castellans, 47 minor castellans, 14 ministers.

1573 Tzw. artykuły henrykowskie – potwierdzenie praw Senatu i nadanie mu nowych uprawnień.
1573 So-called Henrician Articles confirm the rights and grant new powers to the Senate.

I poł. XVII w. Wzrost znaczenia Senatu za Zygmunta III i Władysława IV. Władca opiera swe rządy na tzw. małym Senacie, czyli zaufanym gronie senatorów.
1st half of the 17th century
Growing role of the Senate during the reigns of Sigismund III and Ladislaus IV. The ruler governs based on the so-called "Small Senate" – the group of trusted senators.

II poł. XVII i I poł. XVIII w. Zmniejszenie znaczenia Senatu wskutek rywalizacji między magnatami. Król nadal mianuje senatorów z utraconych województw smoleńskiego i czernihowskiego.
2nd half of the 17th century and 1st half of the 18th century.
Declining importance of the Senate due to rivalries between magnates. The king still appoints senators from the lost voivodships of Smoleńsk and Czernihów.

1768 Tzw. prawa kardynalne. Utrzymanie zasady, że *moc prawodawstwa dla Rzplitej w trzech stanach, to jest królewskim, senatorskim i rycerskim (…).* Do Senatu wchodzą hetmani wielcy i polni.
1768 Cardinal Laws. The rule of *lawmaking powers in the Republic shared by three estates: the king, senators and knights* is upheld. Great and field hetmans become Senate members.

1775 Zniesienie instytucji senatorów rezydentów przy królu, zamiast nich powstaje poselsko-senatorska tzw. Rada Nieustająca z królem na czele.
1775 Abolition of the institution of senators-residents to the king, replaced by the body of deputies and senators called The Perpetual Council, headed by the king.

1791 Konstytucja 3 maja ogranicza rolę Senatu na rzecz Izby Poselskiej; król prezydentem Senatu.
1791 Constitution of 3 May reduces the role of the Senate in favor of the Chamber of Deputies; the king becomes the president of the Senate.

1793 Sejm w Grodnie znosi Konstytucję 3 maja, ustanowienie wspólnych obrad Senatu i Izby Poselskiej (Sejm jednoizbowy).
1793 Grodno Sejm abolishes the Constitution of 3 May and establishes joint sessions of the Senate and the Chamber of Deputies (unicameral Sejm).

1795 Trzeci rozbiór kończy historię parlamentaryzmu I Rzeczypospolitej.
1795 Third partition ends the history of parliamentarism of the First Polish Republic.

5

Czas rozbiorów

TIME OF PARTITIONS

Mapa Księstwa Warszawskiego i prowincji pruskich autorstwa Pierre'a Lapie (1777–1850), w: *Atlas complet du precis de la geographie universelle,* Paryż 1812.
[Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN]
Map of the Duchy of Warsaw and Prussian provinces by Pierre Lapie (1777–1850) in: *Atlas complet du précis de la géographie universelle,* Paris 1812.
[Institute of Geography and Spatial Organization, Polish Academy of Sciences]

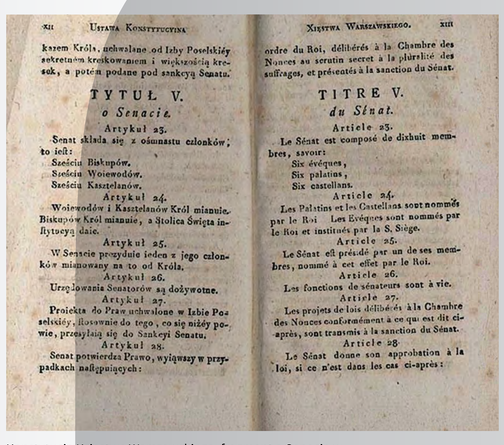

XII USTAWA KONSTYTUCYNA

XIESTWA WARSZAWSKIEGO. XIII

kszem Króla, uchwalone od Izby Poselskiéy sekretnem kreskowaniem i większością kresek, a potém podane pod sankcyą Senatu.

TYTUŁ V.
o Senacie.

Artykuł 23.
Senat składa się z ośmnastu członków, to iest:
Sześciu Biskupów.
Sześciu Woiewodów.
Sześciu Kasztelanów.

Artykuł 24.
Woiewodów i Kasztelanów Król mianuie. Biskupów Król mianuie, a Stolica Święta inflytucyą daie.

Artykuł 25.
W Senacie prezyduie jeden z jego członków mianowany na to od Króla.

Artykuł 26.
Urzędowania Senatorów są dożywotne.

Artykuł 27.
Proiekta do Praw uchwalone w Izbie Poselskiéy, Rosownie do tego, co się niżéy powie, przesyłaią się do Sankcyi Senatu.

Artykuł 28.
Senat potwierdza Prawo, wyiąwszy w przypadkach następuiących:

ordre du Roi, délibérés à la Chambre des Nonces au scrutin secret à la pluralité des suffrages, et présentés à la sanction du Sénat.

TITRE V.
du Sénat.

Article 23.
Le Sénat est composé de dixhuit membres, savoir:
Six évêques,
Six palatins,
Six castellans.

Article 24.
Les Palatins et les Castellans sont nommés par le Roi. Les Evêques sont nommés par le Roi et institués par la S. Siége.

Article 25.
Le Sénat est présidé par un de ses membres, nommé à cet effet par le Roi.

Article 26.
Les fonctions de sénateurs sont à vie.

Article 27.
Les projets de lois délibérés à la Chambre des Nonces conformément à ce qui est dit ci-après, sont transmis à la sanction du Sénat.

Article 28.
Le Sénat donne son approbation à la loi, si ce n'est dans les cas ci-après:

Konstytucja Księstwa Warszawskiego, fragment o Senacie w: *Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego,* t. I, Warszawa 1807.
[Biblioteka Sejmowa]
Constitution of the Duchy of Warsaw, excerpt about the Senate, in: Dziennik Praw Księstwa Warszawskiego, *Journal of Laws of the Duchy of Warsaw* v. I, Warsaw 1807.
[Sejm Archives]

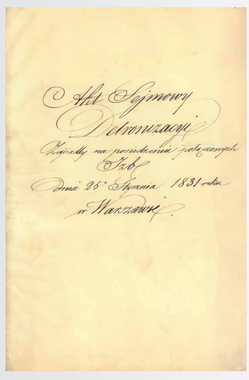

Pierwsza strona aktu detronizacji Mikołaja I i strona z częścią podpisów posłów i senatorów.
[Towarzystwo Historyczno-Literackie/Biblioteka Polska w Paryżu, sygnatura BPP 379]
First page of the dethronement act of Nicolas I and the page with some signatures of deputies and senators.
[Historical and Literary Society/Polish Library in Paris]

Rozbiory nie oznaczały końca polskiego parlamentaryzmu. Konstytucja nadana 22 VII 1807 r. Księstwu Warszawskiemu przez cesarza Napoleona I przewidywała dwuizbowy parlament: Izbę Poselską, w 40% nieskładającą się ze szlachty, oraz Senat (początkowo 18 senatorów, a od 1809 r. – 30: biskupów, wojewodów i kasztelanów). Kompetencje izby wyższej były ograniczone do zatwierdzania lub nie ustaw z Izby Poselskiej. Podobnie jak w I Rzeczypospolitej, zarówno Senat, jak i izby połączone obradowały na warszawskim zamku, w Sali Senatorskiej, w której planowano umieścić pomnik cesarza Napoleona. Klęska cesarza oznaczała kres Księstwa Warszawskiego. Z jego części na kongresie wiedeńskim (1814–1815) utworzono podległe Rosji Królestwo Polskie. Zachodnią część z Poznaniem włączono do Prus, z kolei Kraków został Wolnym Miastem, czyli protektoratem trzech zaborców.

The partitions did not mark the end of Polish parliamentarism though. The Constitution granted on 22 July 1807 to the Duchy of Warsaw by the emperor Napoleon I provided for a bicameral parliament: the Chamber of Deputies composed in 40% of the no-nobility, and the Senate (initially with 18 senators, and since 1809 with 30 members: bishops, voivods and castellans). The powers of the upper house were limited to the approval (or rejection) of laws passed by the Chamber of Deputies. Like during the First Polish Republic, the sessions of the Senate and the Joint Assemblies were held at the Warsaw Royal Castle, in the Senators' Hall, where it was planned to put the statute of the emperor. His defeat spelled the end of the Duchy of Warsaw. At the Congress of Vienna (1814–1815) some of its part was transformed into the Kingdom of Poland and subordinated to Russia. Its western territories, including Poznań, were incorporated into Prussia, while Cracow became the Free City, placed under the protectorate of the three partitioners.

Konstytucja, nadana Królestwu Polskiemu 27 XI 1815 r. przez cara Aleksandra I, utrzymywała dwuizbowy parlament. Senat składał się zarówno z biskupów i urzędników ziemskich, jak i – teoretycznie – książąt z rosyjskiej rodziny panującej. Polscy senatorowie świeccy byli powoływani przez władcę. Do głównych prerogatyw Senatu należała oprócz inicjatywy ustawodawczej funkcja sądu dla parlamentarzystów i wysokich urzędników oraz w sprawach o zdradę stanu. W tej ostatniej roli Senat wystąpił tylko raz, rozpatrując w latach 1827–1828 sprawę konspiracyjnego Towarzystwa Patriotycznego i uniewinniając je prawie jednomyślnie (głos przeciwny oddał były oficer napoleoński Wincenty Krasiński). Opinia publiczna przyjęła wyrok z aplauzem, *poczuto się bowiem w jedności i zrozumiano, że na każdy przypadek cały naród jedną sprawę czynić będzie* (Maurycy Mochnacki). Senatorowie potwierdzili to podczas powstania listopadowego, razem z posłami powołując władze powstańcze i 25 I 1831 r. pozbawiając cara Mikołaja I tronu polskiego.

The bicameral parliament was upheld in the constitution granted to the Kingdom of Poland on 27 November 1815 by Tsar Alexander I. The Senate was composed of bishops, land officials, and – in theory – princes from the ruling Russian dynasty. Polish lay senators were appointed by the ruler. The main prerogatives of the Senate, included, apart from the legislative initiative, court powers with jurisdiction over parliamentarians, high officials and high treason charges. In the latter case the Senate acted only once, between 1827 and 1828, when it examined the case of the underground Patriotic Society and gave its acquittal almost unanimously (former Napoleonic officer Wincenty Krasiński voted against). Public opinion applauded the verdict, *as people felt united and understood that a unified decision will be made by the whole nation in each case* (Maurycy Mochnacki). Senators confirmed these words during the November Uprising when, on 25 January 1831, together with deputies, they officially appointed insurgent authorities and deprived Tsar Nicholas I of the Polish throne.

Po stłumieniu powstania listopadowego została zniesiona konstytucja Królestwa, a wraz z nią – na 88 lat – polski parlamentaryzm. Warszawski Zamek Królewski przejęli rosyjscy namiestnicy, a Salę Senatorską podzielono na małe pomieszczenia. Nie powiodły się próby zwołania parlamentu na emigracji, w Paryżu, brakowało bowiem kworum.
After the defeat of the November Uprising, the constitution of the Kingdom was abolished, together with the Polish parliamentary system which ceased to exist for the next 88 years. The Royal Castle in Warsaw was taken over by Russian viceregents, and the Senators' Hall was divided into smaller rooms. Attempts to convene emigration parliaments in Paris failed as no sufficient quorum was available.

Nazwa „senat" przetrwała jeszcze 15 lat w Wolnym Mieście Krakowie. Władzę wykonawczą stanowił tam Senat Rządzący, posiadający jednak prawo inicjatywy ustawodawczej, a jego prezes reprezentował to mikropaństewko (1164 km²) na zewnątrz. W 1846 r. ta „Rzeczpospolita Krakowska" została jednak inkorporowana przez Austrię.
The name "senate" survived for another 15 years in the Free City of Cracow where the Ruling Senate held executive powers and the right of legislative initiative, and whose president represented this micro-state (1,164 km²) in external relations. However, in 1846, the "Republic of Krakow" was incorporated into Austria.

Pierwszy sejm Królestwa Polskiego w 1818 r. Obraz autorstwa Michała Stachowicza, 1824 r. Zarówno układ sali, jak i sposób obradowania niewiele się zmieniły od czasu I Rzeczypospolitej.
[Kuria Metropolitalna w Krakowie, Gabinet Historyczny]
First Sejm of the Kingdom of Poland in 1818 (painting by Michał Stachowicz, 1824). The room layout and the rules of procedure did not change much since the times of the First Polish Republic.
[Metropolitan Curia in Cracow, Historical Study]

Chociaż do historii przechodzą zazwyczaj marszałkowie izb, to w istocie rządzili nimi ich sekretarze. Najdłużej urzędującym sekretarzem Senatu był Julian Ursyn Niemcewicz (1758–1841) – pisarz, poeta, historyk i polityk, pełniący tę funkcję zarówno w Księstwie Warszawskim, jak i Królestwie Polskim. Obraz autorstwa Antoniego Brodowskiego, 1820 r.
[Muzeum Narodowe w Warszawie]
The parliaments' history was marked by the figures of their marshals, but in reality they were managed by their secretaries. The longest-serving secretary of the Senate was Julian Ursyn Niemcewicz (1758–1841) – writer, poet, historian and politician – who performed this function both under the Duchy of Warsaw and the Kingdom of Poland.
Painting by Antoni Brodowski, 1820
[National Museum in Warsaw]

Za symboliczny koniec Senatu Rzeczypospolitej można uznać śmierć ostatniego senatora, wojewody Adama Jerzego Czartoryskiego (1770–1861), który był zarówno rosyjskim ministrem spraw zagranicznych (1804–1806), jak i premierem Rządu Narodowego podczas powstania listopadowego. Fot. z 1861 r.
[Biblioteka Narodowa]
The death of the last senator, voivode Adam Jerzy Czartoryski (1770–1861), who was the Russian Minister of Foreign Affairs (1804–1806) and the Prime Minister of the National Government during the November Uprising, may be considered as a symbolic end of the Senate of the Republic of Poland. Photo from 1861 r.
[National Library]

Senat RP
1922–2022

W XIX w. w Europie upowszechniły się monarchie konstytucyjne (republikami były tylko Francja i Szwajcaria) z zazwyczaj dwuizbowymi parlamentami. Coraz bardziej demokratycznie wybierane izby niższe, w których zasiadali teraz również przedstawiciele robotników i chłopów, miały zazwyczaj większe uprawnienia niż izby wyższe, gdzie zasiadano najczęściej dzięki wysokiemu urodzeniu, zajmowanej funkcji lub mianowaniu przez władcę. Polacy aż do lat 1917–1918 wchodzili w skład zarówno Izb Panów *(Herrenhaus)* Prus (od 1848 r.) r. i Austrii (od 1861 r.), jak i (od 1906 r.) rosyjskiej Rady Państwa *(Gosudarstwiennyj Sowiet).* Połowa członków rosyjskiej izby wyższej pochodziła z wyborów, co, paradoksalnie, czyniło ją bardziej demokratyczną niż brytyjska Izba Lordów czy pruska Izba Panów.

In the 19th century, constitutional monarchies had become a common feature of Europe (only France and Switzerland were republics), and they usually had bicameral parliaments. More and more democratically elected lower chambers, which by then also included representatives of workers and peasantry, would have greater powers than upper chambers where seats were most often granted because of (high) birth, office or appointment by the ruler. Until 1917–1918, Poles were members of the Houses of Lords *(Herrenhaus)* of Prussia (since 1848) and Austria (since 1861), and of the Russian Council of State *(Gosudarstwannyj Sovet)* (since 1906). Half of the members of the Russian upper house were elected, which paradoxically made it more democratic than the British House of Lords or the Prussian House of Lords.

Sala posiedzeń pruskiej Izby Panów, ok. 1900 r. Podobnie wyglądały sale obrad austriackiej Izby Panów.
[Wikipedia]
The assembly hall of the Prussian House of Lords, ca. 1900.
Assembly halls of the Austrian House of Lords and the Russian Council of State looked similar.

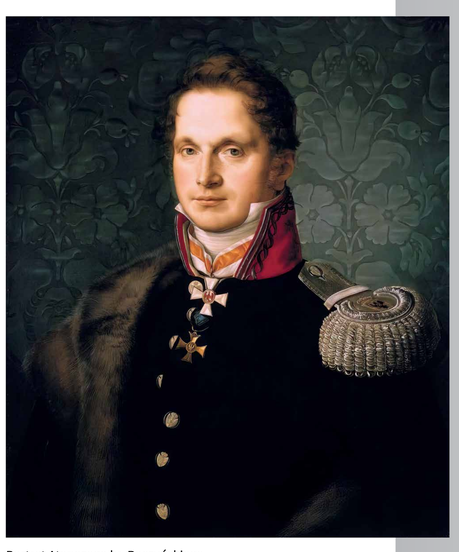

Portret Atanazego hr. Raczyńskiego, obraz autorstwa Carla Wilhelma Wacha, 1826 r.
[Muzeum Narodowe w Poznaniu]
Carl Wilhelm Wach,
Portrait of Count Atanazy Raczyński, 1826.
[National Museum in Poznań]

Prawo do dziedzicznego miejsca w pruskiej Izbie Panów mieli członkowie niektórych rodzin arystokratycznych, m.in. Radziwiłłów i Raczyńskich. Atanazy Raczyński (1788–1874) – polityk, dyplomata, dożywotni członek pruskiej Izby Panów – zgromadził olbrzymią kolekcję obrazów, udostępnianych w jego berlińskim pałacu (na jego miejscu powstał Reichstag).

The right to the hereditary seat in the Prussian House of Lords was bestowed on members of some aristocratic families, including the Radziwiłł and the Raczyński. Atanazy Raczyński (1788–1874) – politician, diplomat, lifelong member of the Prussian House of Lords – gathered a major collection of paintings, exhibited in his Berlin palace (today this is the location of the Reichstag building).

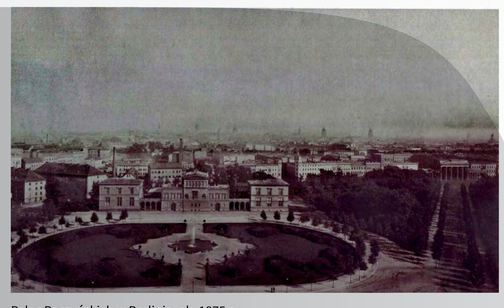

Pałac Raczyńskich w Berlinie, ok. 1875 r.
Na jego miejscu stoi Reichstag.
[Wikipedia]
Raczyński Palace in Berlin, ca. 1875,
now the location of the Reichstag building.

Cesarz Austro-Węgier mianował dożywotnich członków Izby Panów. Spośród mieszkańców Galicji nominował 68 osób, m.in. Józefa Szujskiego (1835–1883), poetę, pisarza, polityka, historyka, pierwszego sekretarza generalnego krakowskiej Akademii Umiejętności.
[Fot. Walery Rzewuski. Biblioteka Narodowa w Warszawie]
The Emperor of Austria-Hungary appointed lifetime members of the House of Lords. Among the population of Galicia, he would nominate 68 individuals, including Józef Szujski (1835–1883) – poet, writer, politician, historian, and first secretary general of the Academy of Learning in Cracow.
[Photo: Walery Rzewuski, National Library in Warsaw]

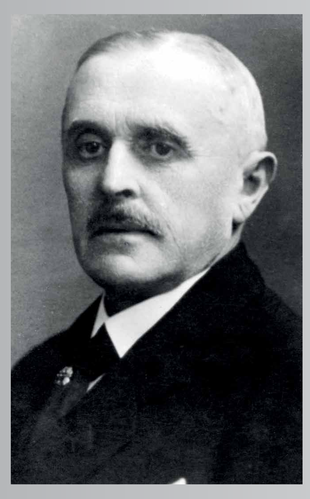

Zygmunt Leszczyński.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
[National Digital Archives]

Ciała ustawodawcze państw zaborczych stanowiły dla Polaków jedyną legalną możliwość uczestnictwa w życiu parlamentarnym i poznawania jego specyficznych, ale i uniwersalnych reguł gry politycznej. Nic więc dziwnego, że niemało dawnych pruskich, austriackich czy rosyjskich parlamentarzystów znalazło się w Sejmie i Senacie II RP. Jednym z nich był Zygmunt Leszczyński (1866–1942) – ziemianin, działacz społeczny, członek rosyjskiej Rady Państwa (1912–1914), w 1918 r. – Rady Stanu, senator III (1930–1935) i IV (1935–1938) kadencji, wicemarszałek Senatu III kadencji (1930–1935).

The legislative bodies of the partitioning powers opened for Poles the only legal ways to become involved in parliamentary life and learn more specific (as well as universal) rules of the political game. No wonder that many former Prussian, Austrian or Russian parliamentarians would next seat in the Sejm and Senate of the Second Republic of Poland. One of them was Zygmunt Leszczyński (1866–1942) – landowner, social activist, member of the Russian State Council (1912–1914), in 1918 member of the Polish Council of State, senator of the 3rd and 4th term (1930–1938) and Deputy Marshal of the 3rd term (1930–1935).

TEKST DETRONIZACJI W 1831 R.:
DETHRONEMENT TEXT OF 1831:

Działo się na posiedzeniu połączonych Izb Sejmowych dnia 25 stycznia 1831 roku w Warszawie.
Najświętsze, najuroczystsze umowy tyle tylko są nienaruszonymi, ile wiernie dotrzymanymi ze stron obydwóch. Długie cierpienia nasze znane światu całemu, przysięgą zaręczone przez dwóch panujących, a pogwałcone tylekroć swobody, nawzajem i Naród Polski od wierności dziś panującemu uwalniają. Wyrzeczone na koniec przez samego cesarza Mikołaja słowa, że pierwszy ze strony naszej wystrzał stanie się na zawsze zatracenia Polski hasłem, odejmując nam wszelką sprostowania krzywd naszych nadzieję, nie zostawują jak rozpacz szlachetną.

Naród zatem polski na sejm zebrany oświadcza: iż jest niepodległym ludem i że ma prawo temu Koronę Polską oddać, którego godnym jej uzna; po którym z pewnością będzie się mógł spodziewać, iż mu zaprzysiężonej wiary i zaprzysiężonych swobód święcie i bez uszczerbku dochowa.

As it occurred at the Session of the Joint Parliamentary Chambers on January 25, 1831 in Warsaw.
The most sacred and most solemn agreements remain unviolated only insofar as they are faithfully upheld by both parties to them. The sufferings we have long endured, ones known to the entire world, and the liberties, vouched on oath by the two rulers and yet trampled upon so many a time, do therefore reciprocally release the Polish People from loyalty toward the ruler as of this very day. The words that were uttered in the end by emperor Nicholas himself, that the first discharge on our part shall become the cry for Poland's eternal doom and destruction, dispel all hope for us to have our wrongs rectified, and leave us with nothing but noble despair.
Therefore, the Polish People, assembled at the Sejm, hereby declares: that they are an independent nation and have the right to offer the Crown of Poland to whomever they deem worthy of it; of whom they may with assurance expect that he shall righteously honour the avowed faithfulness and the sworn liberties, unscathed.
(Translated © by Tristan Korecki, Philip Earl Steele)

7

1918–1939 II Rzeczpospolita, państwo kontrastów

1918–1939 SECOND REPUBLIC, STATE OF CONTRASTS

Gęstość linii kolejowych w II RP ilustruje, z jak trudnym zadaniem musiało się uporać młode państwo.
Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989, Adam Dziurok, Marek Gałęzowski, Łukasz Kamiński, Filip Musiała (red.), Warszawa 2014, s. 63.
The density of railway lines in the Second Republic of Poland shows the heavy task ahead of the young state.
From Independence to Independence. History of Poland 1918-1989, eds. Adam Dziurok, Marek Gałęzowski, Łukasz Kamiński, Filip Musiała, Warsaw 2014, p. 63.

Listopad 1918 r. był dla kraju początkiem procesu formowania granic, trwającego do 1922 r. Na ich kształt wpłynął traktat wersalski, przebieg wojny polsko -bolszewickiej, trzech powstań śląskich, plebiscytów.
Odrodzone państwo polskie wymagało połączenia ziem trzech zaborów i części Górnego Śląska; było 6. co do wielkości i liczby ludności (27,2 mln w 1921 r. i ok. 35 mln w 1939 r.) krajem ówczesnej Europy. II Rzeczpospolita dzieliła się na 16 województw, wyjątkowy status miało autonomiczne województwo śląskie.

November 1918 marked the beginning of the national border formation process which lasted until 1922. The borders were shaped by the Treaty of Versailles, the course of the Polish-Soviet war, three Silesian uprisings and plebiscites.
The reborn Polish state had to merge the lands of the three partitions and some part of Upper Silesia; it was the 6th largest country in Europe of that day in terms of territory and population (27.2 million in 1921 and approx. 35 million in 1939). The Second Republic of Poland was divided into 16 voivodships, and the autonomous Silesian Voivodship had a special status.

Według spisu powszechnego z 1921 r. 33% obywateli było niepiśmiennych. W 1919 r. Sejm uchwalił ustawę o przymusowym nauczaniu analfabetów w wojsku. Tylko w latach 1929–1939 w kursach nauki czytania i pisania uczestniczyło 174,5 tys. żołnierzy.

According to the 1921 census, 33% of the population were illiterate. In 1919, the Sejm passed the law on compulsory education for illiterate army members. Only between 1929 and 1939, 174.5 thousand soldiers attended literacy courses.

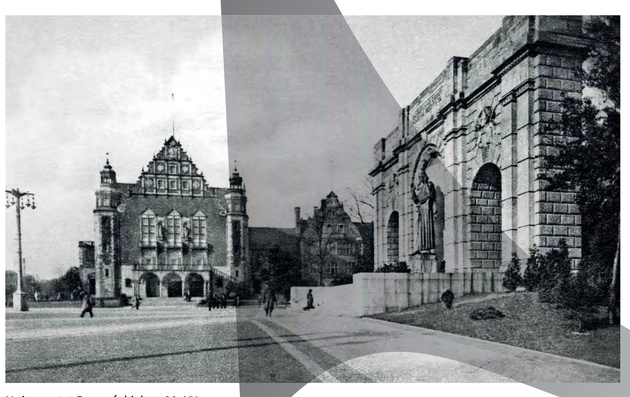

Uniwersytet Poznański, lata 30. XX w.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
University of Poznań, 1930s.
[National Digital Archives]

Na Uniwersytecie Poznańskim, założonym w 1919 r., jednym z sześciu działających w kraju, studiowali późniejsi pracownicy Biura Szyfrów, którzy w 1932 r. po raz pierwszy złamali kod „Enigmy": Marian Rejewski, Jerzy Różycki i Henryk Zygalski.

The University was founded in 1919 and was one of the six higher education institutions in the country. Its students were Marian Rejewski, Jerzy Różycki i Henryk Zygalski who would become staff members of the Cypher Bureau and in 1932 would break the "Enigma" code for the first time.

Szczególnie wybitne jednostki tworzyły lwowską szkołę matematyczną: m.in. Stefan Banach i Stanisław Mazur – pracowali nad analizą funkcjonalną, nową dyscypliną w dziedzinie matematyki.

The Lvov school of mathematics was formed by some really outstanding individuals, including Stefan Banach and Stanisław Mazur, who worked on functional analysis – a new discipline in the field of mathematics.

Polski Balet Reprezentacyjny, 1937 r. Powstał z inicjatywy Jana Lechonia, poety, attaché kulturalnego Ambasady RP w Paryżu, w celu zaprezentowania kultury polskiej na wystawie Expo w Paryżu. Działał w latach 1937–1939.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Polish Representative Ballet, 1937. It was established on the initiative of Jan Lechoń, poet and cultural attaché at the Polish Embassy in Paris, in order to present Polish culture at the Paris Exposition.
The ballet was active between 1937 and 1939.
[National Digital Archives]

W przedwojennej Polsce na wsi mieszkało 75% ludności, reszta w ponad 600 miastach i miasteczkach.
W strukturze narodowościowej II RP Polacy stanowili większość, ok. 70% obywateli, najliczniejszymi mniejszościami byli Ukraińcy i Żydzi. Około miliona obywateli identyfikowało się jako „tutejsi".

In the pre-war Poland, 75% of the population lived in rural areas, and the remaining percentage in over 600 cities and towns.
In the ethnic mix of the Second Republic of Poland, Poles were the majority (approx. 70% of citizens), and Ukrainians and Jews were the largest minorities. About one million of citizens identified themselves as "natives".

Narodowości według spisu z 1921 roku

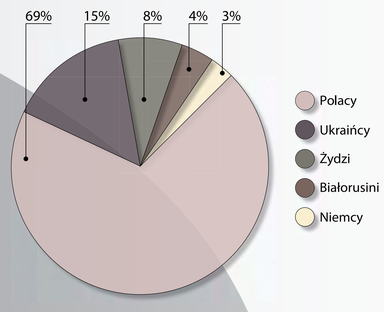

Relacje między Polakami a mniejszościami były trudne, czasami tragiczne. Pożar domu w czasie zajść antysemickich w Mińsku Mazowieckim, 1936 r. W wyniku wydarzeń w mieście zjawiła się grupa parlamentarzystów żydowskich, wśród nich senatorowie Mojżesz Schorr i Jakub Trockenheim, przyczyniając się do uspokojenia sytuacji.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Relations between Poles and minorities would turn to be difficult, and tragic at times.
House fire during anti-Semitic riots in Mińsk Mazowiecki, 1936. As a result of the events, a group of Jewish parliamentarians, including Senators Mojżesz Schorr and Jakub Trockenheim, came to the town and helped to calm down the situation.
[National Digital Archives]

Rodzina jednej z ofiar przewrotu majowego. W trakcie zamachu stanu, przeprowadzonego w 1926 r. przez Józefa Piłsudskiego, po obu stronach konfliktu zginęło 379 osób (215 żołnierzy i 164 cywilów).
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Family of one of the May Coup victims. During the coup d'état carried out by Józef Piłsudski in 1926, 379 individuals (215 soldiers and 164 civilians) lost their lives on both sides of the conflict.
[National Digital Archives]

Przemoc obecna bywała również w wielkiej polityce, zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Przykładami mogą być zarówno tzw. przewrót majowy w 1926 r., jak zajęcie Śląska Zaolziańskiego w 1938 r.

National politics, in its internal and external dimensions, was also marked by violence. Examples include the May Coup of 1926 or the annexation of Zaolzie Silesia region in 1938.

KALENDARIUM:
KEY DATES:

11 XI 1918 r. – zawarcie rozejmu w Compiègne, początek niepodległej Polski.
11 November 1918 – armistice of Compiègne, independent Poland is reborn.

13–16 II 1919 r. – początek wojny polsko -bolszewickiej.
13–16 February 1919 – Polish-Soviet war begins.

27 XII 1918 r. – wybuch powstania wielkopolskiego.
27 December 1918 – outbreak of the Greater Poland Uprising.

16 VIII 1919 r. – wybuch I powstania śląskiego.
16 August 1919 – outbreak of the 1st Silesian Uprising.

8–12 X 1920 r. – tzw. bunt gen. L. Żeligowskiego; zajęcie Wileńszczyzny i utworzenie tzw. Litwy Środkowej, w 1922 r. przyłączonej do Polski.
8–12 October 1920 – so-called mutiny of General L. Żeligowski; seizure of the Vilnius Region and the creation of the so-called Central Lithuania, incorporated into Poland in 1922.

11 VII 1920 r. – plebiscyt na Warmii i Mazurach.
11 July 1920 – plebiscite in Warmia and Masuria.

19 VIII 1920 r. – wybuch II powstania śląskiego.
19 August 1920 – outbreak of the 2nd Silesian Uprising.

17 III 1921 r. – uchwalenie Konstytucji marcowej przez Sejm Ustawodawczy.
17 March 1921 – the Legislative Sejm adopts the March Constitution.

20 III 1921 r. – plebiscyt na Górnym Śląsku, wybuch III powstania śląskiego.
20 March 1921 – plebiscite in Upper Silesia, outbreak of the 3rd Silesian Uprising.

18 III 1921 r. – zawarcie traktatu ryskiego, wytyczenie granicy polsko-sowieckiej.
18 March 1921 – Treaty of Riga is concluded and Polish-Soviet border is delimited.

23 IX 1922 r. – przyjęcie przez Sejm ustawy upoważniającej rząd do budowy portu w Gdyni.
23 September 1922 – the Sejm passes the bill authorizing the government to build a port in Gdynia.

12 XI 1922 r. – wybory do Senatu.
12 November 1922 – elections to the Senate.

28 XI 1922 r. – pierwsze posiedzenie Senatu.
28 November 1922 – first session of the Senate.

16 XII 1922 r. – zabójstwo pierwszego prezydenta RP Gabriela Narutowicza.
16 December 1922 – the first President of the Republic of Poland, Gabriel Narutowicz, is murdered.

1 IV 1924 r. – reforma walutowa Władysława Grabskiego.
1 April 1924 – currency reform of Władysław Grabski.

12–15 V 1926 r. – tzw. przewrót majowy.
12–15 May 1926 – so-called May Coup.

12 VII 1934 r. – utworzenie obozu w Berezie Kartuskiej.
12 July1934 – Bereza Kartuska Prison is created.

23 IV 1935 r. – podpisanie Konstytucji kwietniowej przez prezydenta RP Ignacego Mościckiego.
23 April 1935 – April Constitution is signed by the President of the Republic of Poland, Ignacy Mościcki.

12 V 1935 r. – śmierć marszałka Józefa Piłsudskiego.
12 May 1935 – death of Marshal Józef Piłsudski.

2 X 1938 r. – zajęcie Zaolzia przez Polskę.
2 October 1938 – annexation of Zaolzie province by Poland.

23 VIII 1939 r. – pakt Ribbentrop–Mołotow, dzielący Europę Środkowo-Wschodnią, w tym Polskę, między ZSRR i Niemcy.
23 August 1939 – Molotov-Ribbentrop Pact divides Central and Eastern Europe (including Poland) between the USSR and Germany.

1 IX 1939 r. – atak Niemiec na Polskę, początek II wojny światowej.
1 September 1939 – Germany attacks Poland, World War II begins.

17 IX 1939 r. – wkroczenie Armii Czerwonej do Polski, ewakuacja polskiego rządu do Rumunii.
17 September 1939 – the Red Army invades Poland, Polish government is evacuated to Romania.

Senat RP
1922–2022

8

II Rzeczpospolita marzenia i rzeczywistość

SECOND REPUBLIC DREAMS AND REALITY

Reklama odbiornika kryształkowego, produkowanego od 1929 r. Nie wymagając zasilania, umożliwiał radiofonizację niezelektryfikowanej prowincji.
[ze zbiorów Maurycego Bryxa]
Advertisement of the crystal radio receiver, produced since 1929. The device could operate without power supply and helped to introduce radio-broadcasting into non-electrified remote parts of the country.
[From the collection of Maurycy Bryx]

Wypowiedź Józefa Piłsudskiego o nagrywaniu głosu ludzkiego, 5 IX 1924 r.
[nagranie firmy Rudzki]
Józef Piłsudski's statement on recording the human voice, 5 September 1924.
[recording by Rudzki]

W 1924 r. Władysław Grabski przeprowadził skuteczną reformę walutową. Poskromiono hiperinflację, a markę polską zastąpiła nowa, stabilna waluta – złoty. Druga połowa lat 20. była okresem dobrej koniunktury gospodarczej, kryzys, który zaczął się w 1929 r. i trwał do połowy lat 30., był jednak dla II RP szczególnie dotkliwy. Emisją banknotów zajmował się Bank Polski, utworzony w 1924 r. Spośród polskich bohaterów narodowych na banknotach dominował Tadeusz Kościuszko.
Problemem polskiej gospodarki było niska konsumpcja wewnętrzna. Próbowano temu zaradzić kampaniami propagandowymi, np. zachęcającymi do spożywania cukru.

In 1924 Władysław Grabski implemented a successful currency reform. Hyperinflation was tamed, and the Polish mark was replaced with a new, stable legal tender – the zloty. The second half of the 1920s was a period of economic prosperity, but the Second Republic of Poland suffered acutely from the crisis which started in 1929 and lasted until the mid-1930s.
The Bank of Poland, established in 1924, was responsible for the issue of banknotes. Tadeusz Kościuszko was the prevailing figure among Polish national heroes placed thereon.
The Polish economy suffered from low domestic consumption. Efforts were made to counteract the tendency with propaganda campaigns which for instance encouraged sugar consumption.

Karykatura w *Kurierze Codziennym* obrazuje sytuację ubogich rodzin, lata 30. XX w.
[Biblioteka Narodowa w Warszawie]
The caricature from *Kurier Codzienny* daily depicts the situation of underprivileged families in the 1930s.
[National Library in Warsaw]

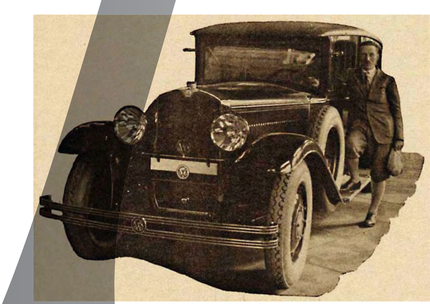

Inżynier Tadeusz Tański przy skonstruowanym przez siebie pierwszym polskim samochodzie, zaprezentowanym we Lwowie w 1925 r. W latach 1927–1931 wyprodukowano ok. 800 egzemplarzy. Niezwykłe było to, że pojazd można było rozłożyć i złożyć za pomocą jednego klucza.
[„Auto: Ilustrowane Czasopismo Sportowo-Techniczne" 1929, rok VIII, nr 6.]
Engineer Tadeusz Tański, next to the first Polish car of his design, presented in Lvov, in 1925. Between 1927 and 1931, 800 pieces of the model were produced. Remarkably, the vehicle could be assembled and disassembled with a single key.
["Auto: Ilustrowane Czasopismo Sportowo-Techniczne" magazine, 1929, VIII yearbook, no. 6.]

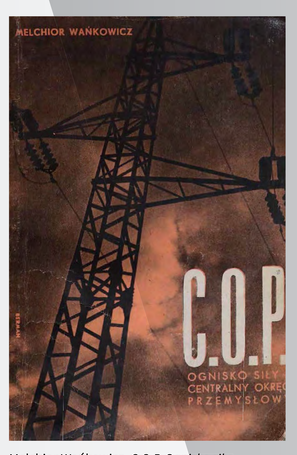

Melchior Wańkowicz, *C.O.P. Ognisko siły. Centralny Okręg Przemysłowy*, Warszawa 1938.
Melchior Wańkowicz, *C.O.P. The focus of strength. Central Industrial District*, Warszawa 1938.

Plakat, autorstwa Stefana Norblina, Gdynia. Nowy port nad Bałtykiem, 1925 r.
[ze zbiorów prywatnych]
Poster Gdynia: New port at the Baltic Sea by Stefan Norblin, 1925.
[from private collections]

Budowany w latach 1936–1939 Centralny Okręg Przemysłowy był jednym z największych przedsięwzięć gospodarczych II RP. Cel inwestycji: rozbudowa przemysłu ciężkiego i zbrojeniowego.
29 V 1921 r. rozpoczęła się budowa portu w Gdyni. Małą wioskę rybacką (1300 mieszkańców w 1921 r.) przekształcono w prężnie rozwijające się miasto portowe, w którym pod koniec lat 30. XX w. mieszkało prawie 130 tys. ludzi.
2 XII 1938 r. minister skarbu Eugeniusz Kwiatkowski przedstawił w Sejmie tzw. Plan Piętnastoletni, zakładający gruntowną modernizację kraju.

Developed between 1936 and 1939, the Central Industrial District was one of the key economic undertakings of the Second Republic of Poland. Its purpose: expand the heavy and defense industries.
29 May 1921 – construction of the port in Gdynia begins. A small fishing village (with a population of 1,300 in 1921) was transformed into a rapidly growing port city, with almost 130 thousand inhabitants at the end of the 1930s.
2 December 1938 – Eugeniusz Kwiatkowski, Minister of the Treasury, presents the so-called Fifteen-Year Plan, with a view of a thorough modernization of the country.

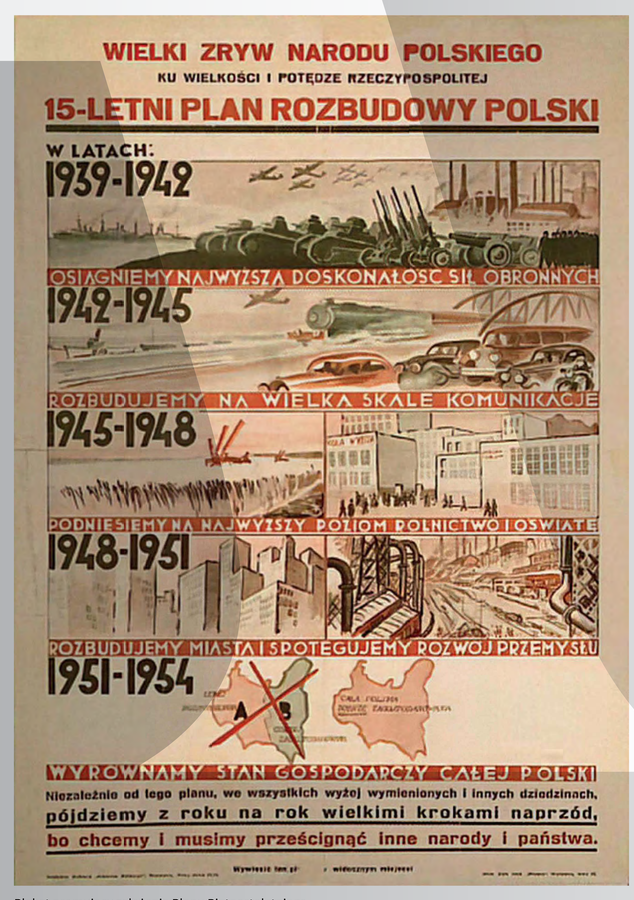

Plakat promujący założenia Planu Piętnastoletniego.
[Muzeum Niepodległości]
Poster promoting the tenets of the Fifteen-Year Plan.
[Museum of Independence]

Roman Dmowski w Algierii, 1932 r.
Roman Dmowski (1864–1939). Życiorys – wspomnienia – zbiór fotografij, Poznań 1939.
[Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa]
Roman Dmowski in Algeria, 1932
Roman Dmowski (1864–1939). Life Story – Memories – Collection of Photos, Poznań 1939.
[Wielkopolska Digital Library]

Roman Dmowski (1864–1939) – polityk, publicysta polityczny, minister spraw zagranicznych, współzałożyciel Narodowej Demokracji (endecja), działacz niepodległościowy.
Roman Dmowski (1864–1939) – politician, political publicist, Minister of Foreign Affairs, co-founder of the National Democracy (ND or Endecja in Polish), independence activist.

Józef Piłsudski w czasie spotkania Ligi Narodów w Genewie, 1927 r. Jedno z nielicznych zdjęć przedstawiających marszałka w ubraniu cywilnym.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Józef Piłsudski at the meeting of the League of Nations in Geneva, 1927. One of few photos of the Marshal in civilian clothes.
[National Digital Archives]

Józef Piłsudski (1867–1935) – działacz społeczny i niepodległościowy, twórca Organizacji Bojowej PPS, a podczas I wojny światowej – Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej. Naczelnik Państwa (1918–1922). Po zamachu majowym w 1926 r. posiadał pełnię władzy w państwie, wykraczającą poza oficjalne funkcje. Jeden z ojców niepodległej Polski.
Józef Piłsudski (1867–1935) – social and independence activist, founder of the Combat Organization of the Polish Socialist Party, and of the Polish Legions and the Polish Military Organization during World War I. Chief of State (1918–1922). After the May Coup of 1926, he exercised full powers in the state, well beyond official functions. One of the fathers of independent Poland.

Prezydent Stanisław Wojciechowski w towarzystwie gen. Władysława Sikorskiego, I poł. lat 20. XX w.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
President Stanisław Wojciechowski in the company of General Władysław Sikorski, first half of the 1920s.
[National Digital Archives]

Stanisław Wojciechowski (1869–1953) – polityk, działacz spółdzielczy, drugi prezydent RP (1922–1926). W następstwie przewrotu majowego ustąpił ze stanowiska i zakończył działalność polityczną, skupiając się na pracy naukowej.
Stanisław Wojciechowski (1869–1953) – politician, activist of cooperative movement, second President of the Republic of Poland (1922–1926). Following the May Coup, he resigned, withdrew from active political life and focused on work as researcher.

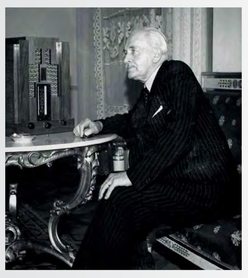

Prezydent RP Ignacy Mościcki przy odbiorniku radiowym PZT Olimpic podczas słuchania okolicznościowej audycji z okazji Tygodnia Przeciwrakowego, 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
President of the Republic of Poland, Ignacy Mościcki, next to PZT Olimpic radio receiver, while listening to the broadcast on the occasion of the Anti-Cancer Week, 1938.
[National Digital Archives]

Ignacy Mościcki (1867–1946) – polityk, chemik, naukowiec, wynalazca, rektor Politechniki Lwowskiej, budowniczy polskiego przemysłu chemicznego, trzeci prezydent RP (1926–1939).
Ignacy Mościcki (1867–1946) – politician, chemist, scientist, inventor, rector of Lvov University of Technology, founder of the Polish chemical industry, third President of the Republic of Poland (1926–1939).

Senat RP
1922–2022

1918–1939 Nieszczęściem byłaby jedna izba. Jaki (i czy) Senat?

1918–1939 A SINGLE CHAMBER WOULD BE A DISASTER. WHAT (AND IF) A SENATE?

Proklamowanie 5 XI 1916 r. Królestwa Polskiego przez władców Austro-Węgier i Niemiec, na razie bez określonych granic i rzeczywistej niepodległości, umożliwiło jednak budowanie fundamentów, również ustrojowych, przyszłego państwa. W planach powołanej w styczniu 1917 r. Tymczasowej Rady Stanu (TRS) Polska miała być monarchią z dwuizbowym parlamentem: Izbą Poselską i Senatem, składającym się w połowie z wirylistów i nominatów króla, w połowie zaś wybieranym przez różne korporacje i instytucje. Izbę wyższą traktowano zarówno jak oczywisty składnik tradycyjnego polskiego parlamentaryzmu, jak i czynnik osłabiający wyłanianą w powszechnych wyborach „nieprzewidywalną" izbę niższą.

On 5 November 1916, the rulers of Austria-Hungary and Germany proclaimed the Kingdom of Poland. The country still had no defined borders or real independence but this was a step towards building the foundations, including political ones, of the future state. The Provisional Council of State, established in January 1917, planned that Poland would become a monarchy with a bicameral parliament: the Chamber of Deputies and the Senate composed in half of members by official function and by king's appointment, and in half of members elected by various corporations and institutions. The upper house was considered as a self-evident component of the traditional Polish parliamentarism and a factor of counterbalancing the "unpredictable" lower house whose members were chosen in general elections.

Mieczysław Niedziałkowski.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
[National Digital Archives]

Konstytucja marcowa
[Biblioteka Sejmowa]
March Constitution
[Sejm Archives]

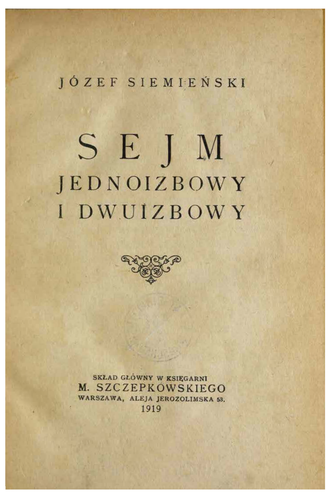

Józef Siemieński, *Sejm jednoizbowy i dwuizbowy*, Warszawa 1919.
[Biblioteka Narodowa]
Józef Siemieński, *Unicameral and Bicameral Parliament*, Warsaw 1919.
[National Library]

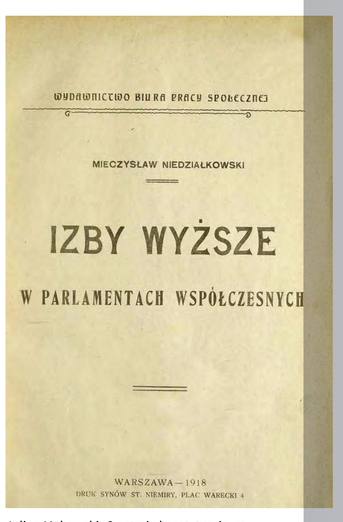

Julian Makowski, *O ustroju konstytucyjnym. Jedna czy dwie izby*, Warszawa 1917.
[Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie]
Julian Makowski, *On the Constitutional System. One or Two Houses of Parliament*, Warsaw 1917.
[Provincial Public Library named after Hieronim Łopaciński in Lublin]

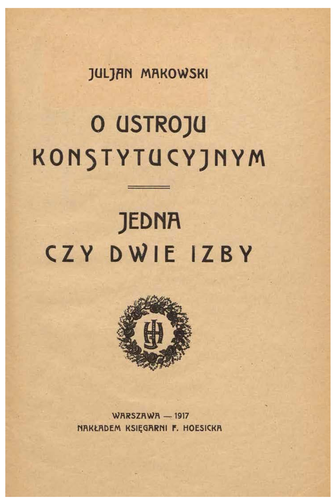

Mieczysław Niedziałkowski, I*zby wyższe w parlamentach współczesnych*, Warszawa 1918.
[Biblioteka Narodowa]
Mieczysław Niedziałkowski, *Upper Houses in Today's Parliaments*, Warsaw 1918.
[National Library]

Socjaliści i ludowcy uznawali projekt TRS za anachroniczny. Młody działacz socjalistyczny Mieczysław Niedziałkowski (1893–1940) uważał, że Polska potrzebuje energicznego i stanowczego jednoizbowego parlamentu, skutecznie tworzącego nowoczesne prawo.

For socialists and peasant parties the project of the Provisional Council of State was anachronistic. Mieczysław Niedziałkowski (1893–1940), young socialist activist, believed that Poland needed a republic with the energetic and firm unicameral parliament, able to effectively enact modern laws.

W końcu 1918 r. sytuacja w odrodzonej Polsce była tak zradykalizowana, że zarówno Naczelnik Państwa Józef Piłsudski, jak i rząd socjalisty Jędrzeja Moraczewskiego uznali, iż Sejm Ustawodawczy ma być jednoizbowy. Najważniejszym zadaniem parlamentu, wybranego 26 I 1919 r., było uchwalenie konstytucji. Osią sporu między prawicą a lewicą stał się zarówno sposób wyboru prezydenta, jak i istnienie, a potem kształt Senatu. Dla lewicy izba wyższa była zdominowanym przez prawicę przeżytkiem, ludowcy obawiali się w niej dominacji szlachty, prawica zaś nie wyobrażała sobie parlamentu bez Senatu, ale też spierała się o jego kształt, zwłaszcza sposób wyłaniania. Jesienią 1920 r. spór przeniósł się na ulicę. Lewica ogłosiła w październiku strajk powszechny przeciw utworzeniu Senatu, prawica z kolei tydzień później zorganizowała demonstracje popierające powstanie izby wyższej.

In the late 1918, the situation in the reborn Poland became so radicalized that the Chief of State, Józef Piłsudski, and the cabinet of socialist Jędrzej Moraczewski decided that the Legislative Sejm should be unicameral. The main task of the parliament elected on 26 January 1919 was to adopt the constitution. The dispute between right- and left-wing parties revolved around the presidential election method and the very existence (and later also the composition) of the Senate. For the left-wing members the upper house was a relic of the past, dominated by the right, peasant parties were concerned with the Senate being dominated by the nobility, while the right-wing members thought that there could be no parliament without the Senate, but feuded over its shape, especially its election modalities. In autumn 1920 the dispute spread to the streets. The left announced the general strike in protest against the creation of the Senate, and one week later the right orchestrated demonstrations in support of the establishment of the upper house.

ARTYKUŁY KONSTYTUCJI MARCOWEJ O SENACIE:
ARTICLES OF THE MARCH CONSTITUTION ON THE SENATE:

Art. 35.
Każdy projekt ustawy przez Sejm uchwalony będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia. Jeżeli Senat nie podniesie w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów – Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni. Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych dni 30 zwrócić Sejmowi z proponowanemi zmianami.
Jeżeli Sejm zmiany, przez Senat proponowane, uchwali zwykłą większością, albo odrzuci większością 11/20 głosujących – Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu ustalonem ponowną uchwałą Sejmu.
Art. 36.
Senat składa się z członków wybranych przez poszczególne województwa w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem. Każde województwo stanowi jeden okrąg wyborczy. (…) Prawo wybierania do Senatu ma każdy wyborca do Sejmu, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 30 i w dniu tym zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od roku. (…) Prawo wybieralności ma każdy obywatel, posiadający prawo wybierania do Senatu, nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, o ile z dniem ogłoszenia wyborów ukończył lat 40.

Article 35.
Every bill passed by the Sejm will be submitted to the Senate for consideration. If the Senate, within thirty days from the day on which a passed bill has been delivered to it, does not raise any objections to the bill, the President of the Republic will direct the publication of the statute.
Upon the motion of the Senate, the President of the Republic may direct the publication of the statute before the lapse of the thirty days. If the Senate decides to alter or reject a bill passed by the Sejm, it must announce this to the Sejm within the aforesaid thirty days, and must return the bill to the Sejm with the proposed changes within the following thirty days.
If the Sejm approves by an ordinary majority, or rejects by a majority of eleven-twentieths of those voting, the changes proposed by the Senate, the President of the Republic will direct the publication of the statute in the wording determined by the second vote of the Sejm.
Article 36.
The Senate is composed of members elected by the individual voivodships, by universal, secret, direct, equal, and proportional voting. Every voivodships forms one constituency (…) The right of electing to the Senate is enjoyed by every elector for the Sejm who, on the day of the proclamation of the elections, is thirty years of age and has on that day been a resident of the constituency for at least one year; (…) Eligibility is enjoyed by every citizen who has the right of voting for the Senate, not excluding members of the army in active service, provided that the citizen is forty years of age on the day of the proclamation of the elections.

POJEDYNEK SZLACHETNYCH

Czerwony i biały. Precz z Senatem! Niech żyje Senat!
Grus: Czyś niema w Polsce cyrku, któryby zaangażował tych dwóch: błaznów?

WALKA O SENAT

Niech żyje Senat! wrzeszczą wszechpolacy,
Programu nad polskim zapanowuje Światowcy,
Socjaliści znowu krzyczą: Precz z Senatem!
I groźą długiem zatrzymaniem pracy,
Na dwa chłopy Polska się rozpadła
Znowu nam grozi kampanja zapadła,

Jeśli Senatu nie chcą dać miłopy,
Poco go wbucać ludowi przemocą?
Poco w łeć ziarno, co się plenić mocą,
A rankiem wstanie niby kwiat czerwony
I na zagrodach, które odtrząd Jawa
Pisze przestrogę: Mane! Tekel! Pares!

Zamiast po wojnie do pracy się skupić,
Wznoszą kolumny siłą po kolumnie,
Po staropolsku, dziko, bezrozumnie,
Znów zaczynamy się ze skóry bup'ć
I niepamiętni, co jest rzeczą główną
Znowu wlatamy a wdzawej wrób w g . . .

Słysząc tę wrzawę, co nad Polską płynie,
Co grzmi jak niebo cięte piorunami,
Mickiewiczowski Maciek nad Maciami
Podniósł się z grobu w zapadłym Dobrynnie
I owijając głowę w całun trupi
Wyszeptał głośno jedno słowo: Głupi!!!

Henryk Zbierzchowski.

NOWA OLIMPIADA.
Odbyć się ma w roku 1922 w Warszawie. Program zawodów:
Wyścigi [illegible].
Rzut okiem (tylko dla Hrusiących pań).
Zapasy mężów stanu i domowem wykonaniu.
Wolne ćwiczenia z idką.
Lekka atletyka: [illegible]
Publiczny krąg z przyszłości (tylko dla [illegible]).
Część [illegible]: Bez [illegible] do pasażery [illegible].

— 2 —

Szczutek 1920, nr 44.
[Biblioteka Śląska]
Szczutek magazine, 1920, no 44, 1 November 1920.
[Silesian Library]

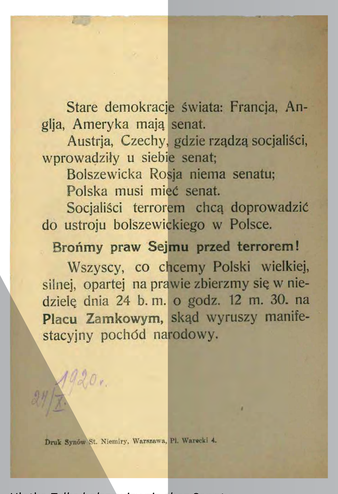

Stare demokracje świata: Francja, Anglja, Ameryka mają senat.

Austrja, Czechy, gdzie rządzą socjaliści, wprowadziły u siebie senat;

Bolszewicka Rosja niema senatu;

Polska musi mieć senat.

Socjaliści terrorem chcą doprowadzić do ustroju bolszewickiego w Polsce.

Brońmy praw Sejmu przed terrorem!

Wszyscy, co chcemy Polski wielkiej, silnej, opartej na prawie zbierzmy się w niedzielę dnia 24 b. m. o godz. 12 m. 30. na **Placu Zamkowym,** skąd wyruszy manifestacyjny pochód narodowy.

1920 r.
94/I

Druk Synów St. Niemiry, Warszawa, Pl. Warecki 4.

Ulotka *Tylko bolszewicy nie chcą Senatu.*
[Biblioteka Narodowa]
Leaflet *Only the Bolsheviks do not want the Senate.*
[National Library]

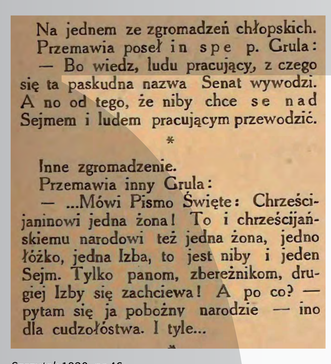

Na jednem ze zgromadzeń chłopskich.
Przemawia poseł in spe p. Grula:
— Bo wiedz, ludu pracujący, z czego się ta paskudna nazwa Senat wywodzi. A no od tego, że niby chce se nad Sejmem i ludem pracującym przewodzić.

*

Inne zgromadzenie.
Przemawia inny Grula:
— ...Mówi Pismo Święte: Chrześcijaninowi jedna żona! To i chrześcijańskiemu narodowi też jedna żona, jedno łóżko, jedna Izba, to jest niby i jeden Sejm. Tylko panom, zbereżnikom, drugiej Izby się zachciewa! A po co? — pytam się ja pobożny narodzie — ino dla cudzołóstwa. I tyle...

*

Szczutek 1920, nr 46.
[Biblioteka Śląska]
Szczutek magazine, 1920, no. 46
[Silesian Library]

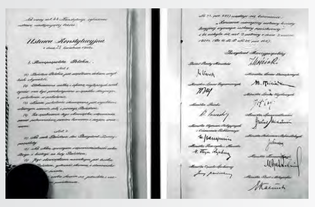

Konstytucja kwietniowa.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
April Constitution
[National Digital Archives]

Kompromis umożliwiła zgoda stronnictw prawicowych na wyłanianie senatorów w wyborach powszechnych. W decydującym głosowaniu 27 I 1921 r. za powstaniem Senatu padło 195 głosów, przeciw – 184. Wg konstytucji, przyjętej 21 III 1921 r., izba wyższa, licząca 111 senatorów, miała zdecydowanie mniejsze kompetencje od izby poselskiej (posłów było 444). Senatorowie razem z posłami tworzyli Zgromadzenie Narodowe, wybierające prezydenta. Senat nie posiadał inicjatywy ustawodawczej, posłowie mogli też odrzucić senackie poprawki do ustaw stosunkowo niewielką większością głosów. Konstytucyjny, senacki kompromis ostatecznie nikogo nie zadowolił. Zwłaszcza prawica dążyła do zmiany i wzmocnienia roli Senatu. Odpowiadało to również rządzącym od maja 1926 r. piłsudczykom.

The compromise was made possible by the right-wing parties' consent to the general election of senators. In the decisive vote of 27 January 1921, 195 votes were cast for the creation of the Senate, and 184 against. Under the Constitution adopted on 21 March 1921, the upper house with 111 senators had considerably fewer powers than the lower house of parliament (there were 444 deputies). Together with deputies, senators formed the National Assembly with the power to elect the President. However, the Senate did not have any legislative initiative, and deputies could reject the Senate's legislative amendments with a relatively small majority. In the end, nobody was satisfied with the Senate compromise, and in particular the right wing sought to change and strengthen the role of the Senate. This sat well with the position of Piłsudski's camp, in power since May 1926.

Prowadzone od 1930 r. prace nad nową konstytucją uwzględniały także Senat. Zwiększenie jego uprawnień nie służyło jednak wzmocnieniu i usprawnieniu parlamentu, lecz poddaniu go większej kontroli władzy wykonawczej – prezydenta i rządu. Nowa konstytucja, podpisana przez prezydenta Ignacego Mościckiego 23 IV 1935 r., choć w dalszym ciągu nie dawała Senatowi inicjatywy ustawodawczej, wzmacniała jego pozycję wobec Sejmu, m.in. wymagano większej liczby posłów do odrzucenia senackich poprawek. Większy niż wcześniej był udział senatorów przy powoływaniu prezydenta (1/3 elektorów), którego w razie potrzeby zastępował marszałek Senatu, a nie – jak dotychczas – marszałek Sejmu. Wg nowej ordynacji wyborczej senatorowie w 1/3 byli mianowani przez prezydenta, pozostałych wybierano w skomplikowany sposób.

Works on the new constitution began in 1930 and the Senate component was also considered. Still, the enlargement of its powers was not intended to consolidate the parliament and to streamline its works but rather to tighten the control over the houses by the executive branch – the president and the government. The new constitution signed by President Ignacy Mościcki on 23 April 1935 did not grant the Senate the legislative initiative; however, it strengthened its position towards the Sejm; e.g. more deputies were required to reject the Senate's amendments. More senators were to be involved in the appointment of the president (1/3 of electors) who, if required, was to be replaced by the Marshal of the Senate, and not, as before, by the Marshal of the Sejm. According to the new electoral legislation, 1/3 senators were appointed by the president, while the rest were elected according to fairly complicated modalities.

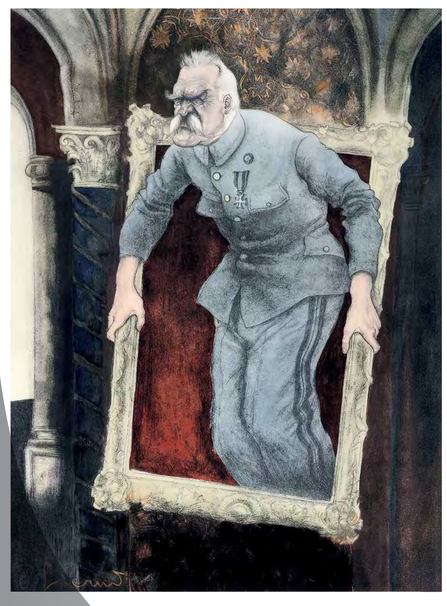

Marszałek Piłsudski w ramach Konstytucji 17 marca, karykatura polityczna autorstwa Zdzisława Czermańskiego, 1926. Jak twierdził Józef Piłsudski: *Cała konstytucja ułożona jest jak gdyby tylko na to, ażeby się wszyscy pomiędzy sobą kłócili.*
[Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie]
Marshal Piłsudski in the frames of the Constitution of March 17, political caricature by Zdzisław Czermański, 1926.
As Józef Piłsudski claimed: *The entire constitution is arranged as if only for all to quarrel among themselves.*
[The Polish Army Museum in Warsaw]

Przy powstawaniu nowej konstytucji olbrzymią rolę odegrali Stanisław Car i Walery Sławek. Senat przyjął zaproponowany przez Sejm tekst konstytucji 16 I 1935 r., wprowadzając 46 poprawek (74 głosów za, 24 przeciw, 1 wstrzymujący się). Sejm uchwalił projekt 23 III 1935 r. (260 głosów za, 139 przeciw).

Stanisław Tsar and Walery Sławek played a huge role in the preparation of the new constitution. The Senate adopted the text submitted by the Sejm on 16 January 1935, after 46 amendments (74 votes in favor, 24 against, 1 abstention). The Sejm adopted the draft constitution on 23 March 1935 (260 votes in favor, 139 against).

23 IV 1935 r. na Zamku Królewskim w Warszawie prezydent RP Ignacy Mościcki podpisał rękopiśmienny oryginał ustawy konstytucyjnej.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
The President of the Republic of Poland Ignacy Mościcki signed the handwritten original of the Constitutional Act on 23 April 1935, at the Royal Castle in Warsaw.
[National Digital Archives]

Tradycyjną rolę Senatu, jako „izby rozwagi", łącznika i pośrednika między różnymi organami władzy, starano się utrzymać przez całe dwudziestolecie międzywojenne. Wynikało to zarówno z ograniczonych kompetencji izby wyższej, jak i wieku oraz składu społecznego senatorów. Np. marszałek Senatu I kadencji (1922–1927) Wojciech Trąmpczyński mediował podczas przewrotu majowego, a marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz łagodził nastroje po procesie brzeskim. Kiedy w końcu lat 30. zarówno opozycja, jak i część elit sanacyjnych postulowała demokratyzację ustroju, zazwyczaj nie podawano w wątpliwość kompetencji Senatu.

Throughout the interwar period, efforts were made to maintain the traditional role of the Senate as a "chamber of prudence", a link and intermediary between various bodies of power. This was the result of both the limited powers of the upper house and the age and social background of senators. For example, the Marshal of the Senate of the 1st term (1922–1927), Wojciech Trąmpczyński, mediated during the May Coup, while the Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935), Władysław Raczkiewicz eased tensions after the Brest Trial. When, in the late 1930s, both the opposition and part of the Sanation elite came forward with the proposals of democratization, the powers of the Senate were usually not challenged.

ARTYKUŁY KONSTYTUCJI KWIETNIOWEJ O SENACIE:
ARTICLES OF THE APRIL CONSTITUTION ON THE SENATE:

Art. 23.
W czasie, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, funkcje Prezydenta sprawuje zastępczo Marszałek Senatu, a gdyby Senat był rozwiązany – Marszałek rozwiązanego Senatu; korzysta on wówczas ze wszystkich uprawnień z urzędem Prezydenta Rzeczypospolitej związanych.

Art. 46.
(2) Nadto Senat narowni z Sejmem, choć bez prawa początkowania, bierze udział w rozstrzyganiu następujących spraw:
a) o wniosku żądającym ustąpienie Rządu lub Ministra;
b) o ustawach zwróconych Izbom Ustawodawczym przez Prezydenta Rzeczypospolitej do ponownego rozpatrzenia;
c) o zmianie Konstytucji;
d) o uchyleniu zarządzeń, wprowadzających stan wyjątkowy.

Art. 47.
(1) Senat składa się z senatorów, powołanych w 1/3 przez Prezydenta Rzeczypospolitej, a w 2/3 w drodze wyborów.
(2) Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy jednocześnie z kadencją Sejmu.
(3) Ordynacja wyborcza do Senatu określi liczbę senatorów oraz sposób powoływania tudzież oznaczy kategorje osób, którym służyć będzie prawo wybierania i wybieralności.

Art. 53.
(1) Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia.
(2) Uchwałę Senatu, odrzucającą projekt lub wprowadzającą w nim zmiany, uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej większością 3/5 głosów.

Art. 54. (...)
(3) Jeżeli Izby Ustawodawcze większością ustawowej liczby posłów i senatorów uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie.

Article 23.
While the office of the President of the Republic is vacant, the Marshal of the Senate exercises the functions of the President in his place, and should the Senate be dissolved, the Marshal of the dissolved Senate; he then enjoys all the rights vested in the office of the President of the Republic.

Article 46.
(2) The Senate also takes part, equally with the Sejm, though without the right of initiative, in deciding the following matters:
(a) motions demanding the dismissal of the Cabinet or a Minister;
(b) bills referred back by the President of the Republic to the Legislative Chambers for reconsideration;
(c) amendments of the Constitution;
(d) the repeal of measures introducing a state of emergency.

Article 47.
(1) The Senate consists of senators, one-third of whom are nominated by the President of the Republic and two-thirds by election.
(2) The term of office of the Senate begins and ends at the same time as the term of office of the Sejm.
(3) The Senate Election Law shall fix the number of Senators and determine the method of their appointment as also the categories of persons who shall have the right of suffrage and of eligibility.

Article 53.
1) Each bill passed by the Sejm shall be submitted to the Senate for consideration.
2) A resolution of the Senate rejecting or amending a bill is considered as accepted unless the Sejm rejects it by a three-fifths majority.

Article 54. (…)
(3) If the Legislative Chambers pass the Bill without amendment for a second time by a majority of the statutory number of deputies and senators, the President of the Republic shall order its promulgation after having confirmed the validity of the law with his signature.

Senat RP
1922–2022

11

Wybory w II Rzeczypospolitej erozja demokracji

ELECTIONS IN THE SECOND REPUBLIC – EROSION OF DEMOCRACY

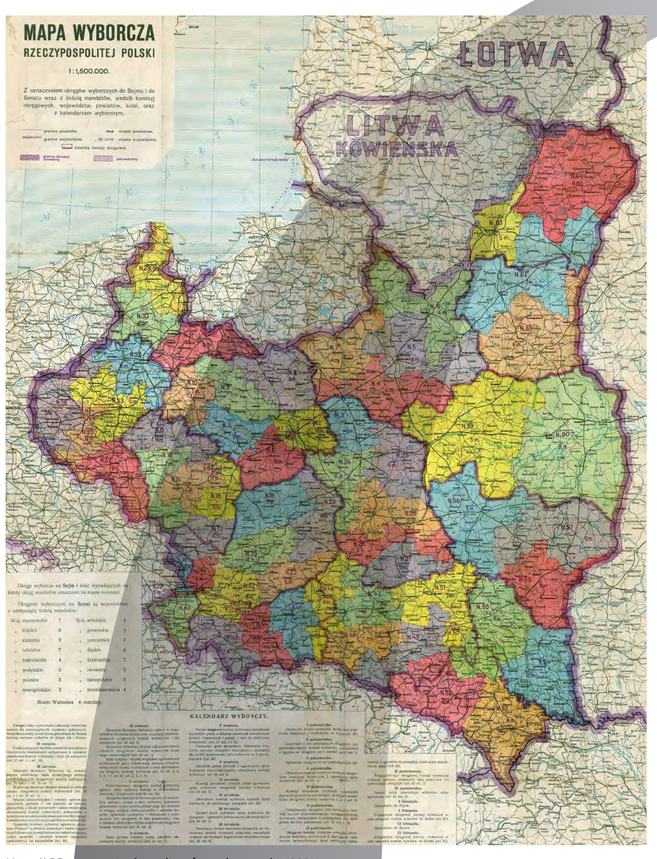

Mapa II RP z zaznaczeniem okręgów wyborczych, 1922 r.
[Archiwum Główne Akt Dawnych]
Map of the Second Republic of Poland with delineated constituencies, 1922.
[Central Archives of Historical Records]

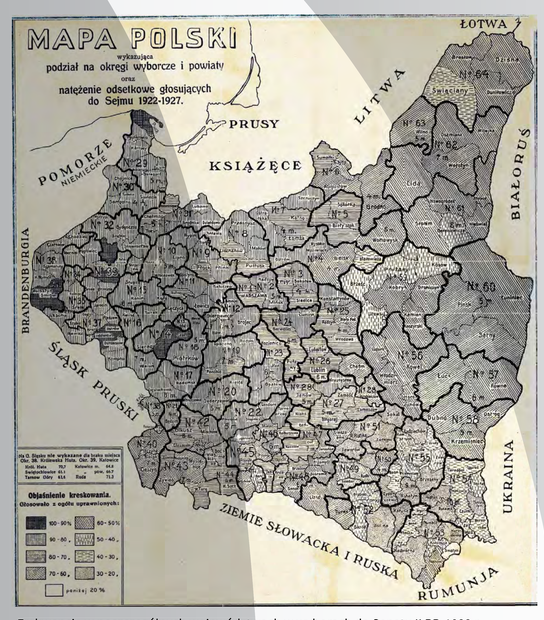

Frekwencja w poszczególnych województwach w wyborach do Senatu II RP, 1922 r.
[Archiwum Akt Nowych w Warszawie]
Turnout numbers broken down by individual voivodships in the elections to the Senate of the Second Republic of Poland, 1922.
[Archives of New Files in Warsaw]

Wybory do Senatu w 1930 r. w Warszawie, przewodniczący 190. obwodu Władysław Walter składa kartki wyborcze w okręgowej komisji wyborczej.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Elections to the Senate, 1930, Warsaw. Władysław Walter, chair of the 190 district, submits ballot papers to the District Electoral Commission.
[National Digital Archives]

Wybory do Senatu w 1928 r. w Warszawie. Senator I, II i III kadencji (1922–1935) Bolesław Limanowski opuszcza lokal komisji wyborczej po głosowaniu.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Elections to the Senate, 1928, Warsaw. Senator of the 1st, 2nd and 3rd term (1922–1935) Bolesław Limanowski leaves the office of the election commission after voting.
[National Digital Archives]

W II RP wybory do Senatu odbywały się pięciokrotnie. W wyborach do Senatu I–III kadencji (1922, 1928, 1930) walczono – w wyborach bezpośrednich – o 111 mandatów. W 1935 r. zredukowano liczbę mandatów senatorskich do 96, wyłanianych w skomplikowany sposób: 2/3 pośrednio, przez kolegia elektorskie, 1/3 mianował prezydent RP. W skład kolegiów elektorskich wchodzili obywatele spełniający określone wymagania co do wykształcenia, stanowiska oraz zasług.
W kampaniach wyborczych bazowano na stereotypach i odwołaniach kulturowych lub historycznych, zrozumiałych i akceptowanych przez własny elektorat.

Under the Second Republic there were five Senate elections. In the elections to the Senate of the 1st, 2nd and 3rd term (1922, 1928, 1930), 111 seats could be gained in direct suffrage. In 1935, the number of Senate seats was reduced to 96, and election modalities became quite complicated: 2/3 members were elected indirectly, by electoral colleges, while 1/3 were appointed by the President of the Republic. Electoral colleges were composed of citizens who met certain requirements in terms of education, status and merit.
Election campaigns were based on stereotypes and cultural or historical references understood and accepted by the target electorate.

Wybory do Sejmu RP I kadencji odbyły się 5 XI 1922 r., a do Senatu RP 12 XI 1922 r. Wybrano 93 senatorów z list okręgowych i 18 z list państwowych. Każde województwo stanowiło oddzielny okręg wyborczy; wyjątkiem była Warszawa – oddzielny obwód.
Wraz z rozwojem nowoczesnych technologii zmieniały się narzędzia prowadzenia działań przedwyborczych. W okresie dwudziestolecia międzywojennego kampanie wyborcze do parlamentu prowadzono za pomocą ulotek, plakatów, a po 1926 r. – również radia i filmu. Hasła zachęcające do głosowania na daną partię konstruowano na podstawie językowej antagonizacji odbiorców, odwoływania się do ich tożsamości, upodobań oraz skojarzeń symboliczno-wizualnych.

Elections to the Sejm of the Republic of Poland of the 1st term were held on 5 November 1922, and elections to the Senate of the Republic of Poland on 12 November 1922. 93 senators were elected from constituency tickets and 18 from state tickets. Each voivodship was a separate constituency; the exception was Warsaw, considered as a separate district.
Along with the development of modern technologies, tools for pre-election activities evolved as well. In the interwar period, leaflets, posters were used in parliamentary election campaigns and after 1926 also radio and cinema. Slogans encouraging people to vote for a given party relied on the linguistic antagonization of target audiences, and appealed to their identity, tastes and symbolic and visual associations.

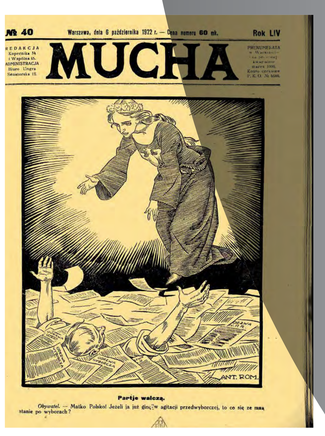

Karykatura ilustrująca natężenie agitacji przedwyborczej. *Partie walczą.* Rys. Antoni Romanowicz, „Mucha" 1922, nr 40, w: *Prosto z Wiejskiej. Sejm i Senat II Rzeczypospolitej w karykaturze i satyrze,* Andrzej Zakrzewski (oprac.), Wrocław 1990 r.
Caricature depicting the intensity of pre-election agitation. *Parties are fighting.* Drawing by Antoni Romanowicz, „Mucha" magazine, 1922, no. 40.
Right from Wiejska Street. The Sejm and the Senate of the Second Republic of Poland in Caricatures and Satires, Andrzej Zakrzewski, Wrocław 1990.

Ósemkę, oznaczającą w 1922 r. numer listy Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej, wykorzystywano w rozmaity sposób.
Rys. Henryk Nowodworski, „Szopka" 1922, nr 5, w: *Prosto z Wiejskiej. Sejm i Senat II Rzeczypospolitej w karykaturze i satyrze.*
In 1922 the eight was the ticket number of the Christian Union of National Unity, and was used in a variety of ways.Drawing by H. Nowodworski, "Szopka" magazine, 1922, no. 5 *Right from Wiejska Street. The Sejm and the Senate of the Second Republic of Poland in Caricatures and Satires,* Andrzej Zakrzewski, Wrocław 1990.

W materiałach wyborczych starano się rozmaitymi treściami dotrzeć do elektoratu. *Głosujcie tylko na bibliofilów i miłośników książek,* Kraków 1928.
[Archiwum Senatu, własność rodziny]
In election materials care was taken to reach voters with various contents.
Vote only for bibliophiles and book lovers, Cracow 1928.
[Senate Archives, family property]

Tylko barany będą głosować na ósemkę, która jest numerem obszarników, paskarzy, hrabiów i wrogów ludu. Ulotka PSL-Piast z 1922 r., w: *Prosto z Wiejskiej. Sejm i Senat II Rzeczypospolitej w karykaturze i satyrze.*
Only fools will vote for the eight, the number of landowners, profiteers, counts and enemies of the people. PSL"Piast" Party leaflet from 1922.
Right from Wiejska Street. The Sejm and the Senate of the Second Republic of Poland in Caricatures and Satires, Andrzej Zakrzewski, Wrocław 1990.

Prawicą się żegnasz. Materiał wyborczy ChZJN, 1922 r.
[Biblioteka Narodowa]
You cross yourself with your right hand. election material of Christian Union of National Unity, 1922.
[National Library]

Senat RP
1922–2022

29 VIII 1930 r. prezydent Ignacy Mościcki rozwiązał Sejm i Senat przed upływem kadencji. W wyniku tej decyzji w listopadzie odbyły się wybory parlamentarne. Pomimo manipulacji wyborczych i zdobycia 46,8% głosów – co dało mu ponad połowę mandatów w Sejmie i Senacie, w którym od 1928 r. dominowali piłsudczycy – sanacyjny Blok Współpracy z Rządem nie zdobył większości konstytucyjnej.

On 29 August 1930, President Ignacy Mościcki dissolved the Sejm and the Senate before the expiry of their term. As a result, parliamentary elections were held in November. Despite election manipulation and the fact that the pro-Sanation Bloc for Cooperation with the Government gained 46,8% of votes, which gave them half of the seats in the Sejm and the Senate, the Bloc failed to win the constitutional majority.

Rysunek z *Hasła Łódzkiego* z 5 XII 1930 r., kiedy władze osadziły w twierdzy brzeskiej znanych działaczy opozycji parlamentarnej tzw. Centrolewu. W więzieniu przetrzymywano wówczas m.in. Wincentego Witosa.
[Wikipedia]
A drawing from the *Hasło Łódzkie* daily from 9 December 1930 – the day when the authorities detained in the Brest fortress some well-known members of the parliamentary center-left opposition, the so-called 'Centrolew'. Wincenty Witos was among the prisoners.

Plakat, autorstwa Stefana Norblina, przekonujący do popierania stronnictwa marszałka Józefa Piłsudskiego, 1930 r.
[Archiwum Państwowe w Lublinie, Zbiór afiszów i druków ulotnych, sygn. 63]
Poster by Stefan Norblin to encourage the support for the party of Marshal Józef Piłsudski, 1930.
[State Archives in Lublin, Collection of posters and leaflets]

Wybory do Senatu w 1930 r. w Krakowie, wóz agitacyjny BBWR.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senate elections in 1930, Cracow, campaigning vehicle of the Non-Partisan Bloc for Cooperation with Government (BBWR).
[National Digital Archives]

Wybory do Senatu IV kadencji, przeprowadzone na podstawie nowej ordynacji wyborczej, odbyły się w dwóch etapach: 25 VIII 1935 r. wybrano 2577 delegatów do wojewódzkich kolegiów wyborczych (frekwencja ponad 62%, liczba uprawnionych 267 tys.) i 15 IX, gdy zebrały się wojewódzkie kolegia wyborcze. Parlament został rozwiązany 13 IX 1938 r., , przed upływem kadencji, przez prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Wybory do Senatu V kadencji odbyły się 6 XI 1938 r.

Elections to the 4th term Senate organized under the new electoral law were held in two stages: 2,577 delegates to the voivodship electoral colleges were elected on 25 August 1935 (turnout of more than 62%, number of persons with the right to vote: 267,000) and on 15 September the voivodship electoral colleges were convened. The Parliament was dissolved before the expiry of its term, on 13 September 1938, by President of the Republic of Poland, Ignacy Mościcki. Elections for the Senate of the 5th term were held on 6 November 1938.

Ozdobny koszyczek służący w 1938 r. jako urna wyborcza jest przykładem, że tajność wyborów była wątpliwa. Marszałek Polski Edward Rydz-Śmigły podczas głosowania w wyborach do Senatu, Warszawa 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
This decorative basket used as a ballot box in 1938 shows how questionable voter secrecy was. Elections to the Senate, Marshal of Poland Edward Rydz-Śmigły during voting, Warsaw 1938.
[National Digital Archives]

Senatorowie na audiencji u prezydenta RP Ignacego Mościckiego, 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senators at the audience with the President of the Republic of Poland, Ignacy Mościcki, 1938.
[National Digital Archives]

Bierne prawo wyborcze do Senatu przysługiwało wyborcom, którzy ukończyli 40 lat.
The right to be elected was granted to voters of 40 years or older.

Prawo wyborcze czynne wg ordynacji z 1922 r.:
Należało w dniu wyborów mieć ukończone 30 lat, zamieszkiwać w okręgu wyborczym minimum rok (wyjątek stanowili rolnicy, którzy przenieśli się w ramach reformy rolnej, robotnicy zmuszeni do zmiany pracy, a tym samym do zmiany miejsca zamieszkania oraz przeniesieni służbowo urzędnicy). Nie mogli głosować zarówno w wyborach do Sejmu, jak i do Senatu: ubezwłasnowolnieni, aktualni dłużnicy, pozbawieni władzy rodzicielskiej, skazani prawomocnym wyrokiem sądowym, lichwiarze.
The right to vote according to the electoral law of 1922:
Individual of at least 30 years of age on the election day, residing in the constituency for at least one year (the exceptions included farmers who had moved under the land reform, workers forced to change jobs, and in consequence their place of residence, and officials detached for professional reasons); the incapacitated, current debtors, persons deprived of parental authority, convicted by a final court sentence, usurers were not allowed to vote to both the Sejm and the Senate.

Prawo wyborcze bierne wg ordynacji z 1935 r.:
Prezydent i kolegia elektorskie wyłaniali skład Senatu. Wymogi kandydatów: z tytułu zasługi osobistej (np. Order Virtuti Militari, Order Orła Białego, Krzyż Walecznych), z tytułu wykształcenia (wyższe, liceum pedagogiczne, szkoła podchorążych, posiadanie stopnia oficerskiego), z tytułu zaufania obywateli (np. piastujący stanowiska z wyboru w samorządzie terytorialnym, radcowie izb rolniczych, przemysłowo-handlowych, rzemieślniczych, przewodniczący cechów, kół i stowarzyszeń użyteczności publicznej, liczących min. 1000 płacących regularnie składki członków, istniejących na 3 lata przed wyborami).
The right to be elected according to the electoral law of 1935:
The president and electoral colleges elected Senate members. Requirements for candidates: personal merits (e.g. Order of Virtuti Militari, Order of the White Eagle, Cross of Valor), education (university degree, pedagogical secondary school, cadet school, officer rank), citizens' trust (e.g. elective functions in local government, counselors of agricultural, industrial, trade and craft chambers, chairs of guilds, clubs and public utility associations with at least 1,000 members paying regular fees and existing 3 years before the elections).

Marszałkowie Senatu II RP

SENATE MARSHALS OF THE SECOND POLISH REPUBLIC

Posiedzenie Senatu w sprawie budżetu Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, widoczny prowadzący obrady marszałek Bogusław Miedziński, 1939 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Session of the Senate on the budget of the Ministry of Religious Denominations and Public Education. Marshal Bogusław Miedziński chairs the meeting, 1939.
[National Digital Archives]

Pierwsze posiedzenie nowej kadencji Senatu otwierał prezydent RP i powoływał na przewodniczącego marszałka seniora, jednego z trzech najstarszych wiekiem senatorów. Przewodniczący składał ślubowanie, następnie ślubowali wszyscy senatorowie.
Marszałek Senatu był wybierany przez senatorów w głosowaniu tajnym, bezwzględną większością głosów. Od 1935 r. marszałek elekt pytał prezydenta RP o zgodę na przyjęcie urzędu. Marszałek miał trzech zastępców (wicemarszałków), wybieranych w głosowaniu tajnym spośród zgłoszonych kandydatów. Prowadzącego obrady marszałka lub wicemarszałka wspierało sześciu sekretarzy, powoływanych spośród najmłodszych senatorów.
Marszałek zwoływał posiedzenia Senatu i im przewodniczył, ustalał porządek dzienny, decydując o rozpatrywaniu projektów sejmowych, wniosków komisji senackich, sprawozdań rządu, interpelacji senatorów. Uprawnienia marszałków zwiększyły się po uchwaleniu Konstytucji kwietniowej, zgodnie z którą przewodniczyli oni zgromadzeniu elektorów wybierającemu prezydenta. Marszałek Senatu mógł też zastępczo sprawować funkcję prezydenta w razie opróżnienia tego urzędu. W Konstytucji marcowej z 1921 r. tę prerogatywę posiadał marszałek Sejmu.
Możliwości oddziaływania marszałków na pozostałe władze i społeczeństwo były ograniczone. Marszałek Senatu I kadencji Wojciech Trąmpczyński próbował roli mediatora w czasie przewrotu majowego w 1926 r. Marszałek Senatu II kadencji Julian Szymański usiłował zakończyć konflikt między Józefem Piłsudskim a parlamentem. Marszałek Senatu III kadencji Władysław Raczkiewicz zaś tonował nastroje po procesie brzeskim, a za swoje podstawowe zadanie uznał budowanie autorytetu prezydenta, utrwalanie silnej władzy państwowej i współpracę wszystkich organów państwowych. Marszałkowie Senatu angażowali się również we współpracę z Polakami żyjącymi za granicą.

The first session of the new Senate was opened by the President of the Republic of Poland who also appointed as chair the Senior Marshal from among the three oldest senators. The Chair took the oath of office, followed by the oaths of all senators.
The Marshal of the Senate was elected by senators in secret ballot, by an absolute majority of votes. From 1935, the Marshal-Elect asked the President of the Republic of Poland for permission to accept the office. There were three deputy marshals, elected in secret ballot from among proposed candidates. The Marshal or the Deputy Marshal who chaired the session was supported by six secretaries, appointed from among the youngest senators.
The Marshal convened and chaired the sessions of the Senate, set their agenda, and decided on the Sejm bills, motions of Senate committees, government reports and senators' interpellations to be considered. The powers of the Marshals were consolidated after the passing of the April Constitution, under which they presided over the colleges of electors which elected the President. The Marshal of the Senate could also act as a substitute of the President in the event of the vacancy. Under the March Constitution of 1921, this was the prerogative of the Marshal of the Sejm.
However, the Marshal's possibility of influence over other public bodies and the society as a whole was but limited. The Marshal of the Senate of the 1st term, Wojciech Trąmpczyński tried to act as a mediator during the May Coup in 1926. The Marshal of the Senate of the 2nd term, Julian Szymański, tried to end the conflict between Józef Piłsudski and the parliament. The Marshal of the Senate of the 3rd term, Władysław Raczkiewicz calmed down the spirits after the Brest Trial, and believed that his main responsibility was to build the presidential authority, and to consolidate strong state power and cooperation of all state bodies. Senate Marshals were also involved in liaising with Poles abroad.

Laska Józefa Lubowidzkiego, marszałka Izby Poselskiej Sejmu Królestwa Polskiego w 1830 r., będąca atrybutem władzy marszałków Senatu w latach 1922–1928, w: *Sejm – album pamiątkowy,* Warszawa ok. 1922.
[Biblioteka Sejmowa]
Staff of Józef Lubowidzki, marshal of the Chamber of Deputies in the Sejm of the Kingdom of Poland in 1830, an attribute of power of Senate Marshals between 1922 and 1928, in: *the Sejm – a commemorative album,* Warsaw, 1922.
[Sejm Library]

Marszałek Bogusław Miedziński z laską marszałkowską z 1928 r., lata 1938–1939.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Marshal Bogusław Miedziński with the Marshal's staff of 1928. Photo from 1938–1939.
[National Digital Archives]

MARSZAŁKOWIE SENIORZY:
SENIOR MARSHALS:

Marszałek senior Bolesław Limanowski.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senior Marshal Bolesław Limanowski.
[National Digital Archives]

Bolesław Limanowski (1835–1935), marszałek senior Senatu I kadencji, senator II i III kadencji. Historyk, socjolog, działacz socjalistyczny i niepodległościowy. Współtwórca Polskiej Partii Socjalistycznej.
Bolesław Limanowski (1835–1935), Senior Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 1st term, and senator of the 2nd and 3rd term. Historian, sociologist, socialist and independence activist. Co-founder of the Polish Socialist Party.

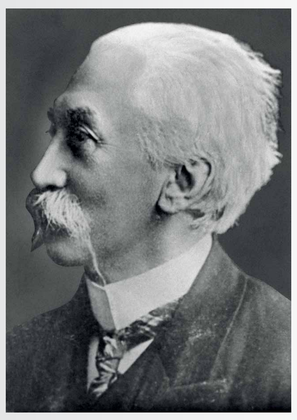

Marszałek senior Maksymilian Thullie.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senior Marshal Maksymilian Thulie.
[National Digital Archives]

Maksymilian Thullie (1853–1939), marszałek senior Senatu II i III kadencji. Inżynier, dziekan Wydziału Inżynierii i Wydziału Inżynierii Wodnej Politechniki Lwowskiej, dwukrotny rektor tej uczelni w roku akademickim 1894/1895 oraz 1910/1911.
Maksymilian Thullie (1853–1939), Senior Marshal of the Senate of the 2nd and 3rd term. Engineer, dean of the Faculty of Engineering and the Faculty of Water Engineering of the Lvov University of Technology, two-time rector of the same university in 1894/1895 and 1910/1911 academic years.

Senat RP
1922–2022

Marszałek Wojciech Trąmpczyński.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Marshal Wojciech Trąmpczyński.
[National Digital Archives]

Wojciech Trąmpczyński (1860–1953), marszałek Senatu RP I kadencji (1922–1927). Prawnik, działacz Narodowej Demokracji, w 1910 r. został wybrany na posła z prowincji poznańskiej do Sejmu Pruskiego, a w 1911 r. do Reichstagu. W odrodzonej Polsce pełnił też funkcję marszałka Sejmu Ustawodawczego. Na początku okupacji został wysiedlony z Poznania do Generalnego Gubernatorstwa. Zamieszkał w Warszawie; utrzymywał kontakty polityczne m.in. z Cyrylem Ratajskim, Delegatem Rządu RP na Kraj. Po wojnie powrócił do Poznania, gdzie zmarł.

Wojciech Trąmpczyński (1860–1953), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 1st term (1922–1927). Lawyer, activist of the National Democracy. In 1910, he was elected to the Landtag of Prussia from Poznań province, and in 1911 to the Reichstag. In the reborn Poland he was also the Marshal of the Legislative Sejm. In the early days of occupation he was deported from Poznań to the General Government. He settled in Warsaw and maintained political ties with Cyryl Ratajski, the Government Delegate for Poland. After the war he returned to Poznań, where he died.

Marszałek Julian Szymański.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Marshal Julian Szymański.
[National Digital Archives]

Julian Szymański (1870–1958), marszałek Senatu RP II kadencji (1928–1930). Profesor okulistyki, był twórcą nowatorskich metod leczenia chorób oczu, zwłaszcza jaskry. W czasie okupacji niemieckiej pracował w Szpitalu Maltańskim w Warszawie. W 1949 r. wyemigrował wraz z rodziną do Brazylii, w 1957 r. wrócił do Polski.

Julian Szymański (1870–1958), Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930). Professor of ophthalmology, he authored innovative treatment methods of eye diseases, especially glaucoma. During the German occupation, he worked at the Maltese Hospital in Warsaw. In 1949 he emigrated with his family to Brazil, and returned to Poland in 1957.

Marszałek Władysław Raczkiewicz.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Marshal Władysław Raczkiewicz.
[National Digital Archives]

Władysław Raczkiewicz (1885–1947), marszałek Senatu RP III kadencji (1930–1935). Minister spraw wewnętrznych w czterech rządach II RP, wojewoda nowogródzki (1921–1924), wileński (1926–1931), krakowski (1935), pomorski (1936–1939), polityk obozu sanacyjnego, prezes Światowego Związku Polaków z Zagranicy (1934–1939), prezydent RP na uchodźstwie (1939–1947).

Władysław Raczkiewicz (1885–1947), Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935). Minister of the Interior in four cabinets of the Second Republic of Poland, Voivode of Nowogródek (1921–1924), Vilnius (1926–1931), Cracow (1935), and Pomerania (1936–1939), politician of the Sanation camp, President of the World Association of Poles Abroad (1934–1939), President of the Republic of Poland in Exile (1939–1947).

Aleksander Prystor jako nowo powołany marszałek Senatu na spotkaniu z prezydentem RP Ignacym Mościckim. Okładka pisma *Światowid* 1935, nr 41.
[Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa]
Aleksander Prystor as the newly appointed Marshal of the Senate at a meeting with President Ignacy Mościcki. Cover of *Światowid* magazine, 1935, no. 41.
[Jagiellonian Digital Library]

Aleksander Prystor (1874–1941), marszałek Senatu RP IV kadencji (1935–1938). Pułkownik piechoty WP, bliski współpracownik Józefa Piłsudskiego, premier i wielokrotny minister. Po radzieckiej agresji na Polskę schronił się na Litwie, w 1940 r. został aresztowany przez NKWD. Zmarł w szpitalu więziennym na Butyrkach w Moskwie.

Aleksander Prystor (1874–1941), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 4th term (1935–1938). Infantry Colonel of the Polish Army, close associate of Józef Piłsudski, Prime Minister and multiple-time minister. After the Soviet aggression against Poland, he took refuge in Lithuania and was arrested by the NKVD in 1940. He died in Butyrka prison hospital in Moscow.

Marszałek Bogusław Miedziński.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Marshal Bogusław Miedziński.
[National Digital Archives]

Bogusław Miedziński (1891–1972), marszałek Senatu V kadencji (1938–1939). Podpułkownik piechoty WP, zastępca generalnego adiutanta naczelnego wodza, po śmierci Józefa Piłsudskiego został stronnikiem marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego. Od września 1939 r. aż do śmierci przebywał na emigracji: od 1941 r. w Afryce Południowej, od 1947 r. w Wielkiej Brytanii.

Bogusław Miedziński (1891–1972), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 5th term (1938–1939). Infantry lieutenant-colonel of the Polish Army, deputy adjutant-general to the Commander-in-Chief; after the death of Józef Piłsudski, the supporter of Marshal Edward Rydz-Śmigły. From September 1939 until his death he lived in exile: from 1941 in South Africa, and from 1947 in the United Kingdom.

MARSZAŁKOWIE SENIORZY:
SENIOR MARSHALS:

Od lewej: poseł Lucjan Żeligowski, senator Antoni Horbaczewski, prezydent RP Ignacy Mościcki (drugi z prawej) i premier Walery Sławek po zaprzysiężeniu marszałków seniorów, 1935 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Deputy Lucjan Żeligowski (left), senator Antoni Horbaczewski (second on the left) hosted by the President of the Republic of Poland Ignacy Mościcki (second on the right) after they were sworn in as the oldest by age. First on the right Prime Minister Walery Sławek, 1935.
[National Digital Archives]

Antoni Horbaczewski (1856–1944), marszałek senior Senatu IV kadencji. Ukraiński adwokat i parlamentarzysta okresu Austro-Węgier i Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej, istniejącej między 1 XI 1918 r. a 16 VII 1919 r. Senator II–IV kadencji (1928–1938), w latach 1930–1935 przewodniczył Ukraińskiemu Klubowi Parlamentarnemu.
Antoni Horbaczewski (1856–1944), Senior Marshal of the Senate of the 4th term. Ukrainian solicitor and parliamentarian under the Austro-Hungarian and West Ukrainian People's Republic, which existed between 1 November 1918 and 16 July 1919. Senator of the 2nd, 3rd and 4th term (1928–1938), between 1930 and 1935 he chaired the Ukrainian Parliamentary Club.

Prezes Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół" w Czechosłowacji Leon Wolf podczas VIII Ogólnopolskiego Zlotu Towarzystw Gimnastycznych „Sokół" w Katowicach, zorganizowanego w 70. rocznicę utworzenia Sokolstwa Polskiego i w 15. rocznicę przyłączenia Śląska do II RP, 1937 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
President of the Polish "Falcon" Gymnastic Society in Czechoslovakia, Leon Wolf, at the 8th National Rally of "Falcon" Gymnastic Societies in Katowice, organized on the 70th anniversary of the establishment of Polish Falcon Society and on the 15th anniversary of Silesia accession to the Second Republic of Poland, 1937.
[National Digital Archives]

Leon Wolf (1883–1969), marszałek senior Senatu V kadencji. Adwokat, poseł do parlamentu Czechosłowacji, działacz polski na Zaolziu, po jego aneksji przez Polskę (1938 r.) był starostą we Frysztacie.
Leon Wolf (1883–1969), Senior Marshal of the Senate of the 5th term. Solicitor, member of the parliament of Czechoslovakia, Polish activist in Zaolzie region, after its annexation by Poland (1938) he was the starost in Frysztat.

Senat RP
1922–2022

Senat – Portret zbiorowy

SENATE – THE GROUP PORTRAIT

Senat, lipiec 1927 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senate, June 1927.
[National Digital Archives]

W latach 1922–1939 mandat senatora sprawowały 452 osoby. Kandydaci do Senatu musieli mieć ukończone 40 lat. Senatorami zostawały w większości osoby z wyższym wykształceniem, często zamożne, mające zasługi dla lokalnych społeczności i państwa.
W Senacie dominowała inteligencja (60–70%), następnie ziemianie, chłopi, przedsiębiorcy rolni (20–25%), przemysłowcy i kupcy (ok. 10%), duchowni różnych wyznań (poniżej 10%).

Between 1922 and 1939, Senate seats were held in total by 452 individuals. Senate candidates had to be at least 40 years old. In most cases senators were people with university degrees, of wealth, who made a significant contribution to the life of their local communities and the state.
The Senate was dominated by members of the intelligentsia (60–70% of senators), followed by landowners, peasants, agricultural entrepreneurs (20–25%), industrialists and merchants (about 10%), and clergy of various denominations (less than 10%).

KOBIETY

Polki uzyskały zarówno czynne, jak i bierne prawo wyborcze już w listopadzie 1918 r. jako jedne z pierwszych w Europie, po Finkach (1906 r.), Norweżkach (1913 r.), Dunkach (1915 r.), Holenderkach i Rosjankach (1917 r.). Był to początek drogi, bo legislacja wyprzedzała przekonania społeczne, sprawiając, że kobiety miały utrudniony dostęp do wyższych stanowisk. Mandat senatorski objęło w II RP 19 kobiet. Były działaczkami społecznymi i lokalnymi, pracowały naukowo, a kilka z nich prywatnie było związanych z politykami lub oficerami.

WOMEN SENATORS

Polish women were among the first in Europe to be granted the right to vote and to be elected. It happened as early as in November 1918, after the Finns (1906), the Norwegians (1913), the Danes (1915), the Dutch and the Russians (1917). This was just the beginning of the journey, though: the legislation preceded social beliefs and it was hard for women to access higher positions. 19 women held Senate seats in the Second Republic. They were social and local activists, scientists, and several of them held private close relations with politicians or army officers.

Portret Zofii Daszyńskiej-Golińskiej z okresu młodości. „Trzeźwość" 1934, nr 1–3.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Portrait of Zofia Daszyńska-Golińska from her youth, in *"Trzeźwość"* magazine, 1934, no. 1–3
[National Digital Archives]

Zofia Daszyńska-Golińska (1860 lub 1866–1934), senator II kadencji (1928–1930), ekonomistka, socjolożka, działaczka społeczna, socjalistyczna i feministyczna; autorka wielu publikacji z zakresu ekonomii, polityki społecznej i zapobieganiu alkoholizmowi, profesor Wolnej Wszechnicy Polskiej.

Zofia Daszyńska-Golińska (1860(1866)–1934), senator of the 2nd term (1928–1930), economist, sociologist, social, socialist and feminist activist; author of several publications in the field of economy, social policy and on counteracting alcoholism, professor at the Free Polish University.

Józefa Bramowska (1860–1942) w śląskim stroju ludowym. Senator II i III kadencji (w latach 1929–1930 i 1935). Działaczka społeczna, propagatorka polskości na Śląsku, uczestniczka akcji plebiscytowej i III powstania śląskiego. Założycielka Towarzystwa Polek w Żyglinie, od 1927 r. przewodnicząca Zarządu Głównego Towarzystwa Polek na Śląsku, członkini honorowa Narodowej Organizacji Kobiet. Prowadziła gospodarstwo rolne w Żyglinie, pracowała również sezonowo w kopalni rudy żelaza.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Józefa Bramowska (1860–1942) in Silesian folk costume. Senator of the 2nd and 3rd terms (between 1929 and 1930 and in 1935). Social activist, promoter of the Polish identity in Silesia, participant in the Upper Silesian plebiscite and the Third Silesian Uprising. Founder of the Polish Women Association in Żyglin, since 1927, Chair of the Main Board of the Association of Polish Women in Silesia, honorary member of the National Organization for Women. She run the farm in Żyglin, and worked seasonally at the iron ore mine.
[National Digital Archives]

Józefa Bramowska. Senatorka ze Śląska, film dokumentalny, 2019 r.
[Regionalny Instytut Kultury w Katowicach]
Józefa Bramowska. Senator from Silesia, documentary, 2019.
[Regional Institute of Culture in Katowice]

Ołena Łewczaniwśka (Helena Lewczanowska) (1881–1940), senator I kadencji (1922–1927), właścicielka ziemska, nauczycielka, działaczka społeczno-polityczna na Wołyniu. W grudniu 1939 r. została aresztowana przez NKWD i, według różnych źródeł, zmarła na zesłaniu w Kazachstanie lub została rozstrzelana na Ukrainie wiosną 1940 r.
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927, Henryk Mościcki, Włodzimierz Dzwonkowski (red.), Warszawa 1928.
[Biblioteka Sejmowa]
Ołena Łewczaniwśka (Helena Lewczanowska) (1881–1940), senator of the 1st term (1922–1927), landowner, teacher, social and political activist in Volhynia. In December 1939 she was arrested by the NKVD and, according to various sources, either died in exile in Kazakhstan or was shot in Ukraine in the spring of 1940.
The Parliament of the Republic of Poland, 1919–1927, Warszawa 1928.
[Sejm Library]

Zaprzysiężenie prezydenta RP Ignacego Mościckiego, Zamek Królewski, 4 VI 1926 r. Po prawej Maria Bartel.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Swearing-in of the President of the Republic of Poland, Ignacy Mościcki, Royal Castle, 4 June 1926. Maria Bartel on the right.
[National Digital Archives]

Maria Bartel (1881–1969), senator V kadencji (1938–1939), nauczycielka, działaczka niepodległościowa i społeczna. Działaczka Ligi Kobiet i wiceprzewodnicząca Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, członkini Zarządu Unii Polskich Obrończyń Ojczyzny; w latach 1919–1927 radna m. Lwowa.

Maria Bartel (1881–1969), senator of the 5th term (1938–1939), teacher, independence and social activist. Member of the Women's League, vice-president of the Women's Civic Labor Union, member of the Board of the Union of the Polish Female Defenders of the Homeland; between 1919 and 1927 councilor of the city of Lvov.

Poświęcenie lokalu Polskiego Towarzystwa „Trzeźwość" na Starym Mieście w Warszawie, maj 1931 r. Zofia Daszyńska-Golińska siedzi druga od lewej.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Blessing ceremony of the premises of the Polish "Sobriety" Society in the Warsaw Old Town, May 1931. Zofia Daszyńska-Golińska sits second on the left.
[National Digital Archives]

INDYWIDUALNOŚCI:
OUTSTANDING FIGURES:

[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
[National Digital Archives]

Wojciech Korfanty (1873–1939), senator III kadencji (1930–1935), związany z chrześcijańską demokracją, jedna z najważniejszych postaci walki o przyłączenie Górnego Śląska do Polski. W 1930 r. został aresztowany i osadzony w Twierdzy Brzeskiej. Wybrany na senatora, odzyskał wolność. Zagrożony aresztowaniem, w 1935 r. wyjechał do Czechosłowacji. Wiosną 1939 r. wrócił do Polski i został uwięziony. Zwolniono go w lipcu 1939 r., kiedy pogorszył się stan jego zdrowia. Zmarł 17 VIII 1939 r.
Wojciech Korfanty (1873–1939), senator of the 3rd term (1930–1935), associated with the Christian Democracy, one of the most important figures in the fight for the incorporation of Upper Silesia to Poland. In 1930, he was arrested and imprisoned in the Brest fortress and he regained freedom after successful election to the Senate. Threatened with arrest, in 1935 he left for Czechoslovakia. In spring 1939 he returned to Poland and was imprisoned. He was released in July 1939 due to deteriorating health. He died on 17 August 1939.

Od lewej: ppłk Bogusław Miedziński, ppłk Adam Koc i mjr Marian Zyndram Kościałkowski, 1918–1928.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
From left: lieutenant colonel Bogusław Miedziński, lieutenant colonel Adam Koc, major Marian Zyndram Kościałkowski, 1918–1928.
[National Digital Archives]

Adam Koc (1891–1969), senator V kadencji (1938–1939), pułkownik piechoty Wojska Polskiego, po śmierci Józefa Piłsudskiego znalazł się w grupie zwolenników gen. Edwarda Rydza-Śmigłego. Szef Obozu Zjednoczenia Narodowego. Naczelny Dyrektor Banku Polskiego.
Adam Koc (1891–1969), senator of the 5th term (1938–1939), infantry colonel of the Polish Army, after the death of Józef Piłsudski he joined the group of supporters of General Edward Rydz-Śmigły. Head of the National Reunification Camp. General Director of the Bank of Poland.

Senat RP
1922–2022

Senatorowie mniejszości narodowych i etnicznych

SENATORS FROM NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES

W Senacie wielonarodowej II RP zasiadało wielu przedstawicieli mniejszości. W izbie wyższej najliczniej reprezentowana była mniejszość żydowska (w poszczególnych kadencjach od 5 do 12 senatorów), ukraińska (od 2 do 6), swoich reprezentantów miały także mniejszości: niemiecka, ormiańska, białoruska, rosyjska i tatarska.

Several representatives of minorities sat in the Senate of the multinational Second Republic of Poland. In the upper house, the Jewish minority (from 5 to 12 senators in each term) and the Ukrainian minority (2 to 6 senators) had the largest representations followed by German, Armenian, Belarusian, Russian and Tatar minorities.

NARODOWOŚĆ ŻYDOWSKA:
JEWISH MINORITY:

Posiedzenie Państwowej Rady Oświecenia Publicznego w Warszawie, senator Mojżesz Schorr pierwszy z prawej w pierwszym rzędzie, 1936 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Session of the State Council of Public Education in Warsaw, senator Mojżesz Schorr (first on the right), 1936.
[National Digital Archives]

Mojżesz Schorr (1874–1941), senator IV kadencji (1935–1938), jeden z twórców historiografii polskich Żydów. Po agresji ZSRR na Polskę został aresztowany przez NKWD i zesłany do łagru w Uzbekistanie, gdzie zmarł.

Mojżesz Schorr (1874–1941), senator of the 4th term (1935–1938), one of the founders of the historiography of Polish Jews. After the USSR's aggression against Poland, he was arrested by the NKVD and sent to the gulag in Uzbekistan where he died.

NARODOWOŚĆ BIAŁORUSKA:
BELARUSSIAN MINORITY:

Delegacja 84. Pułku Piechoty z Pińska na audiencji u prezydenta RP Ignacego Mościckiego w związku z zaproszeniem go na uroczystość wręczenia sztandaru pułkowi. Widoczny m.in. senator Roman Skirmunt (z lewej), 1936 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Delegation of the 84th Infantry Regiment from Pinsk at the audience with the President of the Republic of Poland Ignacy Mościcki invited by the president to the ceremony of presenting the regiment banner. Senator Roman Skirmunt (on the left), 1936.
[National Digital Archives]

Roman Skirmunt (1868–1939), senator III kadencji (1930–1935), ziemianin. Poseł do pierwszej Dumy Państwowej Imperium Rosyjskiego (1906 r.), w 1918 r. premier Białoruskiej Republiki Ludowej. Pochodził z typowej na Kresach rodziny o zróżnicowanej świadomości narodowej. Był narodowym działaczem białoruskim, a jego stryjeczny brat Konstanty Skirmunt – polskim politykiem i dyplomatą, ministrem spraw zagranicznych.

Roman Skirmunt (1868–1939), senator of the 3rd term (1930–1935), landowner. Member of the First State Duma of the Russian Empire (1906), in 1918 Prime Minister of the Belarusian People's Republic. He came from a family typical of the Eastern Borderlands, with a diverse national identity. Roman Skirmunt was a national Belarusian activist, and his cousin Konstanty Skirmunt was the Polish politician and diplomat, Minister of Foreign Affairs.

NARODOWOŚĆ UKRAIŃSKA:
UKRAINIAN MINORITY:

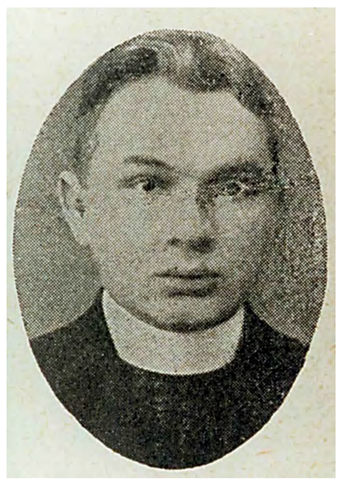

Sejm i Senat 1928–1933,
Tadeusz i Karol Rzepeccy, Poznań 1928.
The Sejm and the Senate 1928-1933,
Tadeusz i Karol Rzepeccy, Poznań 1928

Julian Tatomyr (1883–1946), senator II kadencji (1928–1930), ksiądz grekokatolicki, proboszcz we wsi Łąka nad Dniestrem. W latach 1939–1941 był przewodniczącym Ukraińskiego Komitetu Pomocy w Przemyślu.

Julian Tatomyr (1883–1946), senator of the 2nd term (1928–1930), Greek Catholic priest, parish priest in the village of Łąka on the Dniester. In 1939–1941 he chaired the Ukrainian Aid Committee in Przemyśl.

NARODOWOŚĆ ORMIAŃSKA:
ARMENIAN MINORITY:

[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
[National Digital Archives]

Samuel Manugiewicz (1871–1956), senator II kadencji (1928–1930) wybrany z list BBWR. Polski ksiądz katolicki obrządku ormiańskiego, działacz społeczności ormiańskiej w Małopolsce Wschodniej. Burmistrz Kut, zakładał polskie spółdzielnie na Pokuciu.

Samuel Manugiewicz (1871–1956), senator of the 2nd term (1928–1930), elected from the BBWR (Non-Partisan Bloc for Cooperation with Government) ticket. Polish Catholic priest of the Armenian rite, activist of the Armenian community in Eastern Lesser Poland. Mayor of the city of Kuty, he founded Polish cooperatives in Pokucie.

NARODOWOŚĆ TATARSKA:
TATAR MINORITY:

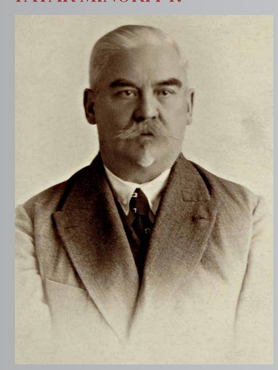

[własność rodziny]
[Family property]

Aleksander Achmatowicz (1865–1944), senator II kadencji (1928–1930), wybrany z listy BBWR. Prawnik. W latach 1917–1918 prezes Związku Tatarów Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy. Był autorem prac z zakresu prawa cywilnego i aspektów prawnych Koranu.

Aleksander Achmatowicz (1865–1944), senator of the 2nd term (1928–1930), elected from the BBWR (Non-Partisan Bloc for Cooperation with Government) ticket. Lawyer by profession. Between 1917 and 1918 the president of the Union of Tatars of Poland, Lithuania, Belarus and Ukraine. He authored works on civil law and the legal aspects of the Koran.

NARODOWOŚĆ NIEMIECKA:
GERMAN MINORITY:

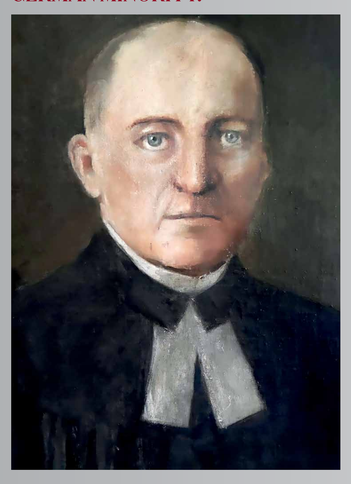

[Kościół Zbawiciela Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Działdowie]
[Church of the Savior of the Evangelical-Augsburg Parish in Działdów]

Ernst Barczewski (1861–1937), senator II kadencji (1928–1930), wybrany w okręgu pomorskim z listy Bloku Mniejszości Narodowych. Mazurski pastor ewangelicki. Po 1933 r. zrezygnował z aktywnej działalności politycznej ze względu na wzrost znaczenia opcji prohitlerowskiej wśród Niemców w Polsce.

Ernst Barczewski (1861–1937), senator of the 2nd term (1928–1930) elected in the Pomeranian constituency from the ticket of the National Minorities Block, Masurian evangelical pastor. After 1933, he quit active political life due to the growing importance of the pro-Nazi option among Germans in Poland.

Senator Jakub Bojko wśród przedstawicieli miejscowej ludności w strojach ludowych.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senator Jakub Bojko among the representatives of the local communities in folk costumes.
[National Digital Archives]

Jakub Bojko (1857–1943), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm II kadencji oraz senator I i III kadencji (1922–1927 i 1930–1935), publicysta i pisarz ludowy. Jeden z pionierów ruchu ludowego w Galicji, współtwórca Stronnictwa Ludowego (1895 r.), wójt Gręboszowa.
Jakub Bojko (1857–1943), member of the Legislative Sejm and the Sejm of the 2nd term, senator of the 1st and 3rd term (1922–1927 and 1930–1935), publicist and folk writer. One of the pioneers of the peasant movement in Galicia, co-founder of the Peasant Party (1895), mayor of Gręboszów.

Karykatura Józefa Piłsudskiego i senatora Jana Steckiego, będąca komentarzem próby pozyskania przez marszałka środowiska właścicieli ziemskich, których przedstawicielem w Senacie był m.in. Stecki, 1926 r.
„Cyrulik Warszawski" 1926, nr 13, s. 212.
[Biblioteka Narodowa]
Caricature of Józef Piłsudski and senator Jan Stecki, as a comment on the Marshal's attempt to win the community of landowners, represented in the Senate also by Stecki, 1926.
"Cyrulik Warszawski" magazine, 1926, no. 13
[National Library]

Jan Stecki (1871–1954), senator I (1922–1927) i III kadencji (1930–1933). Ekonomista, działacz organizacji ziemiańskich, minister w rządach Rady Regencyjnej. Od 1923 r. jeden z przywódców Stronnictwa Chrześcijańsko-Narodowego, po przewrocie majowym był związany z obozem piłsudczyków.
Jan Stecki (1871–1954), senator of the 1st (1922–1927) and 3rd term (1930–1933), economist, activist of landowners' organizations, minister in the Regency Council. From 1923, one of the leaders of the Christian-National Party, after the May Coup he joined Piłsudski's camp.

Senat RP
1922–2022

Działalność senatorska (cz. 1)

ACTIVITIES OF SENATORS (PART 1)

Tablica w budynku Senatu informująca o posiedzeniach komisji, 1930 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Board in the Senate with announcements on committee sessions, 1930.
[National Digital Archives]

W II RP Senatowi przypisywano szczególne cele. Miał być nie tylko nawiązującą do tradycji przedrozbiorowej izbą wyższą parlamentu, ale również czynnikiem łagodzącym życie polityczne. Zadaniem senatorów było tonowanie walk partyjnych i doprowadzanie zwaśnionych stron do porozumienia. Naczelnik Państwa Józef Piłsudski w 1922 r. zwrócił się do senatorów słowami: „(…) tradycja Senatu (…), zgodnie z duchem konstytucji współczesnych państw demokratycznych, nakazuje Wam być rzecznikami rozsądku, rozwagi i miary przy spełnianiu zadań, poruczonych naczelnym organom władzy państwowej”.
Wypełnianie takiej funkcji w ramach nadanych Senatowi kompetencji zarówno przez Konstytucję marcową (1921 r.), jak i kwietniową (1935 r.) było trudne. Mimo to działalność izby wyższej była naznaczona mniejszym natężeniem sporów politycznych, a polemiki prowadzone podczas obrad były bardziej merytoryczne niż w Sejmie. Wynikało to zarówno z ograniczonych kompetencji Senatu, jak i bardziej zaawansowanego wieku i nieraz lepszego przygotowania merytorycznego senatorów.

In the Second Republic of Poland, the Senate was expected to exercise special functions: the one of the parliamentary upper house, anchored in the pre-partition tradition, and that of the factor of appeasement in political life. Senators were to calm down party fights and to bring feuding parties to an agreement. In 1922, Chief of State Józef Piłsudski addressed senators with the following words: “(…) the Senate tradition (…), in accordance with the spirit of the constitution of modern democratic states, dictates you to be advocates of reason, prudence and moderation in the performance of the tasks entrusted to the supreme bodies of state power”.
It was a true challenge to perform those functions within the powers vested in the Senate by both the March (1921) and April (1935) Constitutions. Nevertheless, the upper house featured less intense political disputes, and debates during sessions seemed to be more substantive than those in the Sejm. This was due to the limited powers of the Senate, as well as to the more advanced age and at times better expertise of senators.

Wystąpienia w Senacie miały być wygłaszane, a nie odczytywane. Za zgodą marszałka zabierający głos mogli przeczytać jedynie treść dokumentów, dane liczbowe, sprawozdania komisji senackich i krótkie oświadczenia reprezentowanych przez siebie stronnictw.

Speeches in the Senate were to be spoken, not read out. With the marshal’s consent, speakers could only read out the contents of documents, figures, reports of Senate committees and short statements of the political parties which they represented.

Obrady Senatu. Widoczni m.in. marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz i ówczesny wiceminister spraw wojskowych Felicjan Sławoj Składkowski, 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senate deliberations. You could see the Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935) Władysław Raczkiewicz and the then Deputy Minister of Military Affairs Felicjan Sławoj Składkowski, 1932.
[National Digital Archives]

Podobnie jak dziś, senatorowie otrzymywali legitymacje senatorskie, uprawniające do m.in. bezpłatnych przejazdów kolejowych. Legitymacja Jana Steckiego (1871–1954), senatora I (1922–1927) i III (1930–1933) kadencji.
[Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II]
Just like today, senators were given ID cards which for instance entitled them to free rail travel. ID card of Jan Stecki (1871–1954), senator of the 1st (1922–1927) and the 3rd (1930–1933) term.
[Library of the Catholic University of Lublin]

PRZYSIĘGA
OATH

Przez trzy pierwsze kadencje inaugurację kadencji Sejmu i Senatu poprzedzało okolicznościowe nabożeństwo. Pierwsze posiedzenie Senatu w II RP odbyło się 28 XI 1922 r. Otworzył je Naczelnik Państwa marszałek Polski Józef Piłsudski.
W następnych kadencjach pierwsze posiedzenie w imieniu prezydenta RP otwierał prezes Rady Ministrów. Przewodnictwo obrad przejmował marszałek senior, powoływany przez prezydenta, przeprowadzał ślubowanie senatorów i wybór marszałka Senatu.
Konstytucja zobowiązywała senatorów do złożenia, na ręce marszałka wobec izby, następującego ślubowania:
Ślubuję uroczyście, jako senator na Senat Rzeczypospolitej Polskiej, wedle najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem, rzetelnie pracować wyłącznie dla dobra Państwa Polskiego, jako całości.
Tekst ślubowania senatorskiego oraz poselskiego wyraźnie odróżniał je od religijnej wówczas przysięgi Prezydenta RP, która rozpoczynała się od słów: *Przysięgam Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu,* a kończyła się wezwaniem:
Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna jego Męka. Amen.

During the first three terms, a special service was held before the opening sessions of the Sejm and the Senate. The first session of the Senate in the Second Republic of Poland was held on 28 November 1922.
It was opened by the Chief of State, the Marshal of Poland, Józef Piłsudski. In the following terms, the first session was opened by the Prime Minister, on behalf of the President of the Republic of Poland.
The Senior Marshal, appointed by the President, would take the chairmanship of the session, run the oath-taking ceremony and the election of the Senate Marshal.
Senators were required under the constitution to take the following oath to the Marshal and in front of the house:
As a senator to the Senate of the Republic of Poland, to the best of my understanding and in accordance with my conscience, I solemnly swear to carry out my reliable work for the welfare of the Polish State, as a whole.
The text of the senatorial and deputy’s oath was markedly different from the then religious wording of the oath taken by the President of the Republic of Poland, which started as follows: *I swear to God Almighty, the Only True in the Holy Trinity,* and ended with the call:
So help me God and the Passion of his Holy Son. Amen.

Komisje

COMMITTEES

Obowiązkiem senatora był udział w posiedzeniach Senatu oraz pracach komisji senackich. Istniało 7 senackich komisji stałych: Regulaminowa, Spraw Zagranicznych i Wojskowych, Skarbowo-Budżetowa, Prawnicza, Administracyjna i Samorządowa, Gospodarstwa Społecznego, Oświaty i Kultury. Senator mógł brać udział w pracach dwóch komisji. Na czele każdej stał przewodniczący. Przedmiotem pracy komisji były ustawy sejmowe, wobec których Senat powinien się ustosunkować w ciągu 30 dni od daty przekazania. Zazwyczaj głosowano jawnie, poprzez powstanie, i imiennie. Wyjątkiem były wybory personalne marszałka, jego zastępców i sekretarzy.
Za nieusprawiedliwioną nieobecność na posiedzeniu plenarnym obniżano o 5% wynagrodzenie senatora. Nieuczestniczenie w 15 kolejnych posiedzeniach powodowało wygaśnięcie mandatu. Ponadto senator nie mógł w swojej działalności pozaparlamentarnej powoływać się na pełnioną przez siebie funkcję. Za „przywołanie do porządku", np. za awantury czy wystąpienia nie na temat, marszałek mógł ukarać senatora utratą 10% diety, ponadto Senat mógł nałożyć na niego większą karę finansową. Senator wykluczony z posiedzenia przez marszałka tracił diety na 15 dni, a przez Senat – nawet na miesiąc.

Senators were required to take part in the Senate's sessions and in works of its committees. There were 7 Senate standing committees: Regulations, Foreign and Military Affairs, Treasury and Budget, Legal Affairs, Administration and Local Government, Social Economy, Education and Culture. The senator could be involved in the works of two committees. Each committee had its chairman and worked on Sejm bills. In each case the Senate had to take the position within 30 days from the date of its submission. The voting was usually open, by standing and by name, except for the personal elections of the marshal, his deputies and secretaries.
For any unjustified absence at the plenary session, the senator's salary was reduced by 5%. Failure to participate in 15 consecutive sessions would entail the end of the term of office. Moreover, the senator could not invoke the reasons related to his function in any non-parliamentary activity. For "the calling to order", e.g. in the case of quarrels or statements off topic the Marshal could sanction senators with the 10% reduction of their allowance, and the Senate could impose even a greater financial sanction. Senators expelled from the session by the Marshal would lose their 15-day allowances, and a full-month allowance if they were excluded by the Senate.

Czołg lekki dwuwieżowy przed gmachem Senatu. Pokaz polskiego sprzętu wojskowego zorganizowany dla Komisji Skarbowo-Budżetowej, 1933 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Light twin-turret tank in front of the Senate building. Display of the Polish military equipment organized for the Budget Committee, 1933.
[National Digital Archives]

Posiedzenie Komisji Spraw Zagranicznych i Wojskowych. Widoczni m.in. marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz, senator III kadencji (1930–1935) Wojciech Korfanty i senator I, II i III kadencji (1925–1935) Dorota Kłuszyńska, 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Meeting of the Senate Foreign Affairs Committee. You could see the Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935) Władysław Raczkiewicz, senator of the 3rd term (1930–1935) Wojciech Korfanty and senator of 1st, 2nd, and the 3rd term (1925–1935) Dorota Kłuszyńska, 1932.
[National Digital Archives]

Posiedzenie Komisji Konstytucyjnej, obradującej nad projektem Konstytucji kwietniowej. Widoczni m.in.: Walery Sławek, wicemarszałek Sejmu Wacław Makowski, a także senatorowie Walery Roman, Henryk Loewenhertz, marszałek Senatu Władysław Raczkiewicz, wicemarszałek Senatu Antoni Bogucki, wicemarszałek Sejmu Stanisław Car, senator Stefan Perzyński, 1934 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Meeting of the Senate Constitutional Committee debating the draft of the April Constitution. You could see Walery Sławek, Deputy Marshal of the Sejm Wacław Makowski, senators Walery Roman and Henryk Loewenhertz, Marshal of the Senate Władysław Raczkiewicz, Deputy Marshal of the Senate Antoni Bogucki, Deputy Marshal of the Sejm Stanisław Tsar and senator Stefan Perzyński, 1934.
[National Digital Archives]

Posiedzenie Komisji Oświaty i Kultury w sprawie ustawy o uczelniach akademickich, 1935 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Meeting of the Senate Education Committee on the Universities Act, 1935.
[National Digital Archives]

Posiedzenie Komisji Skarbowo-Budżetowej. Widoczni m.in.: marszałek Polski Józef Piłsudski i marszałek Senatu II kadencji (1928–1930) Julian Szymański (pierwszy z prawej), 1929 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Meeting of the Senate Treasury and Budget Committee. You could see the Marshal of Poland Józef Piłsudski and the Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930) Julian Szymański (first on the right), 1929.
[National Digital Archives]

DZIECIĘCA TWARZ SENATU
THE CHILD'S FACE OF THE SENATE

Sejm i Senat oferował bogate zaplecze socjalne dla dzieci pracowników parlamentu: przedszkole, możliwość uczestniczenia w imprezach organizowanych dla dzieci i obozach wakacyjnych.
The Sejm and the Senate provided extensive social facilities for children of the parliament staff: a kindergarten, the opportunity to participate in events organized for children and holiday camps.

Dzieci pracowników Sejmu i Senatu na koloniach letnich w Łomży i Małkini, lipiec 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Children of the Sejm and the Senate staff at summer camps in Łomża and Małkinia, July 1932.
[National Digital Archives]

Uroczystość poświęcenia przedszkola dla dzieci pracowników Sejmu i Senatu w Warszawie, marzec 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Blessing ceremony of the kindergarten for children of the Sejm and the Senate staff in Warsaw, March 1932.
[National Digital Archives]

Jasełka w kuluarach sejmowych dla dzieci pracowników Sejmu i Senatu, styczeń 1936 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Nativity play in the lobby of the Sejm for children of the Sejm and the Senate staff, January 1936.
[National Digital Archives]

Działalność senatorska (cz. 2)

ACTIVITIES OF SENATORS (PART 2)

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA I KONTAKTY Z POLONIĄ I POLAKAMI ZA GRANICĄ

Kontakty międzynarodowe Senatu odbywały się w ramach powstałej w 1889 r. Unii Międzyparlamentarnej, do której Polska przystąpiła na początku lat dwudziestych, i parlamentarnych grup bilateralnych. Kilku senatorów należało do Unii Międzyparlamentarnej, zasiadawszy wcześniej w parlamentach państw zaborczych, m.in. wicemarszałek Senatu I kadencji ks. Antoni Stychel, inni dopiero w Polsce niepodległej. Sejm i Senat utrzymywały przede wszystkim kontakty z parlamentami Francji, Jugosławii, Węgier, Włoch i Rumunii. Kilku senatorów było członkami założonej w 1914 r. Międzynarodowej Parlamentarnej Konferencji Ekonomicznej, której XIII zgromadzenie obradowało w 1938 r. w sali Senatu. Otworzył je senator IV kadencji (1935–1938) Wojciech Gołuchowski.

Senat w okresie międzywojennym odgrywał istotną rolę w kontaktach z Polonią i w jej konsolidacji. Marszałek Senatu II kadencji (1928–1930) Julian Szymański był gospodarzem I Zjazdu Polaków z Zagranicy, patronat nad kontaktami z Polonią sprawowali także jego następcy. Marszałkowie Senatu stali na czele Rady Organizacyjnej Polaków z Zagranicy, reprezentującej największe ośrodki polonijne. Rada co roku przedstawiała Senatowi problemy i potrzeby polskich organizacji za granicą. Marszałkowie również osobiście zapoznawali się z sytuacją Polonii. Np. marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz w 1933 r. odwiedził Polaków mieszkających na czechosłowackim Zaolziu, w Brazylii i Argentynie, a w 1934 r. – w Estonii.

INTERNATIONAL COOPERATION AND LIAISONS WITH THE POLISH DIASPORA AND POLES ABROAD

The Senate would undertake its international relations within the framework of the Interparliamentary Union established in 1889 (Poland joined the organization in the early 1920s) and bilateral parliamentary groups. Some senators were members of the Interparliamentary Union as former members of parliament in the partitioning states, as, for instance the Deputy Marshal of the Senate of the 1st term, Father Antoni Stychel, others would join only in independent Poland. The Sejm and the Senate maintained ties mainly with the parliaments of France, Yugoslavia, Hungary, Italy and Romania. Some senators were members of the International Parliamentary Economic Conference founded in 1914, whose 13th assembly was held in 1938 in the Senate Hall. Senator of the 4th term (1935–1938) Wojciech Gołuchowski opened the meeting.

In the interwar period, the Senate played a major liaison role with the Polish diaspora and in its consolidation. Julian Szymański, the Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930), hosted the First Congress of Poles Abroad, and his successors were also patrons of contacts with the Polish diaspora. Marshals of the Senate were presidents of the Organization Board of Poles Abroad – the body which represented the largest Polish diaspora centers. Every year, the Board presented to the Senate the issues and needs of Polish organizations abroad. Moreover, Marshals had also the chance to become familiar with the situation of the Polish diaspora in person. For instance, in 1933, Władysław Raczkiewicz, the Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935), paid the visit to Poles who lived in the Czechoslovakian Zaolzie province, in Brazil and Argentina, and in 1934 in Estonia.

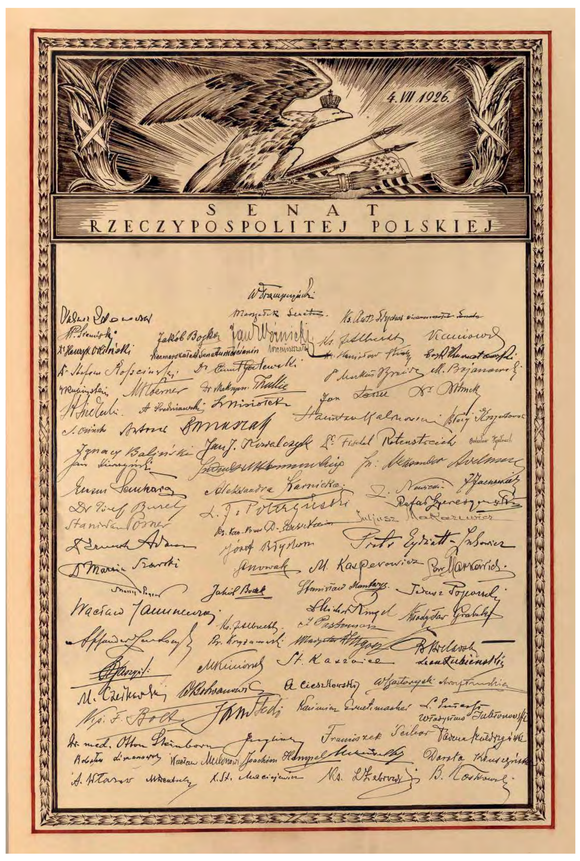

Karta z podpisami senatorów pod *Polską Deklaracją o Podziwie i Przyjaźni dla Stanów Zjednoczonych* z okazji 150. rocznicy ogłoszenia Deklaracji Niepodległości (4 VII 1926 r.). Był to wyraz wdzięczności narodu za wsparcie otrzymane od Amerykanów w procesie odzyskiwania niepodległości i pomoc humanitarną. Pod dokumentem podpisało się 5,5 mln obywateli. Na karcie znajdują się podpisy m.in. marszałka Wojciecha Trąmpczyńskiego, marszałka seniora Maksymiliana Thullie, senatorów Jakuba Bojki i Doroty Kłuszyńskiej.
[Biblioteka Kongresu USA, Washington, D.C.]
Card with the signatures of senators under the *Polish Declaration on Admiration and Friendship for the United States* on the occasion of the 150th anniversary of the Declaration of Independence (4 July 4 1926). The declaration was an expression of the national gratitude for American assistance in regaining independence and for humanitarian aid. 5.5 million citizens signed the document. The card features the signatures of Marshal Wojciech Trąmpczyński, Senior Marshal Maksymilian Thullie, senators Jakub Bojko and Dorota Kłuszyńska.
[US Library of Congress, Washington, D.C.]

Zebranie organizacyjne Towarzystwa Brazylijsko-Polskiego im. Ruy Barbosy pod przewodnictwem jego założyciela i prezesa marszałka Senatu II kadencji (1928–1930) Juliana Szymańskiego, 1929 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Organization meeting of the Ruy Barbosa Brazilian-Polish Society, chaired by its founder and president, Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930), Julian Szymanski, 1929.
[National Digital Archives]

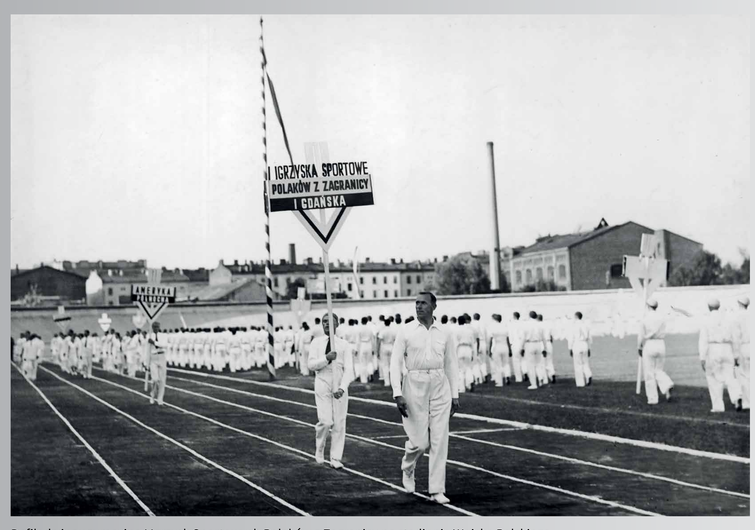

Defilada inauguracyjna I Igrzysk Sportowych Polaków z Zagranicy na stadionie Wojska Polskiego w Warszawie, 1 VIII 1934 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Inaugural parade of the 1st Sports Games of Poles Abroad at the stadium of the Polish Army in Warsaw, 1 August 1934.
[National Digital Archives]

Otwarcie wystawy „Polska i Polacy w świecie", zorganizowanej z okazji II Światowego Zjazdu Polaków z Zagranicy. Wstęgę przecina prezes Światowego Związku Polaków z Zagranicy, marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz. Widoczni m.in.: jego wiceprezes Bronisław Hełczyński, minister spraw zagranicznych Józef Beck, dyrektor wystawy Henryk Drozdowski, prezydent Warszawy i późniejszy senator Stefan Starzyński, 5 VIII 1934 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Opening of the exhibition "Poland and Poles in the World", organized on the occasion of the Second World Congress of Poles Abroad. The ribbon is cut by the president of the World Association of Poles Abroad, Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935) Władysław Raczkiewicz. You could see the Vice-President of the Union Bronisław Hełczyński, Minister of Foreign Affairs, Józef Beck, exhibition director, Henryk Drozdowski and the Mayor of Warsaw Stefan Starzyński (later senator), 5 August 1934.
[National Digital Archives]

Dekoracja wystawy „Polska i Polacy w świecie", zorganizowanej na terenie Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, 1934 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Decoration of the exhibition "Poland and Poles in the World", organized at the site of the Polish Army Museum in Warsaw, 1934.
[National Digital Archives]

WIZYTY ZAGRANICZNE I DELEGACJE
FOREIGN VISITS AND DELEGATIONS

Senatorowie, wraz z posłami i ministrami, wielokrotnie brali udział w delegacjach zagranicznych, uczestniczyli również w przyjęciach przedstawicieli innych państw.
Senators, together with deputies and ministers, took part in multiple foreign visits and attended visits of foreign representatives.

Ignacy Baliński (1862–1951), senator I kadencji (1922–1927), w towarzystwie posła nadzwyczajnego i ministra pełnomocnego Japonii w Polsce Naotake Sato oraz operowej primadonny Teiko Kiwa, 1925 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Ignacy Baliński (1862–1951), senator of the 1st term (1922–1927) with the Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of Japan in Poland, Naotake Sato, and the opera prima donna Teiko Kiwa, 1925.
[National Digital Archives]

Powitanie słowackich posłów autonomistów na Dworcu Głównym w Warszawie, 23 V 1938 r. Po układzie monachijskim Słowacja uzyskała szeroką autonomię w ramach Czecho-Słowacji, a po jej upadku w marcu 1939 r. ogłosiła niepodległość (do maja 1945 r.). Pierwsze niepodległą Słowację uznały Polska i Węgry. Widoczny m.in. Feliks Gwiżdż (w meloniku), senator IV kadencji (1935–1938), autor piosenki *Przybyli ułani pod okienko.*
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Welcome ceremony of Slovak autonomist deputies at the Main Railway Station in Warsaw, on 23 May 1938. After the Munich Agreement, Slovakia received a wide-ranging autonomy within Czechoslovakia, and after its collapse in March 1939, declared independence (until May 1945). Poland and Hungary were the first to recognize independent Slovakia. You could see Feliks Gwiżdż, senator of the 4th term (1935–1938), author of the song *The Uhlans came to the house* (in a bowler hat).
[National Digital Archives]

Senatorowie w terenie

SENATORS IN THE FIELD

Rudolf Kornke (1884–1958), górnik, powstaniec śląski, senator IV i V kadencji (1935–1939), przemawia na manifestacji antyniemieckiej w Królewskiej Hucie (obecnie Chorzów), kwiecień 1933 r. Wiec był reakcją na zapoczątkowaną w III Rzeszy „Akcję przeciwko nieniemieckiemu duchowi", w ramach której m.in. palono książki „wrogie" wobec narodowego socjalizmu.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Rudolf Kornke (1884–1958) miner, Silesian insurgent, senator of the 4th and 5th term (1935–1939), delivers a speech at an anti-German demonstration in Królewska Huta (now Chorzów), April 1933. The rally was organized in response to the "Action against the non-German spirit", launched in the 3rd Reich to, among all, burn books "hostile" to National Socialism.
[National Digital Archives]

Wystawa „Warszawa wczoraj i dziś", senatorowie przy makiecie ukazującej rekonstrukcję Barbakanu. Widoczni m.in.: senator V kadencji (1938–1939), prezydent Warszawy Stefan Starzyński i senator IV–V kadencji (1935–1939), minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego Wojciech Świętosławski.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Exhibition "Warsaw Yesterday and Today", senators stand at the model of the Barbican, non-existent at the time. You could see senator of the 5th term (1938–1939) and the Mayor of Warsaw Stefan Starzyński and Wojciech Świętosławski, senator of the 4th and 5th term (1935–1939) and Minister of Religious Denominations and Public Enlightenment.
[National Digital Archives]

Grupa posłów i senatorów w trakcie zwiedzania huty ołowiu w Szopienicach na Górnym Śląsku. Widoczny m.in. marszałek Senatu IV kadencji (1935–1938) Aleksander Prystor, 1937 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Deputies and senators on a tour of the lead smelter in Szopienice in Upper Silesia. You could see Aleksander Prystor, Marshal of the Senate of the 4th term (1935–1938), 1937.
[National Digital Archives]

W 1928 r. powstały Polskie Linie Lotnicze LOT, które są jednymi z najstarszych nieprzerwanie działających cywilnych linii lotniczych. Marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz w czasie inauguracji połączenia lotniczego Warszawa – Wilno – Ryga – Tallin, 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
In 1928, "LOT" Polish Airlines was established to become today one of the oldest continuously operating civilian airlines. Władysław Raczkiewicz, Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935), at the inauguration of the Warsaw-Vilnius-Riga-Tallin air connection, 1932.
[National Digital Archives]

Otwarcie polskiego pawilonu na Wystawie Światowej w Nowym Jorku. Pomnik króla Władysława Jagiełły dłuta Kazimierza Ostrowskiego. Przemawia Antoni Roman, senator V kadencji (1938–1939), minister przemysłu i handlu, 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Opening of the Polish pavilion at the World Exhibition in New York. Statue of King Ladislas II Jagellon, sculpted by Kazimierz Ostrowski. Antoni Roman, senator of the 5th term (1938–1939) and Minister of Industry and Trade delivers his speech, 1938.
[National Digital Archives]

Uczestniczki Kongresu Kobiet Słowiańskich podczas składania wieńca na Grobie Nieznanego Żołnierza. Widoczna m.in. senator III kadencji (1930–1935) Hanna Hubicka (czwarta z prawej), 1931 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Participants of the Slavic Women Congress lay the wreath at the Tomb of the Unknown Soldier. You could see senator of the 3rd term (1930–1935) Hanna Hubicka (fourth from the right), 1931.
[National Digital Archives]

Członkowie polskiej delegacji po złożeniu wieńca na Grobie Nieznanego Żołnierza w Rzymie. Od lewej: prezydent m.st. Warszawy Władysław Jabłoński, włoski senator Philippo Cremonesi, senator I kadencji (1922–1927) Ignacy Baliński, jego żona, poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny RP we Włoszech August Zaleski i sekretarz Poselstwa Polskiego we Włoszech Jan Drohojowski, październik 1925 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Members of the Polish delegation after wreath laying ceremony at the Tomb of the Unknown Soldier in Rome. From the left: Mayor of the Capital City Warsaw Władysław Jabłoński, Italian senator Philippo Cremonesi, Ignacy Baliński, senator of the 1st term (1922–1927) and his wife, Extraordinary Envoy and Minister Plenipotentiary of the Republic of Poland in Italy August Zaleski and Secretary of the Polish Legation in Italy Jan Drohojowski, October 1925.
[National Digital Archives]

Przekazanie Warszawskiej Brygadzie Obrony Narodowej czterech ręcznych karabinów maszynowych marki Browning wz. 28, ufundowanych przez młodzież Szkół Zgromadzenia Kupców. Przemawia senator II–IV kadencji (1928–1938) Ludwik Evert, 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Hand-over of four Browning wz. 28 light hand-held machine guns financed by the youth of the Merchants' Union Schools to the Warsaw National Defense Brigade. Ludwik Evert, senator of the 2nd, 3rd and 4th term (1928–1938) delivers his speech, 1938.
[National Digital Archives]

Życie codzienne senatorów

SENATORS' EVERYDAY LIFE

PAŁACE I CHAŁUPY

Senatorowie różnili się zarówno pod względem majątku, jak i pochodzenia, wywodzili się z różnych środowisk i klas społecznych. Byli wśród nich przedstawiciele chłopstwa (np. Jakub Bojko senator I i III kadencji w latach 1922–1927 i 1930–1935), ziemian (np. majątek Witolda Leona Czartoryskiego, senatora I kadencji w latach 1922–1927, miał ponad 18 tys. ha), inteligentów, rzemieślników czy przemysłowców. Różniły się także miejsca ich zamieszkania.

PALACES AND COTTAGES

Senators differed in terms of their wealth status and origin. They came from different backgrounds and social classes. There were representatives of peasantry (e.g. Jakub Bojko, senator of the 1st and 3rd term (1922–1927 and 1930–1935), landowners (the property of Witold Leon Czartoryski, senator of the 1st term (1922–1927), spanned over 18,000 ha), intellectuals, craftsmen and industrialists. Their residences differed as well.

Pałac Jerzego Siemiątkowskiego (1889–1974), senatora IV kadencji (1935–1938), Wąpielsk, woj. kujawsko-pomorskie.
[własność Zespołu Szkół nr 3 w Rypinie, w depozycie Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie]
Palace of Jerzy Siemiątkowski (1889–1974), senator of the 4th term (1935–1938), in Wąpielsk, Kuyavian-Pomeranian Voivodeship.
[Property of the School Complex No. 3 in Rypin, in the deposit of the Museum of Dobrinland, Rypin]

Posiedzenie komisji organizacyjnej założycieli Fundacji Domy Akademickie im. Prezydenta Gabriela Narutowicza w mieszkaniu marszałka Senatu III kadencji (1930–1935) Władysława Raczkiewicza (pierwszy z prawej) w Warszawie. Od lewej m.in.: inż. Ludwik Tołłoczko, prezes Banku Polskiego Władysław Wróblewski i wiceminister skarbu Leon Kozłowski, 1933 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Meeting of the organization committee of the founders of President Gabriel Narutowicz University Residences Foundation, in the apartment of Władysław Raczkiewicz, Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935) (first on the right), in Warsaw. You could see Deputy Minister of Treasury Leon Kozłowski, President of the Bank of Poland Władysław Wróblewski and engineer Ludwik Tołłoczko, 1933.
[National Digital Archives]

Marszałek Senatu IV kadencji (1935–1938) Aleksander Prystor (1874–1941) przed swoim dworem w Borkach k. Wilna, 1935 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Aleksander Prystor (1874–1941), Marshal of the Senate of the 4th term (1935–1938) in front of his mansion in Borki, near Vilnius, 1935.
[National Digital Archives]

Brama gospodarstwa senatora I i III kadencji (1922–1927 i 1930–1935) Jakuba Bojki (1857–1943), Gręboszów, woj. małopolskie, 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Gate to the farm of Jakub Bojko (1857–1943), senator of the 1st and 3rd term (1922–1927 and 1930–1935), Gręboszów, Lesser Poland Voivodeship, 1932.
[National Digital Archives]

ŻYCIE PRYWATNE I ZAWODOWE

Senatorski portfel

Podobnie jak obecnie, w II RP parlamentarzyści otrzymywali uposażenie, diety oraz fundusze na prowadzenie biur. W 1931 r. senatorska dieta wynosiła 1310 zł, wskutek cięć związanych z kryzysem zmniejszono ją jednak najpierw do 1152 zł, a następnie do 976 zł. Były to kwoty znacznie niższe niż w parlamentach większości krajów europejskich. Uposażenie marszałków było cztery razy wyższe niż senatorów, np. marszałek Senatu II kadencji (1928–1930) Julian Szymański otrzymywał miesięcznie 5240 zł i miał do dyspozycji fundusz reprezentacyjny w wysokości 600 zł. Niemałą część otrzymywanych środków parlamentarzyści przekazywali na potrzeby swych partii.
W 1933 r. przeciętne wynagrodzenia tygodniowe wynosiły: w hutnictwie ok. 46 zł, górnictwie ok. 38 zł, rzemiośle 18,5 zł (kobiety zarabiały średnio o 1/3 mniej). Co czwarty spośród pracowników umysłowych w 1934 r. zarabiał mniej niż 120 zł miesięcznie i tylko 4,5% osiągało dochody zbliżone do senatorskich (powyżej 720 zł).

PRIVATE AND PROFESSIONAL LIFE

Wallet of a Senator

Like today, in the Second Republic of Poland, parliamentarians received salaries, allowances and office management funds. In 1931, the senatorial allowance was PLN 1,310, but as a result of crisis-induced cuts, it was first reduced to PLN 1,152 and next to PLN 976. The amounts were much lower in comparison with parliaments in most European countries. The salaries of marshals were four times higher than those of senators; for example Julian Szymański, Marshal of the 2nd term (1928–1930), received PLN 5,240 per month and could use a representative fund of PLN 600. Parliamentarians donated a substantial part of received funds to cover the needs of their respective political parties.
In 1933, the average weekly wages in the steel industry amounted to approx. PLN 46, in mining to ca. PLN 38, and in crafts to PLN 18.5 (women earned one third less on average). In 1934, one out of four white-collar workers earned less than PLN 120 a month and only 4.5% gained an income similar to senators (over PLN 720).

Marszałek Sejmu III kadencji (1930–1935) i wicemarszałek Senatu IV kadencji (1935) Kazimierz Świtalski (1886–1962) w towarzystwie żony Janiny i syna Ignacego, 1931 r. Niespełna 13 lat później uwieczniony na fotografii syn poległ w powstaniu warszawskim.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Kazimierz Świtalski (1886–1962), Marshal of the Sejm of the 3rd term (1930-1935) and Deputy Marshal of the Senate of the 4th term (1935) with his wife Janina and son Ignacy, 1931. Less than 13 years later, the same son lost his life in the Warsaw Uprising.
[National Digital Archives]

Wielu senatorów było nie tylko wybitnymi i doświadczonymi politykami, ale też ludźmi mającymi różne talenty i zawody.

Many senators were not only outstanding and experienced politicians, but also individuals of various talents and professions.

Prezentacja jednego z koni w stadninie senatora I kadencji (1925–1927) Eryka Kurnatowskiego (1882–1975) w Łochowie, lipiec 1930 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Presentation of one of the horses at the stud owned by Eryk Kurnatowski (1882–1975), senator of the 1st term (1925–1927), Łochów, July 1930.
[National Digital Archives]

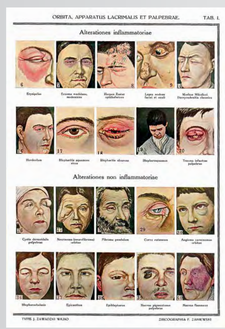

Strona z atlasu chorób oczu *Synopsis Iconographiae Ophthalmicae* autorstwa marszałka Senatu II kadencji (1928–1930) prof. Juliana Szymańskiego, Wilno 1933 r.
[Archiwum Senatu]
Page from the atlas of eye diseases *Synopsis Iconographiae Ophthalmicae* authored by the Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930), Professor Julian Szymanski, Vilnius 1933.
[Senate Archives]

POGRZEBY
FUNERALS

Spośród 452 senatorów II RP 91 zmarło przed wybuchem wojny. Ich pogrzeby miały często charakter patriotycznych manifestacji, gromadząc zarówno zwykłych obywateli, jak i najważniejszych polityków.
Out of 452 senators of the Second Republic of Poland, 91 had died before the war broke out. Their funerals would often become patriotic demonstrations which gathered ordinary citizens and key political leaders.

Pogrzeb senatora I–III kadencji Senatu II RP (1922–1935) Bolesława Limanowskiego (1835–1935). Kondukt pogrzebowy na moście im. Księcia Józefa Poniatowskiego, 1935 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Funeral of Bolesław Limanowski (1835–1935), senator of the 1st, 2nd and 3rd term (1922–1935). Funeral procession on the Prince Józef Poniatowski Bridge, 1935.
[National Digital Archives]

Uroczystości pogrzebowe (sprawującego mandat tylko parę miesięcy w 1935 r. senatora IV kadencji) Adama Piłsudskiego (1869–1935), brata Józefa Piłsudskiego, kościół św. Zbawiciela w Warszawie, 1935 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Funeral service of Adam Piłsudski (1869–1935), senator of the 4th term (he held the mandate only for a few months in 1935), brother of Józef Piłsudski, Saint Savior Church in Warsaw, 1935.
[National Digital Archives]

Senat RP
1922–2022

Automobile i aeroplany

AUTOMOBILES AND AEROPLANES

AUTOMOBILE I AEROPLANY

Dwudziestolecie międzywojenne było okresem dynamicznego rozwoju techniki i fascynacji jej osiągnięciami, w tym motoryzacją i lotnictwem. Senatorom i senatorkom fascynacje te nie były obce.

AUTOMOBILES AND AEROPLANES

The 1920s was a period of rapid developments in technology and a fascination with its advancement, including in automotive and aviation sectors. Senators and female senators were no strangers to such enthrallments.

Marszałek II kadencji Senatu (1928–1930) prof. Julian Szymański (1870–1958) z rodziną i pilotem przed wylotem na III Kongres Lekarzy Słowiańskich w Splicie, 1930 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930), Professor Julian Szymański (1870–1958), with his family and the pilot before his departure to the Third Slavic Doctors Congress in Split, 1930.
[National Digital Archives]

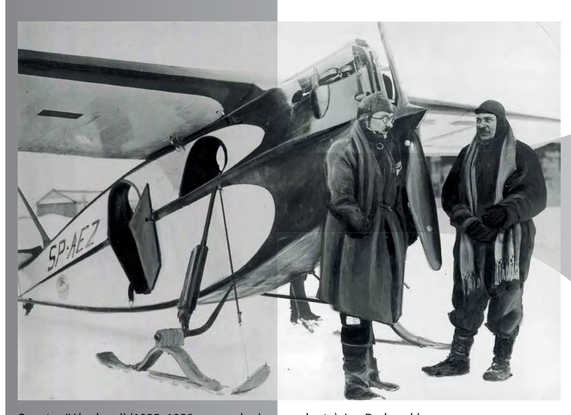

Senator IV kadencji (1935–1938; z powołania prezydenta) Jan Rudowski (1891–1945) przy awionetce, w której brał udział w międzynarodowym rajdzie na trasie Warszawa – Tallin – Warszawa, marzec 1931 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Jan Rudowski (1891–1945), senator of the 4th term (1935–1938, appointed by the president) at the light aircraft in which he took part in the international Warsaw-Tallinn-Warsaw rally, March 1931.
[National Digital Archives]

Senator IV–V kadencji (1935–1939) Ferdynad Zarzycki (1888–1958), (pierwszy z lewej), generał, minister przemysłu i handlu, z rodziną i szoferem, Otwock, 1933 r. Niewielu z przedwojennych senatorów posiadało własny samochód i prawo jazdy.
[Archiwum Senatu]
Ferdynad Zarzycki (1888–1958), General, Minister of Industry and Trade, senator of the 4th and 5th term between 1935 and 1939 (first on the left), with his family and his chauffeur, Otwock, 1933. Only few of the pre-war senators had their own car and a driving license.
[Senate Archives]

BALE, RAUTY I POLOWANIA

Rola senatora w życiu publicznym II RP nie ograniczała się do obowiązków stricte politycznych, głosowań czy narad. Bale, przyjęcia, „herbatki" czy polowania były nie tylko formą spędzania wolnego czasu, ale i kulturowym, towarzyskim obowiązkiem.

BALLS, RECEPTIONS AND HUNTING

The role of a senator in the public life of the Second Republic of Poland was not strictly limited to political responsibilities, voting or consultations. Balls, parties, "tea parties" or hunts were not only a leisure activity but also a cultural and social duty.

Marszałek Senatu II kadencji (1928–1930) Julian Szymański na balu karnawałowym w warszawskiej Wyższej Szkole Sztuk Pięknych, luty 1930 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Julian Szymanski, Marshal of the Senate of the 2nd term (1928–1930), at the carnival ball at the Academy of Fine Arts in Warsaw, February 1930.
[National Digital Archives]

Przyjęcie wydane przez polskich parlamentarzystów dla słowackich posłów autonomistów. Widoczni m.in. poseł Karol Sidor, Feliks Gwiżdż, senator IV kadencji (1935–1938), wicemarszałek Sejmu Bogusław Miedziński – późniejszy marszałek Senatu V kadencji (1938–1939), poseł Jan Walewski, 1938 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Reception organized by Polish MPs for Slovak autonomist MEPs. You could see Deputy Karol Sidor, senator of the 4th term (1935–1938) Feliks Gwiżdż, Deputy Marshal of the Sejm Bogusław Miedziński (and later Marshal of the Senate of the 5th term between 1938 and 1939), and Deputy Jan Walewski, 1938.
[National Digital Archives]

Polowanie w Białowieży. Od lewej m.in.: marszałek Senatu III kadencji (1930–1935) Władysław Raczkiewicz (drugi), późniejszy senator IV kadencji (1935–1936) Czesław Michałowski (trzeci) i późniejszy marszałek Senatu V kadencji (1938–1939) Bogusław Miedziński (w czapce pilotce), styczeń 1933 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Hunt in Białowieża with the participation of the Senate Marshal of the 3rd term (1930–1935) Władysław Raczkiewicz (second on the left), Czesław Michałowski (later senator of the 4th term between 1935 and 1936 – third on the left) and Bogusław Miedziński, later Senate Marshal of the 5th term between 1938 and 1939 (wearing a pilot cap), January 1933.
[National Digital Archives]

Pogrzeb senatora II kadencji (1928–1930) Witolda Hedingera (1876–1932), Poznań, 1932 r. W „Kronice Żałobnej" określono go jako człowieka skromnego, nieposiadającego wrogów, za to mającego wielu przyjaciół.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Funeral of Witold Hedinger (1876–1932), senator of the 2nd term (1928–1930), Poznań, 1932. In *Funeral Chronicle* Hedinger was described as a modest man, with no enemies and many friends.
[National Digital Archives]

Pogrzeb senatora III kadencji (1930–1935) Henryka Loewenherza (1871–1936); uczestnicy pogrzebu przed kościołem ewangelickim we Lwowie. Już po upływie kadencji został on wybrany na wiceprezesa Unii Międzyparlamentarnej i podczas jednego z jej spotkań zmarł 9 VII 1936 r. w Budapeszcie.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Funeral of Henryk Loewenher (1871–1936), senator of the 3rd term (1930–1935); funeral participants in front of the Evangelical Church in Lvov. Upon the end of his term of office, Loewenherz was elected vice-president of the Interparliamentary Union and died during one of its meetings, on 9 July 1936, in Budapest.
[National Digital Archives]

Senat RP
1922–2022

1918–1939 Senat II RP – gmachy, wnętrza, ludzie

1918–1939 SENATE OF THE SECOND REPUBLIC OF POLAND – BUILDINGS, INTERIORS, PEOPLE

Plac Bankowy w Warszawie, budynki Giełdy, Banku Polskiego i pałacu Ministra Skarbu, 1889 r.
[Fot. Maurycy Pusch, Biblioteka Narodowa]
Bank Square in Warsaw, buildings of the Stock Exchange, the Bank of Poland and the palace of the Minister of Treasury, 1889.
[Photo: M. Pusch, National Library]

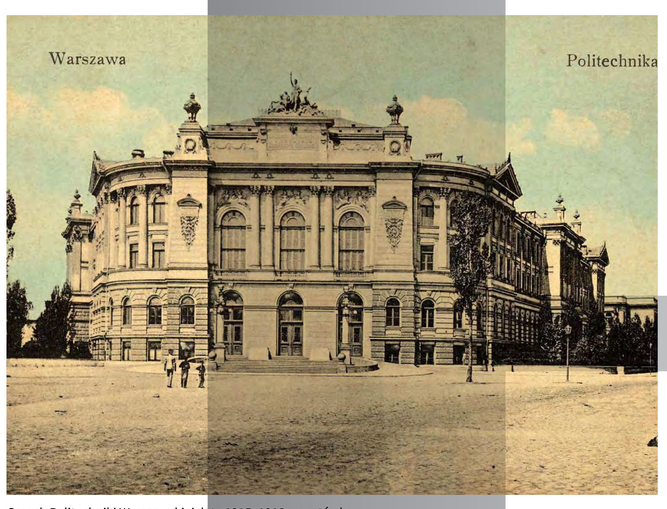

Gmach Politechniki Warszawskiej, lata 1915–1918, pocztówka.
[Biblioteka Narodowa]
University of Technology (1915–1918), postcard.
[National Library]

Nad siedzibą polskiego parlamentu zastanawiano się już od 1917 r. Zamek Królewski nie wchodził w rachubę, był rezydencją niemieckiego gubernatora Hansa von Beselera. Brano pod uwagę m.in. gmachy Giełdy i Banku Polskiego oraz sąsiedniego pałacu Ministra Skarbu przy obecnym pl. Bankowym, rotundę przy ul. Karowej, a nawet gmach politechniki. Po odzyskaniu niepodległości wybór padł na gmach zbudowany w latach 1851–1853, ulokowany przy ul. Wiejskiej. Początkowo mieścił się w nim Instytut Szlachecki, który zlikwidowano w 1862 r. Następnie w budynku otwarto rosyjską szkołę z internatem dla dziewcząt, czyli Aleksandryjsko-Maryjski Instytut Wychowania Panien, który działał do 1915 r. W szkole znajdowała się wielka jadalnia, służąca także jako miejsce szkolnych uroczystości, którą można było wykorzystać jako salę obrad. W dawnych klasach ulokowano biura i pomieszczenia dla komisji parlamentarnych. Pierwsze posiedzenie przewidziano na 10 II 1919 r. Przy adaptacji wnętrz pracowało kilkuset robotników, również w nocy.

The seat of the Polish parliament had been the subject of debate since 1917. The Royal Castle was out of the question as it was the residence of the German governor, Hans von Beseler. Among envisaged locations there were the buildings of the Stock Exchange and the Bank of Poland and the neighboring palace of the Minister of Treasury at today's Bank Square, the rotunda at Karowa Street and even the building of the University of Technology. After the country had regained its independence, the choice was made to use the building erected in 1851–1853 and located at Wiejska Street. Initially, it housed the Institute for Nobles, closed in 1862, and next a Russian boarding school for girls: the Alexandrian-Mariinsky Education Institute for Maidens which operated until 1915. The school had a large dining room which was also used for school celebrations and could be turned into an assembly hall. Offices and rooms for parliamentary committees were located in the former classrooms. The first session was scheduled on 10 Februar 1919. Several hundred workers were involved in interior adaptation, also at night.

Aleksandryjsko-Maryjski Instytut Wychowania Panien – wejście i sala jadalna, lata 1885–1902.
[Biblioteka Narodowa]
Alexandrian-Mariinsky Education Institute for Maidens – entrance and dining room, photo from 1885–1902.
[National Library]

Julia Kratowska (1870–1946) – nauczycielka, działaczka PPS, senator 4 kadencji (1935–1938). Absolwentka Aleksandryjsko-Maryjskiego Instytutu Wychowania Panien (1888 r.).
[Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie]
Julia Kratowska (1870–1946), teacher and activist of the Polish Socialist Party, senator of the 4th term (1935–1938). Graduate of the Alexandrian -Mariinsky Education Institute for Maidens (1888).
[Museum of the Mazovian Nobility, Ciechanów]

Stenografistki w tzw. sali maszyn Senatu, ok. 1927 r.
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927, Warszawa 1928.
[Biblioteka Sejmowa]
Stenographers in the so-called machine room of the Senate, ca. 1927.
The Parliament of the Republic of Poland 1919-1927, Warsaw 1928.
[Sejm Library]

Czytelnia.
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927, Warszawa 1928.
[Biblioteka Sejmowa]
Reading room.
The Parliament of the Republic of Poland 1919-1927, Warsaw 1928.
[Sejm Library]

Kuluary.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Lobby.
[National Digital Archives]

Senat RP
1922–2022

Pierwsze posiedzenie Sejmu Ustawodawczego, 10 II 1919 r. Przemawia Józef Piłsudski.
[Biblioteka Sejmowa]
First session of the Legislative Sejm, 10 February 1919, Józef Piłsudski delivers his speech.
[Sejm Archives]

Pierwsze posiedzenie Senatu, 28 XI 1922 r.
Zajęta jest tylko niewielka część miejsc, ponieważ w latach 20. sala była używana na przemian przez obie izby.
W pierwszym rzędzie, trzeci z lewej, najstarszy senator Bolesław Limanowski.
[*Tygodnik Ilustrowany* 1922, nr 50, 9 XII 1922.]
First session of the Senate, 28 November 1922.
Because in the 1920s the hall was used alternately by both houses, only a small part of seats are taken. In the first row (third on the left) the oldest senator, Bolesław Limanowski.
[*Tygodnik Ilustrowany* weekly, 1922, no. 50, 9 December 1922]

Sejm i Senat na uroczystości z okazji sprowadzenia ciała Juliusza Słowackiego do kraju, lipiec 1927 r.
[Biblioteka Sejmowa]
The Sejm and the Senate at the celebration organized on the occasion of the transfer of J. Słowacki's body to the country in July 1927.
[Sejm Library]

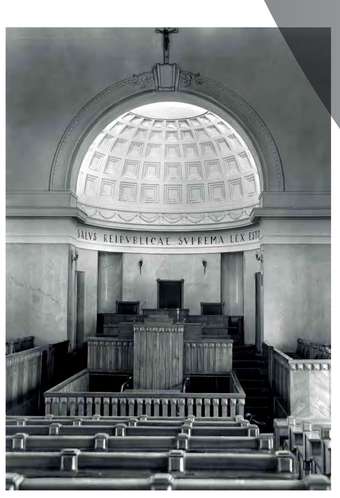

Sala posiedzeń Senatu po przebudowie wg projektu Stanisława Miecznikowskiego (1928 r.) *Sentencję Salus reipublicae suprema lex esto (Dobro republiki najwyższym prawem)* usunięto z górnej partii ściany i umieszczono w absydzie, 1932 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
The Senate assembly hall after the reconstruction according to the design by Stanisław Miecznikowski (1928). *The sentence Salus reipublicae suprema lex esto (the welfare of the republic is the supreme law)* was removed from the upper part of the wall and placed in the "apse", 1932.
[National Digital Archives]

Od grudnia 1922 r. do marca 1928 r. Senat dzielił zarówno salę obrad (posiedzenia musiały się odbywać naprzemiennie), jak i resztę pomieszczeń z Sejmem. W 1925 r. przystąpiono więc do przebudowy pod kierunkiem architekta Kazimierza Skórewicza. Wtedy powstała charakterystyczna półrotunda, początkowo przeznaczona dla Senatu, ze względów praktycznych ulokowano w niej jednak salę obrad Sejmu. Senatorowie przejęli zaś budynek poszkolny, z gruntownie przebudowaną i zmodernizowaną salą obrad. Pomieszczenie w nowym gmachu było przeznaczone nie tylko na posiedzenia izby niższej, ale także dla Zgromadzenia Narodowego.

From December 1922 to March 1928, the Senate shared the assembly hall (sessions had to be held alternately) and the rest of the premises with the Sejm. Therefore, in 1925, the reconstruction of the buildings began under the supervision of architect Kazimierz Skórewicz. It was then that a distinctive half-rotund was created, initially devised to house the Senate, and eventually taken by the Sejm, for practical reasons. Senators took over the post-school building with a thoroughly rebuilt and upgraded assembly hall. The hall in the new building was intended for sessions of the lower house and those of the National Assembly.

Pokój w hotelu poselskim, 1928 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Room at the Deputies' Hotel, 1928.
[National Digital Archives]

Bufet sejmowy.
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1927, Warszawa 1928.
[Biblioteka Sejmowa]
Sejm cafeteria.
The Parliament of the Republic of Poland 1919-1927, Warsaw 1928.
[Sejm Library]

Senatorowie III kadencji w bufecie sejmowym, od lewej: Walery Roman (pierwszy), Artur Dobiecki (czwarty) i Jan Rogowicz (piąty), 1931 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Senators of the Senate of the 3rd term at the Sejm cafeteria: Walery Roman (first on the left), Jan Rogowicz (first on the right), Artur Dobiecki (second on the right), 1931.
[National Digital Archives]

Wejście do zespołu budynków Sejmu i Senatu, 1930 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Entrance to the complex of Sejm and Senate buildings, 1930.
[National Digital Archives]

Parlament to nie tylko sale obrad, ale także skomplikowane zaplecze. W 1924 r. w połączonym Biurze Sejmu i Senatu pracowało 40 urzędników, 20 stenografów oraz 90 pracowników obsługi. W 1929 r. powstało Biuro Senatu jako osobna jednostka administracyjna, zatrudniająca ok. 10 urzędników i ok. 20 pracowników obsługi. Wspólne dla Sejmu i Senatu były: biblioteka, poczta, bufet, a od 1935 r. – nowoczesny Hotel Sejmowy (157 pokojów), pierwszy tego typu obiekt w Europie.

The parliamentary life does not end in assembly halls and requires some complex support facilities. In 1924, 40 clerks, 20 stenographers and 90 service staff members worked in the joined Sejm and Senate Office. In 1929, the Senate Office was established as a separate administrative unit with the staff of ca. 10 officials and ca. 20 service staff. The Sejm and the Senate shared the library, the post office, the cafeteria, and from 1935 a modern Sejm Hotel (157 rooms), the first institution of this type in Europe.

Senat RP
1922–2022

1939–1945
Walka – śmierć – (prze)życie

1939–1945 STRUGGLE – DEATH – LIFE (AND SURVIVAL)

Ruiny sali obrad Senatu, ok. 1945 r.
[Biblioteka Sejmowa]
Ruins of the Senate assembly hall, ca. 1945.
[Sejm Library]

Przemówienie ministra spraw zagranicznych Józefa Becka, Sejm RP, 5 V 1939 r.
[Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny (FINA), Repozytorium cyfrowe]
Minister of Foreign Affairs Józef Beck delivers a speech, Sejm, 5 May 1939.
[National Film Archive – Audiovisual Institute, Digital repository]

2 IX 1939 r. odbyło się ostatnie posiedzenie Senatu RP, na którym przyjęto ustawę o czynnej służbie wojskowej posłów i senatorów i zaaprobowano zasady funkcjonowania Senatu w czasie stanu wojennego. Nikt bowiem nie przypuszczał, że w ciągu kilku tygodni polskie państwo przestanie istnieć. W chwili wybuchu wojny żyło 361 senatorów pięciu kadencji. Wojny nie przeżyło 155 z nich. Część zmarła z powodów naturalnych, większość zginęła w walce lub z powodu terroru niemieckiego (51) lub sowieckiego (44). Losów wielu nie znamy do dziś.

The 2 September 1939 marked the last session of the Senate of the Republic of Poland; the law on the active military service of deputies and senators was adopted and the rules of the Senate's operation under the martial law were approved. Nobody thought that the Polish state would cease to exist within a few weeks.
At the outbreak of the war, there were 361 living senators of five terms. 155 of them did not survive the war. Some died of natural causes, most lost their lives in combat or because of German (51) or Soviet (44) terror. The fates of many have remained unknown until this day.

Marszałek Senatu V kadencji (1938–1939) Bogusław Miedziński (z lewej) i marszałek Sejmu V kadencji (1938–1939) Wacław Makowski kopią rowy przeciwlotnicze w Warszawie, 29 VIII 1939 r.
Gazeta Polska 1939, 30 VIII 1939.
[Biblioteka Narodowa]
Marshal of the Senate of the 5th term (1938–1939) Bogusław Miedziński (on the left) and Marshal of the Sejm of the 5th term (1938–1939) Wacław Makowski dig anti-aircraft ditches in Warsaw, 29 August 1939.
Gazeta Polska daily, 30 August 1939.
[National Library]

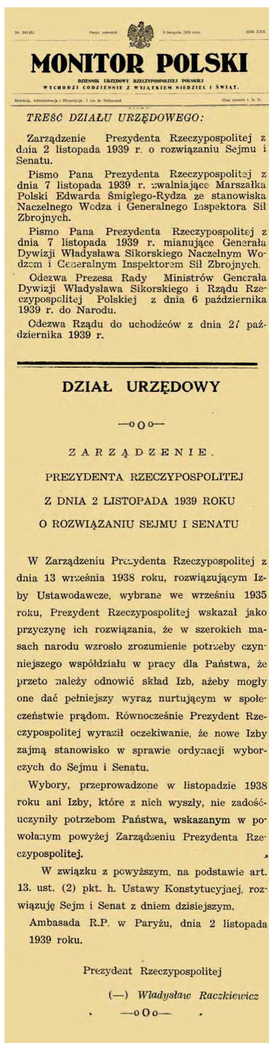

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
WYCHODZI CODZIENNIE Z WYJĄTKIEM NIEDZIEL I ŚWIĄT.

Redakcja, Administracja i Ekspedycja: I. Ulica Ks. Pobożnego — Cena numeru 1 Zł. 70.

TREŚĆ DZIAŁU URZĘDOWEGO:

Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 2 listopada 1939 r. o rozwiązaniu Sejmu i Senatu.

Pismo Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 listopada 1939 r. zwalniające Marszałka Polski Edwarda Śmigłego-Rydza ze stanowiska Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych.

Pismo Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 listopada 1939 r. mianujące Generała Dywizji Władysława Sikorskiego Naczelnym Wodzem i Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych.

Odezwa Prezesa Rady Ministrów Generała Dywizji Władysława Sikorskiego i Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 października 1939 r. do Narodu.

Odezwa Rządu do uchodźców z dnia 27 października 1939 r.

DZIAŁ URZĘDOWY

—oOo—

ZARZĄDZENIE.

PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

Z DNIA 2 LISTOPADA 1939 ROKU

O ROZWIĄZANIU SEJMU I SENATU

W Zarządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 września 1938 roku, rozwiązującym Izby Ustawodawcze, wybrane we wrześniu 1935 roku, Prezydent Rzeczypospolitej wskazał jako przyczynę ich rozwiązania, że w szerokich masach narodu wzrosło zrozumienie potrzeby czynniejszego współdziału w pracy dla Państwa, że przeto należy odnowić skład Izb, ażeby mogły one dać pełniejszy wyraz nurtującym w społeczeństwie prądom. Równocześnie Prezydent Rzeczypospolitej wyraził oczekiwanie, że nowe Izby zajmą stanowisko w sprawie ordynacji wyborczych do Sejmu i Senatu.

Wybory, przeprowadzone w listopadzie 1938 roku ani Izby, które z nich wyszły, nie zadośćuczyniły potrzebom Państwa, wskazanym w powołanym powyżej Zarządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej.

W związku z powyższym, na podstawie art. 13. ust. (2) pkt. h. Ustawy Konstytucyjnej, rozwiązuję Sejm i Senat z dniem dzisiejszym.

Ambasada R.P. w Paryżu, dnia 2 listopada 1939 roku.

Prezydent Rzeczypospolitej

(—) *Władysław Raczkiewicz*

—oOo—

Zarządzenie Prezydenta RP Władysława Raczkiewicza o rozwiązaniu Sejmu i Senatu, Paryż, 2 XI 1939 r.
Ordinance of the President of the Republic of Poland Władysław Raczkiewicz on the dissolution of the Sejm and the Senate, Paris, 2 November 1939.

WALKA
STRUGGLE

Podczas obrony Warszawy w 1939 r. zginął przemysłowiec Tadeusz Karszo-Siedlewski, senator IV kadencji (1935–1938). Kilka dni później poległ w walkach z Armią Czerwoną Janusz Wielowieyski, senator V kadencji (1938–1939).
Władysława Macieszyna (1888–1967), senator IV kadencji (1935–1938) w czasie I wojny światowej była żołnierzem Legionów i POW, od 27 IX 1939 r. działała w konspiracji, m.in. w wywiadzie AK. Aresztowana w 1943 r., była więziona w Wiedniu i Berlinie. Została skazana na karę śmierci, której nie zdążono wykonać.

Industrialist Tadeusz Karszo-Siedlewski, senator of the 4th term (1935–1938), lost his life during the siege of Warsaw in 1939. A few days later, Janusz Wielowieyski, senator of the 5th term (1938–1939), fell in the fight against the Red Army.
Władysława Macieszyna (1888–1967), senator of the 4th term (1935–1938), soldier of the Legions and the Polish Military Organization during World War I, member of the underground from 27 September 27 1939, also serving in the Home Army intelligence. Arrested in 1943, detained in Vienna and Berlin. Sentenced to death penalty and never executed.

LEGITYMACJA
KRZYŻA ARMII KRAJOWEJ

Nr. 7975

Nazwisko MACIESZYNA
Imię Władysława
Pseudonim Sława, Katarzyna
Przydział KG.Stragan, Disk.

Odznaczony został
KRZYŻEM ARMII KRAJOWEJ
ustanowionym dnia 1 sierpnia 1966 roku przez dowódcę A.K. gen. Tadeusza Bora-Komorowskiego dla upamiętnienia wysiłku żołnierza Polski Podziemnej w latach 1939 – 1945.
Przewodniczący Rządu
Kazimierz Grzyb
K. Ziemski – "Wachnowski"
Londyn, dnia 6 czerwca 1970 r.
Bibl. Jag.

Legitymacja Krzyża Armii Krajowej Władysławy Macieszyny.
[Biblioteka Jagiellońska, Rkp. BJ Przyb. 68/91]
Polish Home Army Cross certificate issued to Władysława Macieszyna
[Jagiellonian Library]

Władysław Kamiński przyjmuje z rąk gen. Władysława Andersa sztandar swojego oddziału.
[własność rodziny]
Władysław Kamiński accepts the banner of his military unit from the hands of General Władysław Anders.
[family property]

Biskup Stanisław Adamski, senator I kadencji (1922–1927), odprawia mszę dla powstańców, 15 VIII 1944 r.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Bishop Stanisław Adamski, senator of the 1st term (1922–1927), celebrates the mass for insurgents, 15 August 1944.
[National Digital Archives]

Najdłuższy szlak bojowy przeszedł Władysław Kamiński, poseł (1928–1938) i senator V kadencji (1938–1939): kampania wrześniowa, Związek Walki Zbrojnej w Wilnie, aresztowanie przez NKWD i więzienie m.in. w Moskwie. Od kary śmierci wybawił go układ Sikorski – Majski. Był żołnierzem Polskich Sił Zbrojnych, poległ 17 V 1944 r. pod Monte Cassino.
W okupowanej Warszawie żyło ok. 50 senatorów. Wśród nich m.in. prezydent Warszawy Stefan Starzyński, senator V kadencji (1938–1939), jedna z najważniejszych postaci podczas obrony miasta we wrześniu 1939 r., aresztowany 27 X 1939 r. i wkrótce zamordowany. Ok. 30 senatorów przebywało w Warszawie podczas powstania, 9 zginęło w walce, pod gruzami lub w egzekucjach.

Władysław Kamiński, MP (1928–1938) and senator of the 5th term (1938–1939), went through the longest combat trail: the September Campaign, the Union of Armed Struggle in Vilnius, arrest and imprisonment by the NKVD, also in Moscow. He was saved from death penalty by the Sikorski-Majski Agreement. Soldier of the Polish Armed Forces, he fell on 17 May 1944, at Monte Cassino.
About 50 senators lived in occupied Warsaw, and among them the Mayor of Warsaw Stefan Starzyński, senator of the 5th term (1938–1939), one of the most important figures during the siege of the city in September 1939. He was arrested on 27 October 1939 and soon murdered. Approximately 30 senators stayed in Warsaw during the Uprising, 9 died in combat, under the rubble, or in executions.

EMIGRACJA
EMIGRATION

Kilkudziesięciu senatorów spędziło lata wojny za granicą. Część z nich opuściła Polskę we wrześniu 1939 r., ewakuując się do Rumunii, na Węgry lub na Litwę. Inni, którzy po 17 IX 1939 r. znaleźli się pod okupacją radziecką, po przejściu przez więzienia i łagry – jak Tadeusz Dworakowski, Konstanty Rdułtowski czy Władysław Kamiński – wydostali się z ZSRR w 1942 r. wraz z armią gen. Władysława Andersa. Niektórzy przetrwali wojnę w Rumunii czy na Węgrzech, kilku tam zmarło, m.in. Józef Beck, minister spraw zagranicznych, senator IV i V kadencji (1935–1939) lub gen. bryg. Jan Kołłątaj-Srzednicki – lekarz, senator III kadencji (1935). Ten ostatni na Węgrzech organizował przerzut polskich żołnierzy do Francji i na Bliski Wschód oraz opiekował się uchodźcami, w tym polskimi Żydami. Po wejściu Niemców na Węgry został zastrzelony przez gestapo 19 III 1944 r. w swoim gabinecie.
Several dozen of senators spent the war years abroad. Some left Poland in September 1939, following the evacuation route to Romania, Hungary or Lithuania. Others, who after 17 September 1939, found themselves under the Soviet occupation, after going through prisons and labor camps – like Tadeusz Dworakowski, Konstanty Rdułtowski or Władysław Kamiński – left the USSR in 1942 with the army of General Władysław Anders. Some survived the war in Romania or Hungary, some would die there, e.g. Józef Beck, Minister of Foreign Affairs and senator of the 4th and 5th term (1935–1939) or brigadier general Jan Kołłątaj-Srzednicki, physician and senator of the 3th term (1935). In Hungary, he arranged the transfer of Polish soldiers to France and the Middle East, and took care of refugees, also Polish Jews. After the German invasion in Hungary, he was shot by the Gestapo on 19 March 1944 in his office.

Wielu przebywających na emigracji parlamentarzystów, w tym senatorów, w lutym 1945 r. skierowało do członków obu izb parlamentu brytyjskiego apel, sprzeciwiający się decyzjom dotyczącym Polski, podjętym na konferencji w Jałcie.
In February 1945, a large group parliamentarians in exile, including senators, made a solemn call to both houses of the British Parliament to oppose the Yalta Conference decisions regarding Poland.

Senat RP
1922–2022

Przemoc

VIOLENCE

Zarówno okupantom niemieckim, jak i radzieckim zależało na eliminacji elit politycznych, kulturalnych czy ekonomicznych, do których należeli senatorowie II RP. Jedną z pierwszych ofiar był Błażej Stolarski, wicemarszałek Senatu V kadencji (1938–1939), aresztowany przez gestapo 10 IX 1939 r. i wkrótce zamordowany. Ostatnią – Stefan Sołtyk, nauczyciel, senator III kadencji (1930–1935), aresztowany 4 X 1939 r. w Radomiu. Przeszedł przez więzienia m.in. w Łodzi, Poznaniu i Berlinie oraz obozy w Sachsenhausen, Flossenbürgu, Buchenwaldzie i Dachau, gdzie zmarł 7 V 1945 r., już po oswobodzeniu.
Represje dotykały także senatorów innych narodowości: Ukraińców i Białorusinów – przede wszystkim ze strony ZSRR, Żydów – ze strony Niemiec, choć np. prof. Mojżesz Schorr zmarł w 1941 r. w obozie NKWD w Uzbekistanie. Ukraińcy Mykoła Masłow, Omeljan Hordynśkyj i Ołena Łewczaniwśka zostali rozstrzelani wiosną 1940 r. przez NKWD. Podobny los spotkał Białorusinów – Wiaczesława Bohdanowicza i Aleksandra Własowa.
W getcie krakowskim w 1941 r. zmarł Mojżesz Deutscher, w getcie warszawskim, w tym samym roku, Abraham Truskier, Jakuba Jankiela Trockenheima zaś zamordowano zapewne w obozie zagłady w Treblince. Stanisław Gruszczyński za ukrywanie żydowskiego dziecka stracił życie w 1943 r.

The intention of the German and Soviet occupiers was to eliminate political, cultural or economic elites, of which senators of the Second Republic were members. Błażej Stolarski, Deputy Marshal of the Senate of the 5th term (1938–1939), arrested by the Gestapo on 10 September 1939 and soon murdered, had been one of their first victims, and the last was Stefan Sołtyk, teacher and senator of the 3rd term (1930–1935), arrested on 4 October 1939 in Radom. He was detained in prisons in Łódź, Poznań and Berlin, and in the camps in Sachsenhausen, Flossenbürg, Buchenwald and Dachau, where he died on 7 May 1945, after its liberation.
Repressions affected senators of other nationalities as well: Ukrainians and Belarusians suffered mainly from the USSR, and Jews from Germans (yet for example, professor Mojżesz Schorr died in 1941 in the NKVD camp in Uzbekistan). Ukrainians, Mykola Masłow, Omeljan Hordynśkyj and Ołena Łewczaniwśka, were shot in the spring of 1940 by the NKVD. A similar fate befell Belarusians, Vyacheslav Bohdanovich and Alexander Vlasov.
Mojżesz Deutscher died in the Krakow ghetto, in 1941, Abraham Truskier lost his life the same year, in the Warsaw ghetto and Jakub Trockenheim was probably murdered in the Treblinka extermination camp. Stanisław Gruszczyński lost his life in 1943 as a punishment for hiding a Jewish childs.

Miejsca kaźni w czasie II wojny światowej.
Wielu senatorów II RP właśnie tam straciło życie.
Sites of martyrdom during World War II.
Many senators of the Second Republic of Poland lost their lives there.

FORT VII, POZNAŃ

Adolf Bniński, wojewoda poznański, senator IV kadencji (1935–1938), był w latach 1940–1941 delegatem rządu emigracyjnego na obszary wcielone do Niemiec. Aresztowany w 1941 r., więziony i torturowany w Forcie VII w Poznaniu, został zamordowany 7 VII 1942 r.
Adolf Bniński, voivode of Poznań, senator of the 4th term (1935–1938), and in 1940–1941 the Delegate of the Government in Exile for territories incorporated into Germany. Arrested in 1941, imprisoned and tortured in Fort VII in Poznań. Murdered on 7 July 1942.

AUSCHWITZ

Stefan Perzyński, senator II i III kadencji (1928–1935), był adwokatem.
Został aresztowany przez gestapo w 1940 r., zginął w Auschwitz w 1941 r.
[Fot. z kartoteki obozowej, 1940 r.]
[Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau]
Lawyer Stefan Perzyński, senator of the 2nd and 3rd term (1928–1935), was arrested by the Gestapo in 1940, died in Auschwitz in 1941.
[Photo from the camp file, 1940]
[Auschwitz-Birkenau State Museum]

BUCHENWALD

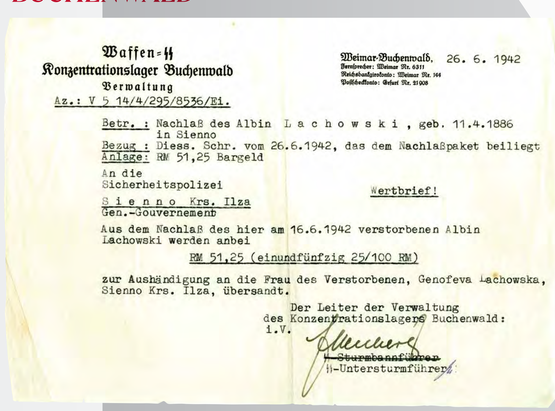

Waffen-SS
Konzentrationslager Buchenwald
Verwaltung
Az.: V 5 14/4/295/8536/Ei.

Weimar-Buchenwald, 26. 6. 1942
Fernsprecher: Weimar Nr. 6311
Reichsbahnstation: Weimar Nr. 144
Postscheckkonto: Gotha Nr. 31908

Betr.: Nachlaß des Albin Lachowski, geb. 11.4.1886 in Sienno
Bezug: Diess. Schr. vom 26.6.1942, das dem Nachlaßpaket beiliegt
Anlage: RM 51,25 Bargeld

An die
Sicherheitspolizei
Sienno Krs. Ilza
Gen.-Gouvernement

Wertbrief!

Aus dem Nachlaß des hier am 16.6.1942 verstorbenen Albin Lachowski werden anbei

RM 51,25 (einundfünfzig 25/100 RM)

zur Aushändigung an die Frau des Verstorbenen, Genofeva Lachowska, Sienno Krs. Ilza, übersandt.

Der Leiter der Verwaltung
des Konzentrationslagers Buchenwald:
i.V.
~~SS-Sturmbannführer~~
SS-Untersturmführer

Albin Lachowski, senator IV i V kadencji (1936–1939), był więziony w Sachsenhausen, Dachau i Buchenwaldzie, gdzie zmarł 16 VI 1942 r.
List jest nie tyle informacją o śmierci, co księgowym rozliczeniem.
[Archiwum Senatu]
Albin Lachowski, senator of the 4th and 5th term (1936–1939), prisoner of Sachsenhausen, Dachau and Buchenwald camps where he died on 16 June 1942. The letter is more a financial settlement than the death confirmation.
[Senate Archives]

KATYŃ

Kartka pocztowa wysłana w lutym 1940 r. z obozu w Kozielsku przez Jana Slaskiego, senatora V kadencji (1938–1939), który jako oficer rezerwy brał udział w kampanii wrześniowej.
[własność rodziny]
Postcard sent from Kozielsk camp by Jan Slaski, senator of the 5th term (1938–1939), February 1940. He took part in the September Campaign as a reserve officer.
[family property]

Wigilia w obozie polskich uchodźców, 24 XII 1939 r.
Marian Malinowski (drugi z prawej), poseł w latach 1919–1935, senator IV i V kadencji (1935–1939), całą wojnę spędził w Rumunii.
[Archiwum Senatu]
Christmas Eve in a Polish refugee camp, 24 December 1939.
Marian Malinowski, MP in 1919–1935, senator of the 4th and 5th term (1935–1939), lived the entire war in Romania.
[Senate Archives]

Paszport Konstantego Rdułtowskiego, senatora III i IV kadencji (1930–1938), który w 1939 r. został aresztowany przez NKWD i wywieziony do łagru w Karagandzie, a w 1942 r. ewakuowany na Bliski Wschód.
[Archiwum Senatu]
Passport of Konstanty Rdułtowski, senator of the 3rd and 4th term (1930–1938). In 1939 he was arrested by the NKVD and deported to a labor camp in Karaganda. In 1942 he was evacuated to the Middle East.
[Senate Archives]

Prezydent RP Władysław Raczkiewicz wśród ochotników do Polskiej Marynarki Wojennej w Wielkiej Brytanii, lata 1942–1943.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Władysław Raczkiewicz, President of the Republic of Poland, among volunteers for the Polish Navy in the United Kingdom, photo from 1942–1943.
[National Digital Archives]

Władysław Raczkiewicz, marszałek Senatu III kadencji (1930–1935), został na podstawie konstytucji mianowany następcą przez prezydenta Ignacego Mościckiego.
Władysław Raczkiewicz, Marshal of the Senate of the 3rd term (1930–1935), was designated under the Constitution as the successor president by Ignacy Mościcki.

Odmienne były losy senatorów niemieckich – większość nich stanęła po stronie okupantów. Np. Rudolf Ernst Wiesner (1890–1973), senator IV kadencji (1935–1938), w 1940 r. został deputowanym do Reichstagu, a za zasługi otrzymał majątek koło Oświęcimia. Pod koniec wojny to Niemcy musieli uciekać. Np. Georg Busse, senator I, II i III kadencji (1922–1935), ziemianin z Wielkopolski, w czasie wojny członek NSDAP, został zastrzelony przez radzieckiego żołnierza 24 I 1945 r. podczas ucieczki.

The fate of German minority senators followed a different path: most sided with the occupier. For example, Rudolf Ernst Wiesner (1890–1973), senator of the 4th term (1935–1938), became a deputy to the Reichstag in 1940, and received an estate near Oświęcim to honor his merits. At the end of the war Germans had to flee; Georg Busse, landowner from Greater Poland and senator of the 1st, 2nd and 3rd term (1922–1935), member of the NSDAP during the war, was shot by a Soviet soldier on 24 January 1945 during his escape.

Volksdeutsche po odebraniu honorowych odznak z rąk Adolfa Hitlera.
Trzeci z prawej Erwin Hasbach, senator I, II, IV i V kadencji (1922–1930 i 1935–1939).
Po wojnie mieszkał w Niemczech.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Volksdeutsche, upon accepting their honorary badges from Adolf Hitler.
Third on the right stands Erwin Hasbach, senator of the 1st, 2nd, 4th and 5th term (1922–1930 and 1935–1939). After the war, he lived in Germany.
[National Digital Archives]

1945–1989

1945–1989

Zgodnie z ustaleniami w Jałcie i Poczdamie wolne wybory powinny się w Polsce odbyć jak najszybciej. Dążącym do przejęcia władzy polskim komunistom zależało jednak na ich opóźnieniu, zwłaszcza gdy na początku listopada 1945 r. wybory na Węgrzech wygrała opozycja. Miało temu służyć tzw. referendum ludowe (30 VI 1946 r.), którego pytania zostały tak sformułowane, że na drugie i trzecie, na temat gospodarki i nowych granic, opozycja musiała odpowiedzieć: TAK. Znaczenie plebiscytarne miało pytanie pierwsze, o Senat. Jemu też władze poświęciły najwięcej uwagi w kampanii propagandowej (ponad 84 mln plakatów, ulotek i broszur), z którą opozycja nie była w stanie konkurować. Pytanie o Senat spowodowało najwięcej fałszerstw. Wg oficjalnego komunikatu za likwidacją Senatu opowiedziało się 68,2% z prawie 12 mln głosujących, w rzeczywistości – 26,9%.

Under Yalta and Potsdam Agreements, free elections were to be held in Poland as soon as reasonable. However, in their efforts to seize power Polish communists would try to postpone them, especially after the elections in Hungary had been won by the opposition in early November 1945. The so-called People's referendum (held on 30 June 1946) was to serve this purpose. Due to the wording of questions number two and three, concerning, respectively, economy and new borders, the opposition had no other option but to reply YES. The first question, about the Senate, was of importance to the plebiscite, and became the topic of focus for the authorities during their propaganda campaign (over 84 million posters, leaflets and brochures were distributed) with which the opposition was unable to compete. The question about the Senate triggered the largest number of frauds. According to the official statement, 68.2% of the nearly 12 million voters supported the liquidation of the Senate, where the actual percentage was 26.9%.

Mapa Polski z 1945 r. Chociaż do 1952 r. zachowano nazwę Rzeczpospolita Polska, kraj nie przypominał tego sprzed wojny. Inne były granice, ustrój, struktura etniczna.
[Mapa ze zbiorów Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku]
Map of Poland from 1945. The name of the Republic of Poland was kept until 1952 but the country did not look like before the war: it had different borders, a different political system and ethnic structure.
[Map from the collection of the Museum of the Second World War in Gdańsk]

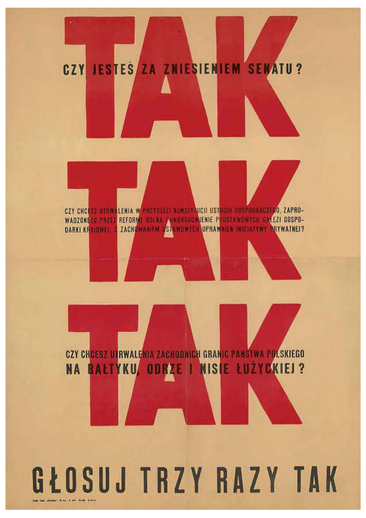

Plakat z 1946 r.
[Archiwum Narodowe w Krakowie]
Poster from 1946.
[National Archives in Cracow]

Referendum miało pomóc w rozprawie z opozycyjnym Polskim Stronnictwem Ludowym Stanisława Mikołajczyka.
O. Siemaszkowa, E. Lipiński, M. Piotrowski, *Tonący brzytwy się chwyta.*
The referendum was to help to crack down the opposition Polish Peasant Party led by Stanisław Mikołajczyk.
O. Siemaszkowa, E. Lipiński and M. Piotrowski, *A Drowning Man Will Clutch at a Straw.*

Na marginesie brutalnej walki politycznej toczyła się również racjonalna dyskusja za istnieniem Senatu lub przeciw temu, w której brali udział m.in. marszałek I kadencji (1922–1927) Wojciech Trąmpczyński i prawnik Konstanty Grzybowski.
Również kampanii wyborczej do jednoizbowego Sejmu Ustawodawczego i głosowaniu 19 I 1947 r. towarzyszyły terror i fałszerstwa, w wyniku których partiom opozycyjnym – PSL i SP przypadło jedynie 15% mandatów. 22 VII 1952 r. jednoizbowy parlament stał się faktem konstytucyjnym. Przy kolejnych „odwilżach", w latach 1956–1957 i 1980–1981, pojawiały się postulaty powołania drugiej izby parlamentu, później zarzucane.

Behind the violent political struggle, there were also reasonable discussions with arguments for or against the existence of the Senate, with the participation of the Marshal of the Senate of 1st term (1922–1927) Wojciech Trąmpczyński and lawyer Konstanty Grzybowski.
Terror and fraud were common during the election campaign for the unicameral Legislative Sejm and the voting (19 January 1947); as a result, the opposition parties – PSL (Polish Peasant Party) and SP (Labor Faction) gained only 15% of seats. On 22 July 1952, the unicameral parliament became a constitutional fact. During the subsequent "thaw periods", in 1956–1957 and 1980–1981, requests were made to establish a second chamber of parliament and would be later rejected.

[Archiwum Narodowe w Krakowie, Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Bochni, sygn. 29/2091/10 s. 4]
[National Archives in Cracow, District Committee of the Polish United Workers' Party in Bochnia]

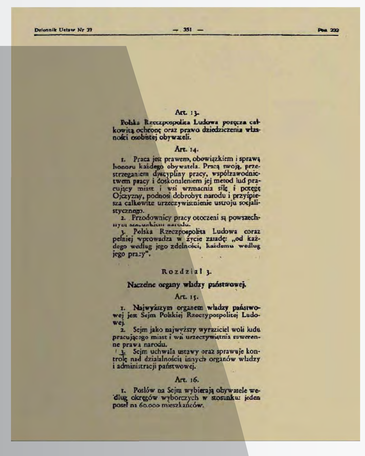

Dziennik Ustaw Nr 29 — 351 — Poz. 202

Art. 13.

Polska Rzeczpospolita Ludowa poręcza całkowitą ochronę oraz prawo dziedziczenia własności osobistej obywateli.

Art. 14.

1. Praca jest prawem, obowiązkiem i sprawą honoru każdego obywatela. Praca swoją, przestrzeganiem dyscypliny pracy, współzawodnictwem pracy i doskonaleniem jej metod lud pracujący miast i wsi wzmacnia siłę i potęgę Ojczyzny, podnosi dobrobyt narodu i przyspiesza całkowite urzeczywistnienie ustroju socjalistycznego.

2. Przodownicy pracy otoczeni są powszechnym szacunkiem narodu.

3. Polska Rzeczpospolita Ludowa coraz pełniej wprowadza w życie zasadę „od każdego według jego zdolności, każdemu według jego pracy".

Rozdział 3.

Naczelne organy władzy państwowej.

Art. 15.

1. Najwyższym organem władzy państwowej jest Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

2. Sejm jako najwyższy wyraziciel woli ludu pracującego miast i wsi urzeczywistnia suwerenne prawa narodu.

3. Sejm uchwala ustawy oraz sprawuje kontrolę nad działalnością innych organów władzy i administracji państwowej.

Art. 16.

1. Posłów na Sejm wybierają obywatele według okręgów wyborczych w stosunku jeden poseł na 60.000 mieszkańców.

Artykuł 15 Konstytucji PRL.
Article 15 of the Constitution of the People's Republic of Poland.

Senat RP
1922–2022

W chwili zakończenia wojny żyło niewielu ponad 200 senatorów. Prawie połowa przebywała poza nowymi granicami Polski – na Wschodzie, Zachodzie, czasami na antypodach. Ok. 40 wróciło, niektórzy dopiero po 1956 r. Na radzieckich już Kresach Wschodnich pozostał m.in. prawnik Juliusz Makarewicz (1872–1955), senator I, II i III kadencji (1925–1935), współtwórca kodeksu karnego z 1932 r., przed wojną rektor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Wykładał na nim także po wojnie. Samuel Manugiewicz (1871–1956), senator II kadencji (1928–1930), pozostał w Kutach jako jedyny kapłan ormiańskokatolicki na dawnych Kresach. Większość dawnych senatorów ukraińskich i białoruskich wybrała emigrację. W Stanach Zjednoczonych i Izraelu zmarło 5 senatorów pochodzenia żydowskiego, m.in. Mojżesz Koerner, senator I i II kadencji (1922–1930), który został pochowany w kibucu Necarim, założonym przez jego wychowanków.
Część senatorów pozostała na emigracji. Bogusław Miedziński, marszałek Senatu V kadencji (1938–1939), pracował w londyńskiej piekarni. Prawnik Witold Grabowski, minister sprawiedliwości, senator V kadencji (1938–1939), w latach 1943–1966 pracował w Etiopii m.in. w sądownictwie, wykładał na uniwersytecie w Addis Abebie i kodyfikował lokalne prawo. Gen. Ferdynand Zarzycki, senator IV i V kadencji (1935–1939), do końca lat 40. kierował polskimi szkołami w Rodezji.

At the end of the war, there were no more than 200 senators were still alive. Most of them were residing abroad, in the East, the West, and sometimes in the Antipodes. Approximately 40 of them returned to Poland, some only in 1956. In the Eastern Borderlands, now part of the Soviet territories, lived, among others, Juliusz Makarewicz (1872–1955), lawyer and senator of the 1st, 2nd and 3rd term (1925–1935), co-author of the 1932 Criminal Code and the pre-war rector of Jan Kazimierz University in Lvov where he also lectured after the war. Samuel Manugiewicz (1871–1956), senator of the 2nd term (1928–1930), remained in Kuty as the only Armenian Catholic priest in the former Eastern Borderlands. Most of the former Ukrainian and Belarusian senators decide to emigrate. Five senators of Jewish origin died in the United States and Israel, including Mojżesz Koerner, senator of the 1st and 2nd term (1922–1930). He was buried in Necarim kibbutz, established by his pupils.
Some senators decided to stay in exile. Bogusław Miedziński, Marshal of the Senate of the 5th term (1938–1939), worked in a London bakery. Lawyer Witold Grabowski, Minister of Justice and senator of the 5th term (1938–1939), worked in 1943–1966 in Ethiopia, also in the judiciary. He taught at the University of Addis Ababa and codified local law. General Ferdynand Zarzycki, senator of the 4th and 5th term (1935–1939), managed Polish schools in Rhodesia until the end of the 1940s.

Nagrobek Ołeny Kysiłewśkiej, senator II i III kadencji (1928–1935). Cmentarz w Ottawie. Na emigracji w Kanadzie została pierwszą przewodniczącą Światowej Federacji Kobiecych Organizacji Ukraińskich.
[Archiwum Senatu]
Tombstone of Ołena Kysiłewska, senator of the 2nd and 3rd term (1928–1935), cemetery in Ottawa. In her exile in Canada, she became the first president of the World Federation of Ukrainian Women's Organizations.
[Senate Archives]

Nagrobek Vassila Raguły, białoruskiego senatora II kadencji (1928–1930), zmarłego w Nowym Jorku.
[Archiwum Senatu]
Tombstone of Bazyli Rogula, Belarusian senator of the 2nd term 1928–1930, he died in New York.
[National Archives in Cracow]

Franciszek Zarzycki na plantacji bananowców, Gatooma, Rodezja, 1948 r.
[Archiwum Senatu]
Franciszek Zarzycki on a banana plantation, Gatooma, Rhodesia, 1948.
[Senate Archives]

W wypadku osób przebywających w kraju dawny senatorski mandat z pewnością nie był, zwłaszcza w pierwszej powojennej dekadzie, mile widziany przez nowe władze, ale też nie wszystkich eliminował z pozornie normalnego życia. Część senatorów płaciła za przeszłość – pochodzenie, status społeczny i materialny, poglądy, zaangażowanie polityczne. Niektórzy byli ofiarami terroru służb radzieckich, a później polskiego aparatu represji. Saturnin Osiński, senator I kadencji (1922–1927), aresztowany w 1944 r. przez NKWD za działalność w Delegaturze Rządu na Kraj, zmarł 11 IX 1947 r. w obozie w Borowiczach. Aresztowany za podobne „przestępstwo" Stefan Ehrenkreutz, senator III i IV kadencji (1930–1938), rektor uniwersytetu w Wilnie, zmarł 21 VII 1945 r. w tamtejszym więzieniu. Kazimierz Świtalski, jeden z najbliższych współpracowników Józefa Piłsudskiego, marszałek Sejmu III kadencji (1930–1935) i wicemarszałek Senatu IV kadencji (1935), spędził w więzieniu lata 1948–1956, skazany na podstawie dekretu o odpowiedzialności za klęskę wrześniową.
Powszechnym doświadczeniem, zwłaszcza przed 1956 r., było wykluczenie, pozbawienie majątku, uniemożliwianie pracy, skłaniające do emigracji wewnętrznej i roli „biernych popychadeł losu", jak wspominał Leon Janta-Połczyński, ziemianin, minister rolnictwa, senator I i III kadencji (1922–1927, 1930–1935). Niektórzy wegetowali dzięki pomocy rodziny lub na skromnych posadach. Nie brakowało jednak i takich, którzy bez większych problemów, a często z sukcesami, mogli pracować w swoim zawodzie – lekarza, prawnika, naukowca, inżyniera, artysty, czasami też robili kariery polityczne.

For those who had stayed in the country, the former senatorial dignity was certainly not an asset, welcomed by new authorities, in particular in the first post-war decade. But it was neither a liability that would prevent them from living an apparently normal life. Some senators paid the bill of their past: their background, social and material status, their views and political commitments. Some were the victims of the terror of Soviet services, and later of the Polish repressive state apparatus. Saturnin Osiński, senator of the 1st term (1922–1927), arrested in 1944 by the NKVD for his activities in the Government Delegation for Poland, died on 11 September 1947 in Borowicze camp. Stefan Ehrenkreutz, senator of the 3rd and 4th term (1930–1938), rector of the University of Vilnius, arrested for a similar "crime", died on 21 July 1945 in the local prison. Kazimierz Świtalski, one of Józef Piłsudski's closest associates, Marshal of the Sejm of the 3rd term (1930–1935) and Deputy Marshal of the Senate of the 4th term (1935), was detained between 1948 and 1956, after being sentenced under the Decree on responsibility for the September Defeat.
Their common experience, especially before 1956, was exclusion, confiscation of property, and career difficulties, which forced them into self-withdrawal and the role of "passive pushovers of the fate", as recounted by Leon Janta-Połczyński, landowner, minister of agriculture and senator of the 1st and 3rd term (1922–1927 and 1930–1935). Some would languish with the help of their family or with modest jobs. However, some could still work in their profession with any major hurdles (and were often quite successful) as doctors, lawyers, scientists, engineers, artists. Some would even pursue political careers.

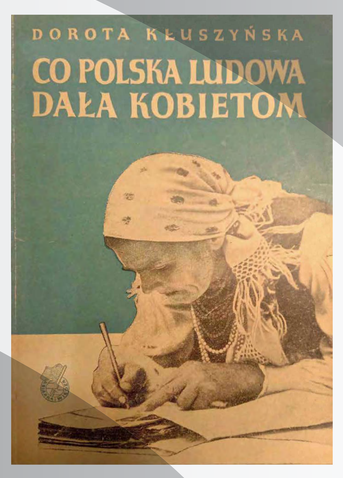

Dorota Kłuszyńska, działaczka socjalistyczna, senator I, II i III kadencji (1925–1935), po wojnie działała w PPS i PZPR, była członkinią KC PZPR, a w latach 1948–1952 – przewodniczącą Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci.
Broszura *Co Polska Ludowa dała kobietom,* Warszawa 1951.
Dorota Kłuszyńska, socialist activist, senator of the 1st, 2nd and 3rd term (1925–1935); after the war, she was active in the Polish Socialist Party and the Polish United Workers' Party (as a member of its Central Committee), in 1948–1952 she chaired the Main Board of the Friends of Children Society.
Brochure *What the People's Poland Gave to Women,* Warsaw 1951.

Stanisław Kelles-Krauz, lekarz, przedwojenny socjalista, senator II kadencji (1928–1930), prawie całą wojnę spędził w obozie Sachsenhausen. Tu wita na lotnisku w Kopenhadze pianistkę Halinę Czerny-Stefańską, delegatkę na Kongres Kobiet Demokratycznych, czerwiec 1953 r.
[Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu]
Stanisław Kelles-Krauz, senator of the 2nd term (1928–1930) welcomes pianist Halina Czerny-Stefańska, a delegate to the Congress of Democratic Women, June 1953, Copenhagen airport. Stanisław Kelles-Krauz, physician, pre-war socialist, was detained for nearly throughout the war in the Sachsenhausen camp.
[Jacek Malczewski Museum in Radom]

W powojennej Polsce zmarło 147 senatorów. Ostatni – Krzysztof Radziwiłł (24 III 1986 r.), senator V kadencji (1938–1939), podczas wojny więzień obozów w Majdanku, Gross-Rosen, Buchenwaldzie i Mauthausen. Powrót do kraju uważał za rzecz oczywistą, jak bowiem mówił: *Miejsce dla każdego patrioty polskiego jest w kraju. Nieobecność jest równoznaczna z dezercją.* Został szefem Protokołu Dyplomatycznego MSZ, posłem Stronnictwa Demokratycznego na Sejm Ustawodawczy, od 1950 r. pracował jako redaktor i tłumacz. Jego córka, Anna Radziwiłł, została senatorem I kadencji odrodzonego Senatu RP.

147 senators died in the post-war Poland. The last one was Krzysztof Radziwiłł (24 March 1986), senator of the 5th term (1938–1939), during the war prisoner of Majdanek, Gross-Rosen, Buchenwald and Mauthausen camps. Return to the country was for him an obvious choice. As he said: *Each and every Polish patriot should live in their country. Absence equals desertion.* He became the Head of the Diplomatic Protocol at the Ministry of Foreign Affairs, he was the MP of the Democratic Party to the Legislative Sejm, and since 1950 worked as an editor and translator. His daughter, Anna Radziwiłł, became the senator of the 1st term of the reborn Senate of the Republic of Poland.

1989 – Powrót Senatu

1989 – RETURN OF THE SENATE

„Podziemne" znaczki pocztowe z 1989 r. W powojennej historii Polski czerwiec był dla Senatu miesiącem symbolicznym: zniesiony w referendum 30 VI 1946 r., odrodził się 4 VI 1989 r.
[Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Solidarności, sygn. 29/1828/61]
"Underground" postage stamps of 1989. In the post-war history of Poland, June was a symbolic month for the Senate: abolished by referendum on 30 June 1946, it was re-established on 4 June 1989.
[National Archive in Cracow, "Solidarity" collection]

W połowie lat 80. XX w. objawy kryzysu systemu komunistycznego stawały się coraz wyraźniejsze. Słabnąca władza była bardziej skłonna do ustępstw: w 1986 r. ogłoszono amnestię dla więźniów politycznych, złagodniały represje wobec opozycji. Społeczeństwo otrząsało się z apatii, w listopadzie 1987 r. władze przegrały referendum firmujące reformy gospodarcze, wiosną i latem 1988 r. przez kraj przetoczyły się strajki. Wtedy też władze zadeklarowały możliwość podjęcia dialogu z opozycją, z którego wyłoniła się koncepcja Okrągłego Stołu. Pakiet reform politycznych kształtował się stopniowo, od początku wchodziło jednak do niego zaproponowane przez stronę rządową przywrócenie Senatu.
18 XII 1988 r., podczas spotkania intelektualistów, naukowców, ludzi kultury i związkowców w podziemiach kościoła pw. Miłosierdzia Bożego przy ul. Żytniej w Warszawie, powołano Komitet Obywatelski przy przewodniczącym NSZZ „Solidarność" Lechu Wałęsie, stanowiący koncepcyjne zaplecze planowanego porozumienia z władzą w ramach Okrągłego Stołu. Prof. Andrzej Stelmachowski odegrał istotną rolę w tych przygotowaniach.

By the mid-1980s, the decline symptoms of the communist system had become more and more apparent. Weakening authorities were more and more inclined to make concessions: in 1986 they announced amnesty for political prisoners, and repressions against the opposition had softened. Society had been throwing off its lethargy; in November 1987 the authorities lost the referendum for economic reforms, and in the spring and summer of 1988 strikes swept through the country. At that moment the authorities declared that they could be open to entering into a dialogue with the opposition, and that is how the idea of the Round Table was born. The package of political reforms took shape gradually, but from the onset it included the re-establishment of the Senate, as proposed by the-then government.
On 18 December 1988, at the meeting of intellectuals, scientists, people of culture and trade union members, held in the basement of the Church of the Divine Mercy at Żytnia Street in Warsaw, the Civic Committee to the leader of the "Solidarity" Trade Union, Lech Wałęsa, was established. This was a conceptual task force set for the process of planned Round Table arrangements with the authorities. Professor Andrzej Stelmachowski played an important role in these preparations.

Chociaż 6 II 1989 r. przy Okrągłym Stole, ustawionym w Sali Kolumnowej Pałacu Namiestnikowskiego (dziś – Pałac Prezydencki), zasiadło tylko 58 przedstawicieli władz, „Solidarności", oficjalnych związków zawodowych i Kościoła, to w negocjacjach uczestniczyły 452 osoby. Kompromis, w tym ten najważniejszy o kształcie ustrojowym, osiągnięto po dwóch miesiącach, i 5 IV 1989 r. Lech Wałęsa i gen. Czesław Kiszczak podpisali wspólny komunikat. Uzgodniono legalizację NSZZ „Solidarność", utworzenie urzędu prezydenta wybieranego jak w II RP przez Zgromadzenie Narodowe (strona opozycyjna zaakceptowała osobę gen. Wojciecha Jaruzelskiego). Reaktywowany po półwieczu Senat miał być wybrany całkowicie demokratycznie, w Sejmie opozycja mogła zdobyć tylko 35% mandatów.

On 6 February 1989, only 58 representatives of the authorities, Solidarity movement, official trade unions and the Church sat at the round table arranged in the Column Hall of the Governor's Palace (the Presidential Palace today); however, 452 people in total were involved the talks. A compromise, including the key one, on the political system, was reached after two months and on 5 April 1989, Lech Wałęsa and General Czesław Kiszczak signed their joint communication. The parties agreed to legalize "the Solidarity" and establish the office of the president, to be elected by the National Assembly, like in the Second Republic of Poland (the opposition accepted as candidate General Wojciech Jaruzelski). The Senate, reborn after sixty years, was to be chosen in fully democratic suffrage, and 35% of seats were made available for the opposition forces in the Sejm.

Wiele fundamentalnych kwestii omawiano w nieformalnej atmosferze. Od lewej: Stanisław Ciosek, ks. Alojzy Orszulik, Tadeusz Mazowiecki, gen. Czesław Kiszczak. Tzw. komisja trzech, w której skład wchodził Ciosek, już w styczniu 1988 r. zaproponowała przywrócenie Senatu. Strona rządowa początkowo zakładała, że wybory do Senatu nie będą w pełni wolne, co umożliwiałoby władzy kontrolowanie Izby. Ks. Orszulik (od września 1989 r. biskup) – zarówno przed Okrągłym Stołem, jak i podczas obrad – był ważnym mediatorem między władzą a opozycją.
[Fot. Damazy Kwiatkowski, PAP]
A number of fundamental issues were discussed in an informal setting. From the left: Stanisław Ciosek, Father Alojzy Orszulik, Tadeusz Mazowiecki, General Czesław Kiszczak. In January 1988, the so-called commission of three, which included Ciosek, proposed the restoration of the Senate – the government initially assumed that the Senate elections would not be fully free, which would allow the authorities to control the house. Father Orszulik (bishop from September 1989), both before the Round Table and during the talks, was an important mediator between the authorities and the opposition.
[Photo: Damazy Kwiatkowski, Polish Press Agency]

Inauguracja obrad, 6 II 1989 r.
[Fot. Damazy Kwiatkowski, PAP]
Opening of the deliberations, 6 February 1989.
[Photo: Damazy Kwiatkowski, Polish Press Agency]

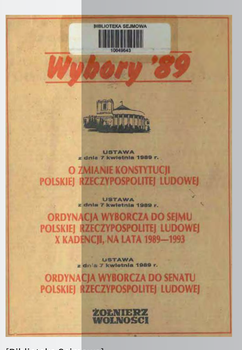

[Biblioteka Sejmowa]
[Sejm Library]

Adam Michnik, redaktor naczelny *„Gazety Wyborczej"* i kandydat „Solidarności" do Sejmu z pierwszym numerem gazety.
[Fot. Leszek Wdowiński, PAP]
Adam Michnik, editor-in-chief of *"Gazeta Wyborcza"* daily and "Solidarity" candidate to the Sejm with the first issue of the newspaper.
[Photo: Leszek Wdowiński, Polish Press Agency]

7 IV 1989 r. Sejm PRL zmienił konstytucję, czyniąc ustalenia prawem obowiązującym. Przyjął też ordynacje do Sejmu i Senatu, gwarantując obywatelom pierwszy raz od ponad pół wieku rzeczywisty, choć ograniczony wpływ na kształt parlamentu (wybory wyznaczono na 4 VI, a uzupełniające – na 18 VI). Koalicja rządowa (PZPR, PSL, SD), mając zagwarantowane 65% mandatów w Sejmie i licząc na sukces również w Senacie, popełniła wiele błędów, np. zgłaszając wielu kandydatów na jedno miejsce i rozpraszając głosy (tylko do Senatu kandydowało 178 członków PZPR, 87 – ZSL i 69 – SD). Opozycja natomiast zgłosiła tylu kandydatów, ile mandatów mogła obsadzić – 161 do Sejmu i 100 do Senatu, co chroniło przed rozbiciem głosów. Listę kandydatów opublikowano 8 V 1989 r. w pierwszym numerze *„Gazety Wyborczej"*.

On 7 April 1989, the Sejm of the People's Republic of Poland changed the constitution to enact these decisions. It also adopted electoral laws to the Sejm and the Senate which, for the first time in sixty years, gave the citizens a limited but real opportunity to choose their parliament (elections were scheduled on 4 June, and supplementary elections on 18 June). The government coalition (Polish United Workers' Party, Polish Peasant Party, the Alliance of Democrats) had already secured 65% of seats in the Sejm and was also hoping for election success in the Senate, but made several mistakes. For instance, they proposed several candidates for a single seat, which led to vote dispersion (for the Senate alone there were 178 candidates from the Polish United Workers' Party, 87 from the United People's Party and 69 from the Alliance of Democrats). On the other hand, to avoid any vote splitting, the opposition put forward as many candidates as the number of seats to be filled – 161 to the Sejm and 100 to the Senate. The ticket was published on 8 May 1989 in the first issue of *Gazeta Wyborcza* daily.

Kampania wyborcza
[Fot. Tomasz Gutry, PAP]
Election campaign.
[Photo: Tomasz Gutry, Polish Press Agency]

Strona rządowa prowadziła kampanię wyborczą, odwołując się zarówno do starych haseł, jak i tradycyjnego przekazu wizualnego. Tymczasem kierujący kampanią opozycji Komitet Obywatelski „Solidarność", mimo skromnych środków, prowadził ją nowocześnie, często z humorem, korzystając ze wsparcia międzynarodowych sław (np. Jane Fonda czy Yves Montand). Kandydatów opozycji, nazywanych „drużyną Wałęsy", uwiarygodniało wspólne zdjęcie z niekandydującym Lechem Wałęsą, umieszczane na plakatach wyborczych.

In the election campaign the ruling party relied on old slogans and a traditional visual message. Meanwhile, the "Solidarity" Citizens' Committee, which led the opposition's campaign, despite modest resources, conducted it in a modern way, often with the sense of humor, and the support of international celebrities, e.g. Jane Fonda or Yves Montand. The credibility of the opposition candidates, called "Wałęsa's team" got an extra boost thanks to a photo with Lech Wałęsa (non-candidate), featured on their election posters.

Podobnie wyglądały płoty, przystanki i ściany w całym kraju.
Fences, bus stops and walls looked similar all over the country.

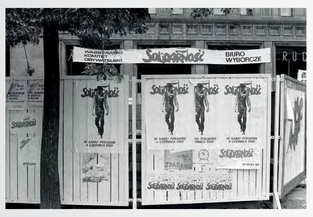

Warszawa, maj 1989 r.
[Fot. Tomasz Gutry, PAP]
Warsaw, May 1989.
[Photo: Tomasz Gutry, Polish Press Agency]

Tczew, maj 1989 r.
[Fot. Leszek Jerzy Pękalski, PAP]
Tczew, May 1989.
[Photo: Leszek Jerzy Pękalski, Polish Press Agency]

Warszawa, 4 VI 1989 r.
[Fot. Tomasz Gutry, PAP]
Warsaw, 4 June 1989.
[Photo: Tomasz Gutry, Polish Press Agency]

4 czerwca – barwy kampanii,
film o wyborach 1989 r.
[Muzeum Historii Polski]
June 4 – campaign colors,
documentary about the 1989 election.
[Polish History Museum]

4 VI 1989 r. społeczeństwo pokazało władzom czerwoną kartkę, żądając radykalnej zmiany. Zwycięstwo opozycji było miażdżące – zdobyła 160 ze 161 „wolnych" mandatów do Sejmu i 92 na 100 mandatów do Senatu. Wówczas między pierwszą a drugą turą wyborów zmieniono ordynację, by umożliwić kandydatom władzy ponowny start w kolejnej turze. W drugiej turze, 18 VI, „Solidarność" zdobyła jeszcze 1 mandat do Sejmu i 7 mandatów do Senatu. Mandaty senatorskie zdobyło liczne grono działaczy opozycyjnych, a także wybitni przedstawiciele świata kultury i nauki.

On 4 June 1989, the society showed the authorities the red card and called for a radical change. The opposition won a landslide victory: it gained 160 out of 161 available "free" seats in the Sejm and 92 (out of 100) seats in the Senate. The electoral law was amended between the first and the second election tour to enable candidates to run again in the second tour. In the second tour, held on 18 June, "Solidarity" movement won 1 seat in the Sejm and 7 seats in the Senate. Senate seats were taken by a large group of the opposition members as well as prominent representatives of culture and science.

Wybory do Sejmu i Senatu, Katowice, 4 VI 1989 r.
[Fot. Stanisław Jakubowski, PAP]
Election to the Sejm and the Senate, Katowice, 4 June 1989.
[Photo: Stanisław Jakubowski, Polish Press Agency]

Sztab wyborczy Warszawskiego Komitetu Obywatelskiego mieścił się w dawnej kawiarni „Niespodzianka" na pl. Konstytucji. Nazwa doskonale pasowała do wyników z 4 VI 1989 r.
[Fot. Marek Cezary Langda, PAP]
The election headquarters of the Warsaw Citizens' Committee were located in the former "Niespodzianka" (Surprise) café at Constitution Square. The name was a perfect match to the outcome of 4 June 1989.
[Photo: Marek Cezary Langda, Polish Press Agency]

Opozycyjni posłowie i senatorowie z nadzieją, ale też z niepokojem wkraczali do gmachu przy ul. Wiejskiej, powołując 23 VI 1989 r. Obywatelski Klub Parlamentarny, z Bronisławem Geremkiem jako przewodniczącym. Inaugurację Sejmu i Senatu (jeszcze PRL) wyznaczono na 4 lipca. Podobnie jak 67 lat wcześniej, senatorowie nie mieli własnej sali obrad i pierwsze posiedzenie odbyło się w sali Sejmu. Otworzył je marszałek senior Stanisław Stomma, na marszałka Senatu I kadencji wybrano prof. Andrzeja Stelmachowskiego.
Dzień wcześniej ukazał się artykuł pt. *„Wasz prezydent, nasz premier"*, autorstwa Adama Michnika, proponujący podział władzy między komunistów i opozycję. Dwa tygodnie później, 19 VII, gen. Wojciecha Jaruzelskiego wybrano na prezydenta przewagą 1 głosu, a Tadeusz Mazowiecki został pierwszym niekomunistycznym premierem w państwie z tzw. bloku radzieckiego. Przejście do III RP sugerowały ważne gesty symboliczne: w grudniu 1989 r., po przegłosowaniu przez Senat zmiany konstytucji, przywrócono dawną nazwę kraju: Rzeczpospolita Polska i tradycyjne godło: orła w koronie.

Opposition deputies and senators set their foot in the building located at Wiejska Street with hope and concern. On 23 June 1989 they formed the Civic Parliamentary Group, with Bronisław Geremek as its leader. The inaugural session of the Sejm and Senate (still under the Polish People's Republic) was scheduled for 4 July. Like 67 years earlier, senators did not have their own assembly hall, so the first session was held in the Sejm room. The session was opened by Senior Marshal Stanisław Stomma, and Professor Andrzej Stelmachowski was elected Marshal of the Senate for the 1st term. The day before, an article entitled *"Your President, Our Prime Minister"* had been published by Adam Michnik with the prospective division of power between the communists and the opposition. Two weeks later (19 July), General Wojciech Jaruzelski was elected President by a margin of one vote and Tadeusz Mazowiecki became the first non-communist Prime Minister in the Soviet bloc. The transition to the Third Republic of Poland was marked by important symbolic gestures: in December 1989, after the Senate had voted constitutional amendments, the country's former name, the Republic of Poland, and its traditional emblem, the crowned eagle, were restored.

Warszawa, czerwiec 1989 r.
[Fot. Ireneusz Sobieszczuk, PAP]
Warsaw, June 1989.
[Photo: Ireneusz Sobieszczuk, Polish Press Agency]

Warszawa, 4 VI 1989 r.
[Fot. Tomasz Gutry, PAP]
Warsaw, 4 June 1989.
[Photo: Tomasz Gutry, Polish Press Agency]

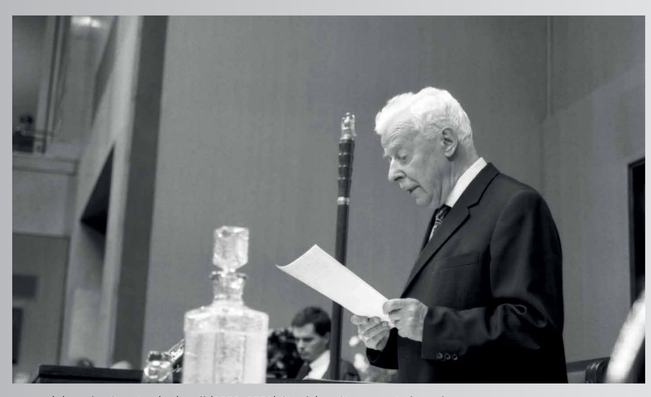

Marszałek senior Senatu I kadencji (1989–1991) Stanisław Stomma otwiera pierwsze posiedzenie Senatu, 4 VII 1989 r.
[Fot. Cezary Langda, PAP]
Senior Marshal of the Senate of the 1st term (1989–1991) Stanisław Stomma opens the first session of the Senate, 4 July 1989.
[Photo: Cezary Langda, Polish Press Agency]

Procedury wyborcze były skomplikowane, a kandydaci liczni: do Senatu – 558, do Sejmu – 1760. W celu uniknięcia pomyłek w punktach informacyjnych „Solidarności" przygotowano specjalne „instrukcje" do głosowania. Szczecin, 1989 r.
[Fot. Jerzy Undro, PAP]
Election procedures were fairly complicated and there was a huge number of candidates (558 for the Senate, and 1,760 for the Sejm). In order to avoid mistakes, special voting "instructions" were produced at the information points of the "Solidarity" forces. Szczecin, 1989.
[Photo: Jerzy Undro, Polish Press Agency]

Marszałek Senatu I kadencji (1989–1991) Andrzej Stelmachowski, pierwsze posiedzenie Senatu, Warszawa, 4 VII 1989 r.
[Fot. Erazm Ciołek, Agencja FORUM]
Marshal of the Senate of the 1st term (1989–1991) Andrzej Stelmachowski, the first session of the Senate, Warsaw, 4 July 1989.
[Photo: Erazm Ciołek, FORUM Agency]

1989–2022 Senat III RP

1989-2022 SENATE OF THE THIRD REPUBLIC OF POLAND

Marszałek Senatu X kadencji prof. Tomasz Grodzki
(Fot. Łukasz Kamiński, Archiwum Senatu)
Marshal of the Senate of the 10th term Prof. Tomasz Grodzki
(Photo: Łukasz Kamiński, Senate Archives)

Orędzie Marszałka Senatu Tomasza Grodzkiego, 11 II 2021 r.
Marshal of the Senate Tomasz Grodzki delivers a speech, 11 February 2021.

Kompetencje Senatu początkowo określiła tzw. mała konstytucja z 1992 r. Wzmocniła ona pozycję Senatu, stanowiąc, że obie izby są organami władzy ustawodawczej. Zasadę tę utrzymała konstytucja z 2 IV 1997 r. Zgodnie z nią Senat rozpatruje ustawy uchwalane przez Sejm, ma prawo inicjatywy ustawodawczej i głos decydujący w obsadzie istotnych naczelnych organów państwa, m.in. prezesa Najwyższej Izby Kontroli czy Rzecznika Praw Obywatelskich. Od wstąpienia w 2004 r. Polski do Unii Europejskiej prawo stanowione przez obie izby musi uwzględniać prawo wspólnotowe.
W pierwszych latach funkcjonowania Senatu nie brakowało głosów domagających się jego likwidacji lub zastąpienia inną instytucją, np. Izbą Samorządową. Czas pokazał jednak znaczenie Senatu jako stabilizatora państwa. Najwyraźniej w X kadencji, kiedy w Sejmie i Senacie dominują różne siły polityczne, odmiennie rozumiejące funkcjonowanie systemu demokratycznego, a Senat prezentuje jego wolnościowy, europejski wariant.

Initially, the powers of the Senate were defined by the so-called Small Constitution of 1992. It strengthened the position of the Senate by highlighting that both chambers were bodies of the legislative power. The principle was upheld in the Constitution of 2 April 1997. According to the latter, the Senate examines bills passed by the Sejm, has the right of legislative initiative and a decisive voice in the appointments to key supreme state bodies, e.g. of the President of the Supreme Audit Office or the Ombudsman. Since Poland's accession to the European Union in 2004, laws passed by both chambers must comply with the Community legislation.
In the first years of the reborn Senate, many called for its liquidation or replacement with another institution, e.g. the Self-Government Chamber. However, time has shown the importance of the Senate as a stabilizing force in the state. During the 10th term, when Sejm and Senate majorities represent different political backgrounds, with discrepant understanding of how the democratic system should work, the Senate seems to represent its freedom-driven and European variant.

W każdej kadencji wybieranych jest 100 senatorów w wyborach powszechnych, tajnych i bezpośrednich, zwykłą większością głosów. W wypadku zwolnienia mandatu przeprowadzane są wybory uzupełniające, np. w V kadencji mandat sprawowało 110 osób, w IV i VI – po 105. W sumie przez dziesięć kadencji w Senacie zasiadało 666 osób. Wielu senatorów pełniło funkcję przez więcej niż jedną kadencję (rekordzistą był Zbigniew Romaszewski, senator I–VII kadencji w latach 1989–2011). Wielu senatorów było wcześniej posłami na Sejm lub do Parlamentu Europejskiego albo działało w samorządzie terytorialnym.

Each term, 100 senators are elected by universal, secret and direct suffrage and by simple majority. If the seat is vacated supplementary election is held, e.g. in the 5th term the mandate was held by 110 individuals in total, and in the 4th and 6th term – by 105 persons in each case. In total, 666 persons sat in the Senate during its ten terms of office. Many senators have served for more than one term (the record holder was Zbigniew Romaszewski, senator from the 1st to the 7th term between 1989 and 2011). Several senators were previously members of the Sejm or the European Parliament, or were active in local government.

W 20. rocznicę odrodzenia Senatu w sali posiedzeń Sejmu, w której 4 VII 1989 r. odbyło się posiedzenie inauguracyjne izby wyższej, zgromadzili się zarówno aktualni, jak i byli senatorowie, 2009 r.
[Fot. Michał Koziczyński, Archiwum Senatu]
On the 20th anniversary of the reborn Senate, in 2009, both serving and former senators gathered in the assembly hall of the Sejm, where the inaugural session of the upper house had been held on 4 July 1989.
[Photo: Michał Koziczyński, Senate Archives]

Senat RP
1922–2022

W latach 1989–2022 zmarło ponad 170 senatorów. Senator-elekt Grzegorz Białkowski, profesor fizyki, rektor UW, zmarł 29 VI 1989, pięć dni przed pierwszym posiedzeniem Senatu I kadencji.
W katastrofie smoleńskiej, 10 IV 2010 r., zginęło 6 senatorów VI kadencji i wcześniejszych: Krystyna Bochenek, Janina Fetlińska, Lech Kaczyński, Maciej Płażyński, Krzysztof Putra, Stanisław Zając.

Between 1989 and 2022, over 165 senators have died. Senator-elect, Grzegorz Białkowski, professor of physics, rector of the University of Warsaw, died on 29 June 1989, five days before the first session of the Senate.
6 senators of the 6th and earlier terms lost their life in Smoleńsk air disaster of 10 April 2010: Krystyna Bochenek, Janina Fetlińska, Lech Kaczyński, Maciej Płażyński, Krzysztof Putra, Stanisław Zając.

Księga kondolencyjna w Senacie po katastrofie smoleńskiej 10 IV 2010 r.
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Archiwum Senatu]
Condolence book at the Senate after Smolensk air disaster of 10 April 10, 2010.
[Photo: Katarzyna Czerwińska, Senate Archives]

Kobiety stanowiły i stanowią mniejszość senatorów (od 7 w I do 26 w V kadencji), pełniły jednak i pełnią najwyższe funkcje – marszałka Senatu (Alicja Grześkowiak) i siedmiokrotnie – wicemarszałków (Zofia Kuratowska, Jolanta Danielak, Krystyna Bochenek, Grażyna Sztark, Maria Pańczyk-Pozdziej, Maria Koc, Gabriela Morawska-Stanecka), Ewa Polkowska zaś była najdłużej urzędującym (2006–2016) szefem Kancelarii Senatu.
Większość senatorów ma wyższe wykształcenie, dominują prawnicy, nauczyciele akademiccy, inżynierowie, lekarze, rolnicy i nauczyciele, ale byli też reżyserzy teatralni, rzemieślnicy i technicy dentystyczni.

Women have been a minority in the Senate (they were 7 in the 1st term and 26 in the 5th term), but still have held the highest positions in the house – the Marshal of the Senate (Alicja Grześkowiak) and Deputy Marshals, the latter seven times, (Zofia Kuratowska, Jolanta Danielak, Krystyna Bochenek, Grażyna Sztark, Maria Pańczyk-Pozniej, Maria Koc, Gabriela Morawska-Stanecka), while Ewa Polkowska was the longest-serving (2006–2016) Head of the Senate Chancellery.
Most senators have a university degree; they are predominantly lawyers, university teachers, engineers, physicians, farmers and teachers, but there have also been theatre directors, craftsmen and dental technicians.

Chociaż w Senacie III RP nie ma już klubów mniejszości narodowych, to część senatorów demonstruje swój regionalizm. Od lewej senatorowie: Franciszek Bachleda -Księdzularz, Jadwiga Stokarska, Józef Frączek. Pierwsze posiedzenie Senatu IV kadencji, 21 X 1997 r.
[Fot. Edward Zienkiewicz]
Although there are no longer any national minority groups in the Senate of the Third Republic of Poland, some senators still show the attachment to their regional ties. From the left: Franciszek Bachleda-Księdzularz, Jadwiga Stokarska, Józef Frączek. The first session of the Senate of the 4th term, 21 October 1997.
[Photo: Edward Zienkiewicz]

MARSZAŁKOWIE
MARSHALS

Podobnie jak w II RP, pierwszemu posiedzeniu przewodniczy najstarszy senator, marszałek senior. Po ślubowaniu senatorowie wybierają marszałka i wicemarszałków. Marszałek Senatu jest trzecią osobą w państwie, po prezydencie i marszałku Sejmu, reprezentuje Izbę, zwołuje jej posiedzenia i przewodniczy obradom. Czuwa nad całością prac Senatu, ma prawo stosowania wobec senatorów kar porządkowych i dyscyplinarnych, w tym finansowych.
Like in the Second Republic of Poland, the first session is chaired by the oldest senator, the Senior Marshal. After taking the oath, senators elect the marshal and deputy marshals. The Marshal of the Senate ranks as the third person in the country (after the president and the Marshal of the Sejm), he/she represents the house, convenes its meetings and presides over its sitting. He/she oversees all works of the Senate, is entitled to impose on senators penalties for the breach of the order and disciplinary sanctions, including financial ones.

Marszałek senior IV kadencji (1997–2001) Władysław Bartoszewski (1922–2015) składa ślubowanie senatorskie. Pierwsze posiedzenie Senatu IV kadencji, 21 X 1997 r.
[Archiwum Senatu]
Senior Marshal of the 4th term (1997–2001) Władysław Bartoszewski (1922–2015) takes the senatorial oath. First session of the Senate of the 4th term, 21 October 1997.
[Senate Archives]

Andrzej Stelmachowski (1925–2009), marszałek Senatu RP I kadencji (4 VII 1989 – 25 XI 1991). Profesor prawa. Działacz opozycji demokratycznej, jeden z inicjatorów Okrągłego Stołu. Minister edukacji 1991–1992.
[Archiwum Senatu]
Andrzej Stelmachowski (1925–2009), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 1st term (4 July 1989 – 25 November 1991). Professor of law, activist of the democratic opposition movement, one of the initiators of the Round Table. Minister of Education in 1991–1992.
[Senate Archives]

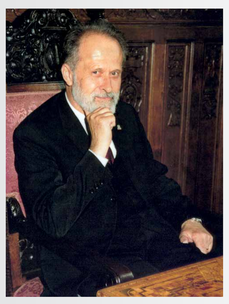

August Chełkowski (1927–1999), marszałek Senatu RP II kadencji (26 XI 1991 – 14 X 1993), senator II–IV kadencji. Profesor fizyki, rektor Uniwersytetu Śląskiego (1981–1982). Działacz NSZZ „Solidarność".
[Fot. Krzysztof Maleszka]
Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 2nd term (26 November 1991 – 14 October 1993). Professor of physics, rector of the University of Silesia (1981–1982). Activist of the "Solidarity" movement.
[Photo: Krzysztof Maleszka]

Adam Struzik (ur. 1957), marszałek Senatu RP III kadencji (15 X 1993 – 20 X 1997), senator II–IV kadencji. Lekarz. Działacz ludowy (ZSL i PSL), samorządowiec – od 2001 r. marszałek woj. mazowieckiego.
[Narodowe Archiwum Cyfrowe]
Adam Struzik (born in 1957), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 3rd term (15 October 1993 – 20 October 1997); he was also the senator of the 2nd and 4th term. Physician, activist of the peasants' movement (Polish People's Party and Polish Peasant Party), local government official (since 2001 Marshal of the Masovian Voivodeship).
[National Digital Archives]

Alicja Grześkowiak (ur. 1941), marszałek Senatu RP IV kadencji (21 X 1997 – 19 X 2001), wicemarszałek II kadencji, senator I–III kadencji. Profesor prawa, adwokatka.
[Archiwum Senatu]
Alicja Grześkowiak (born in 1941), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 4th term (21 October 1997 – 19 October 2001); she was also the senator of the 1st and 3rd term and Deputy Marshal of the 2nd term. Professor of law, solicitor.
[Senate Archives]

Podobnie jak przed 1939 r., Senat od 1990 r. opiekuje się Polonią i Polakami za granicą. Ważnym aspektem działalności jest również parlamentarna współpraca międzynarodowa, m.in. w ramach powstałego w 2000 r. Stowarzyszenia Senatów Europy.

Like before 1939, (since 1990) the Senate is responsible for liaising with the Polish diaspora and Poles abroad. International parliamentary cooperation, e.g. as part of the Association of European Senates, established in 2000, is also an important aspect of its activities.

Otwarcie szkoły polskiej w Pojana Mikuli w Rumunii (Bukowina). W drugim rzędzie: Maciej Płażyński, wicemarszałek Senatu VI kadencji (2005–2007), prezes Stowarzyszenia Wspólnota Polska (trzeci od lewej); wicemarszałek Senatu VII kadencji (2007–2011) Krystyna Bochenek (czwarta od lewej); senator VI, VII i VIII kadencji (2005–2015) Andrzej Person (piąty od lewej); 9 X 2009 r.
[Fot. Aleksandra Leicht, Archiwum Senatu]
Opening of the Polish school in Pojana Mikuli, Romania (Bukovina). Maciej Płażyński, Deputy Marshal of the Senate of the 6th term (2005–2007), President of the Polish Community Association (third on the left); Deputy Marshal of the Senate of the 7th term (2007–2011) Krystyna Bochenek (fourth on the left); senator of the 6th, 7th and 8th term (2005–2015) Andrzej Person (fifth on the left), 9 October 2009.
[Photo: Aleksandra Leicht, Senate Archives]

Powojenna odbudowa gmachów sejmowych nie przewidywała Senatu i w 1989 r. był on tak samo bezdomny, jak w 1922 r. Pierwsze posiedzenie Senatu odbyło się w sali Sejmu, potem, do 1991 r., zbierał się w Sali Kolumnowej. W latach 1990–1991 trwała przebudowa na potrzeby Senatu gmachu zbudowanego w latach 1949–1952 wg projektu Bohdana Pniewskiego. Miała się w nim mieścić Biblioteka Sejmowa, ale ostatecznie ulokowano tam Archiwum KC PZPR. Nową aranżację budynku, mieszczącego salę obrad, gabinety marszałka i wicemarszałków oraz pomieszczenia klubowe i Kancelarię Senatu, zaprojektowali Andrzej i Barbara Kaliszewscy oraz Bohdan Napieralski.

No premises were provided for the Senate during the post-war reconstruction of the Sejm buildings; therefore in 1989 the institution was as "homeless" as it had been in 1922. Its first session took place in the Sejm assembly hall, and next, until 1991, the Senate convened in the Column Hall. The building erected in 1949–1952 according to the design of Bohdan Pniewski was reconstructed between 1990–1991 for the needs of the Senate. Originally it was supposed to house the Sejm Library, but eventually it was used by the Archives of the Central Committee of the Polish United Workers' Party. The new layout of the building which now houses the assembly hall, the offices of the Marshal and Deputy Marshalls and rooms of the parliamentary groups and the Senate Chancellery has been designed by Andrzej and Barbara Kaliszewscy and by Bohdan Napieralski.

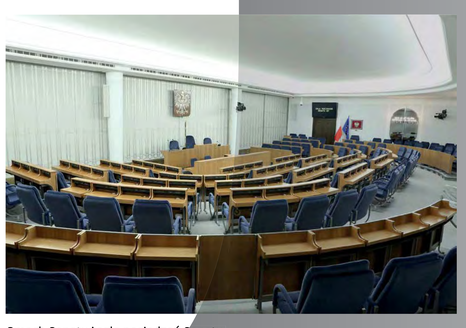

Gmach Senatu i sala posiedzeń Senatu.
[Fot. Michał Józefaciuk, Archiwum Senatu]
The Senate building and the Senate assembly hall.
[Photo: Michał Józefaciuk, Senate Archives]

Senat żyje teraźniejszością dla przyszłości, nie zapominając jednak o swojej przeszłości, zarówno o ludziach, jak i wydarzeniach.

The Senate lives in the present and for the future but does not forget its past, its people and its events.

Marszałek Senatu IV kadencji Alicja Grześkowiak odsłania tablicę poświęconą senatorom II RP poległym, zamordowanym i zmarłym podczas II wojny światowej, 3 VII 1999 r.
[Fot. Jacek Doktór, Archiwum Senatu]
Marshal of the 4th term (1997–2001) Alicja Grześkowiak unveils the memorial plaque dedicated to senators of the Second Republic of Poland who fell, were murdered and died during World War II, 3 July 1999.
[Photo: Jacek Doktór, Senate Archives]

Uroczyste posiedzenie Senatu, upamiętniające 90. rocznicę pierwszego posiedzenia Senatu II RP. Po posiedzeniu marszałek Senatu VIII kadencji Bogdan Borusewicz otworzył wystawę „Marszałkowie Senatu II Rzeczypospolitej", 28 XI 2012 r.
[Fot. Michał Koziczyński, Archiwum Senatu]
Solemn session of the Senate held to commemorate the 90th anniversary of the first session of the Senate of the Second Republic of Poland. After the session, Marshal of the 8th term (2011–2015) Bogdan Borusewicz opened the exhibition "Marshals of the Senate of the Second Republic of Poland", 28 November 2012.
[Photo: Michał Koziczyński, Senate Archives]

Tablica poświęcona senatorowi III i V kadencji (1993–1997 i 2001–2005) Zbigniewowi Relidze, mieszcząca się na ścianie domu przy al. 3 Maja 2 w Warszawie, 7 III 2013 r.
[Fot. Jarosław Zawadzki, Archiwum Senatu]
Memorial plaque dedicated to senator of the 3rd and 5th term (1993–1997 and 2001–2005) Zbigniew Religa unveiled in Warsaw on the wall of the house at al. 3 Maja no. 2, 7 March 2013.
[Photo: Jarosław Zawadzki, Senate Archives]

Symbolem władzy marszałka Senatu jest laska, której trzykrotne uderzenie o podłogę otwiera i zamyka posiedzenia. W I kadencji używano w Senacie pochodzącej z 1947 r. laski marszałka Sejmu Ustawodawczego Władysława Kowalskiego. Od 1991 r. marszałek Senatu posługuje się laską będącą darem warszawskiego Cechu Rzemiosł Artystycznych.
[Fot. Michał Józefaciuk, Archiwum Senatu]
The authority of the Senate Marshal is symbolized by the Marshal's staff: its three hits mark the opening and closing of the session. Under the first term, the Senate used the staff of the Marshal of the Legislative Sejm, Władysław Kowalski, from 1947. Since 1991, the Marshal of the Senate has been using the staff gifted by the Warsaw Guild of Artistic Crafts.
[Photo: Michał Józefaciuk, Senate Archives]

Longin Pastusiak (ur. 1935), marszałek Senatu RP V kadencji (20 X 2001 – 19 X 2005), poseł na Sejm I–III kadencji. Historyk i politolog specjalizujący się w historii Stanów Zjednoczonych. Członek PZPR (1961–1990), następnie Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej i Sojuszu Lewicy Demokratycznej.
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Archiwum Senatu]
Longin Pastusiak (born in 1935), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 5th term (20 October 2001 – 19 October 2005), also the MP for the Sejm of the 1st, 2nd and 3rd term. Historian and political scientist specialized in the history of the United States. Member of the Polish United Workers' Party (1961–1990), then of the Social Democracy of the Republic of Poland and the Democratic Left Alliance.
[Photo: Katarzyna Czerwińska, Senate Archives]

Bogdan Borusewicz (ur. 1949), marszałek Senatu RP VI–VIII kadencji (20 X 2005 – 4 XI 2007; 5 XI 2007 – 7 XI 2011; 8 XI 2011 – 11 XI 2015), wicemarszałek Senatu IX i X kadencji, poseł na Sejm I–III kadencji. Historyk, działacz opozycyjny w PRL, m.in. współorganizator strajku w Stoczni Gdańskiej w 1980 r., działacz NSZZ „Solidarność".
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Archiwum Senatu]
Bogdan Borusewicz (born in 1949), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 6th, 7th and 8th term (20 October 2005 – 4 November 2007; 5 November 2007 – 7 November 2011; 8 November 2011 – 11 November 2015), Deputy Marshal of the 9th and 10th term, also MP of the 1st, 2nd and 3rd term. Historian, opposition activist during the Polish People's Republic, co-organizer of the strike in the Gdańsk Shipyard in 1980, activist of the "Solidarity" movement.
[Photo: Katarzyna Czerwińska, Senate Archives]

Stanisław Karczewski (ur. 1955), marszałek Senatu RP IX kadencji (12 XI 2015 – 11 XI 2019), wicemarszałek Senatu VIII i X kadencji, senator VI–X kadencji. Lekarz. Działacz Prawa i Sprawiedliwości.
[Fot. Katarzyna Czerwińska, Archiwum Senatu]
Stanisław Karczewski (born in 1955), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 9th term (12 November 2015 – 11 November 2019), senator of the 6th and 7th term, Deputy Marshal of the Senate of the 8th and 10th term. Physician, active member of the Law and Justice party.
[Photo: Katarzyna Czerwińska, Senate Archives]

Tomasz Grodzki (ur. 1958), marszałek Senatu RP X kadencji (od 12 XI 2019), senator IX kadencji. Profesor nauk medycznych, transplantolog, chirurg klatki piersiowej, członek wielu stowarzyszeń naukowo-medycznych. Samorządowiec, inicjator programów profilaktyki zdrowotnej.
[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Archiwum Senatu]
Tomasz Grodzki (born in 1958), Marshal of the Senate of the Republic of Poland of the 10th term (since 12 November 2019), and senator of the 9th term. Professor of medical sciences, transplantologist, thoracic surgeon, member of several scientific and medical societies. Local government activist, initiator of health promotion and disease prevention programs.
[Photo: Marta Marchlewska-Wilczak, Senate Archives]

Senat RP
1922–2022

Сенат сьогодні та вчора

В 100-У РІЧНИЦЮ ПЕРШОЇ СЕСІЇ СЕНАТУ ДРУГОЇ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Senat RP
1922–2022

Відкриття засідання Сенату, листопад 1938 року.
[Національний цифровий архів]

Сто років тому, 28 листопада 1922 року, польський парламент відродився повністю, тобто складений з Сейму і Сенату. З нагоди річниці цієї події канцелярія Сенату підготувала виставку, присвячену історії Сенату від початку його існування до наших днів. Особливу увагу було присвячено його діяльності в період II Республіки Польща.

Назва сенат *(senatus)* – рада старійшин походить від латинського senex (старець). Саме вони, мудрі і досвідчені, спочатку радили римським правителям, потім правили республікою, а пізніше були в опозиції до імператорів. Подібну роль «палати розсудливості» відіграв Сенат на початку польського парламентаризму, а термін «сенаторська голова» до цих пір означає мудру і розсудливу людину.

Анджей Фрич-Моджевський (1551 р.),
Про благоустрій Речі Посполитої.
Книга I. ро традиції:
Сенат – це те, що інші органи влади до благородних дій стимулює, відраджує від нечесних діл і охолоджує політичні пристрасті. Тому без рад, думок і контролю Сенату нічого в Речі Посполитій або за її межами робити негоже.

28 листопада 1922 року, в день відкриття першої сесії Сенату Другої Республіки Польща, Юзеф Пілсудський звернувся до сенаторів зі словами:
Великою є традиція сенату в Польщі. Вона робить з панів не головний мотор державної роботи, але відповідно до духу конституцій сучасних демократичних країн наказує вам бути адвокатами розуму, розсудливості і поміркованості у виконанні завдань, покладених на ведучі органи державної влади. (...) Тому дозвольте мені висловити надію, що як державна установа, котра представляє помірність, ви завжди будете на боці тих, котрі чи то зі службової позиції, чи зі схильності зменшують натиск, лагодять конфлікти і призводять до необхідного балансу намірів, цілей і засобів.

Фрагмент з промови Маршала Сенату Республіки Польща професора Томаша Гродзького під час першого засідання Сенату X скликання, 12 листопада 2019 року:
Я не буду, як Черчілль, обіцяти вам кров, піт і сльози, тому що зараз не такі часи. Я обіцяю вам важку роботу. Сенат повинен бути прикладом для інших органів, описаних у Конституції, прикладом того, що можна гідно, нормально вести політику, маючи ззаду і спереду голови ідею, що наше завдання полягає в тому, щоб зробити життя польок і поляків простішим і більш терпимим у щоденних змаганнях з буденними проблемами.

Автор виставки – професор Єжи Кохановський у співпраці з Андреа Новицькою та Міколаєм Стахера
Автор графічного дизайну – KŁAPUT PROJECT S.C.

Obrady plenarne prowadzi Marszałek Senatu RP prof. Tomasz Grodzki,
XI Sesja Zgromadzenia Parlamentarnego Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej,
Sejmu Republiki Litewskiej i Rady Najwyższej Ukrainy, Warszawa, 6 XII 2021 r.
[Fot. Łukasz Kamiński, Archiwum Senatu]
Plenary session is chaired by the Marshal of the Senate of the Republic of Poland, professor Tomasz Grodzki, the 11th session of the Parliamentary Assembly of the Sejm and the Senate of the Republic of Poland, the Seimas of the Republic of Lithuania and the Supreme Council of Ukraine, Warsaw, 6 December 2021.
[Photo: Łukasz Kamiński, Senate Archives]
Пленарне засідання веде спікер Маршал Сенату Республіки Польща професор Томаш Гродзький, XI сесія Парламентської Асамблеї Сейму та Сенату Республіки Польща, Сейму Литовської Республіки та Верховної Ради України, Варшава, 6 грудня 2021 року.
[Фото: Лукаш Камінський, Архів Сенату]

Od 2008 r. odbywają się sesje Zgromadzenia Parlamentarnego Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmu Republiki Litewskiej i Rady Najwyższej Ukrainy, w których uczestniczy po 12 parlamentarzystów z każdego kraju – przewodniczącym każdej delegacji jest przewodniczący parlamentu danego kraju.

Sessions of the Parliamentary Assembly of the Sejm and the Senate of the Republic of Poland, the Seimas of the Republic of Lithuania and the Supreme Council of Ukraine have been held since 2008; the Assembly brings together 12 parliamentarians from each participating country, and the president of each national parliament is the head of its delegation.

З 2008 року проводяться сесії Парламентської Асамблеї Сейму та Сенату Республіки Польща, Сейму Литовської Республіки та Верховної Ради України, в яких беруть участь по 12 парламентаріїв від кожної країни – голова кожної делегації є головою парламенту тієї чи іншої країни.

Podpisanie dokumentu końcowego, Warszawa, 6 XII 2021 r.
[Fot. Łukasz Kamiński, Archiwum Senatu]
Signature of the final document, Warsaw, 6 December 2021.
[Photo: Łukasz Kamiński, Senate Archives]
Підписання підсумкового документа, Варшава, 6 грудня 2021 року.
[Фото: Лукаш Камінський, Архів Сенату]

Konferencja prasowa, Warszawa, 6 XII 2021 r.
[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Archiwum Senatu]
Press conference, Warsaw, 6 December 2021.
[Photo: Marta Marchlewska-Wilczak, Senate Archives]
Прес-конференція, Варшава, 6 грудня 2021 року.
[Фото: Марта Мархлевська-Вільчак, Архів Сенату]

Obrady plenarne, przemawia Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy Rusłan Stefanczuk,
Warszawa, 6 XII 2021 r.
[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Archiwum Senatu]
Plenary session, speech by the President of the Supreme Council of Ukraine, Rusłan Stefanczuk, Warsaw, 6 December 2021.
[Photo: Marta Marchlewska-Wilczak, Senate Archives]
Пленарне засідання, промова Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука, Варшава, 6 грудня 2021 року.
[Фото: Марта Мархлевська-Вільчак, Архів Сенату]

5-6 grudnia 2021 r. odbyła się XI Sesja Zgromadzenia Parlamentarnego Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmu Republiki Litewskiej i Rady Najwyższej Ukrainy, w której uczestniczyli: Marszałek Senatu RP prof. Tomasz Grodzki, Przewodnicząca Sejmu Republiki Litewskiej Viktorija Čmilytė-Nielsen oraz Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy Rusłan Stefanczuk. Podczas otwarcia obrad Marszałek Senatu RP prof. Tomasz Grodzki powiedział: „Rolą i przeznaczeniem tego Forum jest zachować w tym miejscu Europy europejski, a nie ruski mir", a na zakończenie obrad podpisano dokument końcowy, w którym znalazło się m.in. potępienie Rosji za agresję przeciwko Ukrainie oraz potępienie Białorusi za wywołanie kryzysu migracyjnego na granicy z Litwą i Polską.

On 5-6 December 2021, the Parliamentary Assembly of the Sejm and the Senate of the Republic of Poland, the Seimas of the Republic of Lithuania and the Supreme Council of Ukraine held its 11th session, with the participation of the Marshal of the Senate of the Republic of Poland, professor Tomasz Grodzki, the Speaker of the Seimas of the Republic of Lithuania, Viktorija Čmilytė-Nielsen, and the President of the Supreme Council of Ukraine, Ruslan Stefanczuk. At the opening of the meeting, the Marshal of the Senate of the Republic of Poland, professor Tomasz Grodzki said: "The role and purpose of this Platform is to preserve, in this part of Europe, the European, and not the Russian order". The session closed with the signing of the final document which condemned Russia for its aggression against Ukraine, and Belarus for triggering the migration crisis on the border with Lithuania and Poland.

5-6 грудня 2021 року відбулася XI сесія Парламентської Асамблеї Сейму та Сенату Республіки Польща, Сейму Литовської Республіки та Верховної Ради України, в якій взяли участь: Маршал Сенату Республіки Польща професор Томаш Гродзький, Президент Сейму Литовської Республіки Вікторія Чміліте-Нільсен та Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук. Під час відкриття сесії Маршал Сенату Республіки Польща професор Томаш Гродзький зазначив: «Роль і мета цього Форуму – зберегти в цьому місці Європи європейський, а не руський мир», а на кінець зустрічі було підписано підсумковий документ, який включав засудження Росії за її агресію проти України та засудження Білорусі за спричинення міграційної кризи на кордоні з Литвою та Польщею.

Przewodnicząca Sejmu Republiki Litewskiej Viktorija Čmilytė-Nielsen,
Marszałek Senatu RP prof. Tomasz Grodzki oraz Przewodniczący Rady Najwyższej Ukrainy Rusłan Stefanczuk, Warszawa, 6 XII 2021 r.
[Fot. Marta Marchlewska-Wilczak, Archiwum Senatu]
The Speaker of the Seimas of the Republic of Lithuania, Viktorija Čmilytė-Nielsen, the Marshal of the Senate of the Republic of Poland, professor Tomasz Grodzki and the President of the Supreme Council of Ukraine, Ruslan Stefanczuk, Warsaw, 6 December 2021.
[Photo: Marta Marchlewska-Wilczak, Senate Archives]
Президент Сейму Литовської Республіки Вікторія Чміліте-Нільсен, Маршал Сенату Республіки Польща професор Томаш Гродзький та Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук, Варшава, 6 грудня 2021 року.
[Фото: Марта Мархлевська-Вільчак, Архів Сенату]

Senat RP
1922–2022